Teodor PRACSIU

REFRACȚII CRITICE

Editura Sfera
Bârlad, 2013

Am adunat în cartea de față un număr de cronici, eseuri, medalioane, mini-portrete literare, nutrite dintr-un spațiu cultural fatalmente limitat. Marota celebrității literare este prezentă pretutindeni, iar autorlâcul pare indestructibil la români, indiferent de domiciliul stabil al aspiranților la genialitate. Dincolo de efemeride cețoase și de înjghebări ocazionale, în fața cărților valide am încercat să descopăr sâmburele peren, să identific liniile unui desen coerent și semnele unei vocații. Nu o dată le-am găsit și am avut satisfacția unui efort ce n-a căzut în gol. Există aici – recunosc – și o formă de **pedagogie literară**, cu valențe intrinseci: este important ceea ce comentezi, dar poate fi la fel de semnificativ și ceea ce omiți în cunoștință de cauză. Criticul Alex. Ștefănescu a publicat un op compact consacrat **cărților proaste** (intră în joc, probabil, și o voluptate inefabilă), ceea ce i-a atras observația malițioasă a unor confrați că-și pierde vremea cu rateuri literare. Opțiunea criticului nu este însă lipsită de tâlc și ar trebui să ne îndemne la meditație. Nu cumva se scrie prea mult în această țară, iar manufactura incontinentă ar trebui stopată de cineva?

Nu acesta este sensul **refracțiilor critice**, de a justifica obstinat **neantul literar**. Examenul exegetic este important mai cu seamă prin ceea ce afirmă și abia în al doilea rând prin ceea ce neagă. G. Călinescu **a re-creat** literatura națională printr-o extraordinară capacitate de decelerare a liniilor ei de forță **(canonul călinescian)**, prin construcția critică viguroasă, expresivă, memorabilă, constant axiologică și nu prin vehemența demolării nulităților.

Nu știu câți dintre autorii comentați aici vor avea posteritate. Unii – trecuți la cele veșnice – sunt deja în penumbră. Contează tabloul caleidoscopic în întregul său, în care stau alături autori semnificativi (membri sau nemembri ai U.S.), condeieri de raft secund și, desigur, veleitari. Literatura este profund democratică: acceptă pe toată lumea. Timpul va alege.

Întreaga viață am stat cu ochii pe oameni și deopotrivă pe cărțile lor. Până azi am ratat șansa de a fi mizantrop ori nihilist. Am rămas senin și mereu încântat de spectacolul multiform și fascinant al spiritului.

Autorul

www.anticariat-unu.ro
UNU 2.00 Lei

ISBN 978-606-573-292-6
9 786065 732926 >

Coperta I: pictură de **Salvador Dali**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
PRACSIU, TEODOR
Refracţii critice / Teodor Pracsiu. - Bârlad : Sfera, 2013
ISBN 978-606-573-292-6

821.135.1.09

ARGUMENT

Am adunat în cartea de faţă un număr de cronici, eseuri, medalioane, mini-portrete literare, nutrite dintr-un spaţiu cultural fatalmente limitat. Marota celebrităţii literare este prezentă pretutindeni, iar autorlâcul pare indestructibil la români, indiferent de domiciliul stabil al aspiranţilor la genialitate. Dincolo de efemeride ceţoase şi de înjghebări ocazionale, în faţa cărţilor valide am încercat să descopăr sâmburele peren, să identific liniile unui desen coerent şi semnele unei vocaţii. Nu o dată le-am găsit şi am avut satisfacţia unui efort ce n-a căzut în gol. Există aici – recunosc – şi o formă de **pedagogie literară**, cu valenţe intrinseci: este important ceea ce comentezi, dar poate fi la fel de semnificativ şi ceea ce omiţi în cunoştinţă de cauză. Criticul Alex. Ştefănescu a publicat un op compact consacrat **cărţilor proaste** (intră în joc, probabil, şi o voluptate inefabilă), ceea ce i-a atras observaţia maliţioasă a unor confraţi că-şi pierde vremea cu rateuri literare. Opţiunea criticului nu este însă lipsită de tâlc şi ar trebui să ne îndemne la meditaţie. Nu cumva se scrie prea mult în această ţară, iar manufactura incontinentă ar trebui stopată de cineva?

Nu acesta este sensul **refracţiilor critice**, de a justifica obstinat **neantul literar**. Examenul exegetic este important mai cu seamă prin ceea ce afirmă şi abia în al doilea rând prin ceea ce neagă. G. Călinescu **a re-creat** literatura naţională printr-o extraordinară capacitate de decelerare a liniilor ei de forţă **(canonul călinescian)**, prin construcţia critică viguroasă,

expresivă, memorabilă, constant axiologică şi nu prin vehemenţa demolării nulităţilor.

Nu ştiu câţi dintre autorii comentaţi aici vor avea posteritate. Unii – trecuţi la cele veşnice – sunt deja în penumbră. Contează tabloul caleidoscopic în întregul său, în care stau alături autori semnificativi (membri sau nemembri ai U.S.), condeieri de raft secund şi, desigur, veleitari. Literatura este profund democratică: acceptă pe toată lumea. Timpul va alege.

Întreaga viaţă am stat cu ochii pe oameni şi deopotrivă pe cărţile lor. Până azi am ratat şansa de a fi mizantrop ori nihilist. Am rămas senin şi mereu încântat de spectacolul multiform şi fascinant al spiritului.

Autorul

CODREANU CEL TÂNĂR

În cazul lui Theodor Codreanu ar trebui, poate, să amintesc de primul ecou în memorie la vederea unui nume; de reverberaţia discretă a memoriei la recunoaşterea acelei fiinţe. Fiindcă, trebuie să recunosc, pentru mine Theodor Codreanu a fost la început doar un nume aşezat cuminte în coada unui articol: **Prof. Theodor Codreanu, Şcoala Orgoeşti – Bogdăneşti, judeţul Vaslui**. Micul avertisment – ca o alarmă fină, aproape insesizabilă – era cuprins în cuvântul **Vaslui**. Eram conjudeţeni în anul de graţie 1969 (venisem de doi ani în aceste ţinuturi din dulcele, tihnitul şi unicul meu oraş, Râmnicu Vâlcea, şi funcţionam ca profesor la Fălciu). **România literară**, apărută nu de mult, revistă centrală prestigioasă, intra în lecturile săptămânale obligatorii. Nu se ştie dacă în urma vreunei **preţioase indicaţii de partid** ori dintr-un reflex redacţional, pagina a doua era consacrată dialogului la distanţă cu cititorii. Rubrica se intitula **voci din public**. Eu însumi am publicat în spaţiul acela plebeu câteva notiţe critice, fără ambiţii speciale, exclusiv din dorinţa de a-mi exersa condeiul juvenil. Acolo l-am descoperit într-o zi pe Theodor Codreanu. Cred că scria la fel de bine ca astăzi, doar că între timp **temele** lui au devenit din ce în ce mai complexe şi l-au impus atenţiei. La un moment dat intrase în polemică (de idei) cu... Eugen Simion. Locuitorul satului Orgoeşti nu avea defel complexe provinciale. Atributele scrisului său se află **in nuce** în articolele începutului. **Codreanu cel Tânăr** nu se diferenţiază de Codreanu, sexagenarul de acum: aceeaşi patimă şi credinţă în forţa scrisului, aceeaşi vehemenţă polemică, acelaşi duh intransigent, aceeaşi tehnică a închegării

şi susţinerii argumentelor, aceeaşi vocaţie a construcţiei critice, în răspăr cu opinia comună, aceeaşi luptă cu „ideile primite", stereotipiile, clişeele, truismele criticii şi istoriei literare.

În carne şi oase l-am văzut pentru prima dată la Huşi, câţiva ani mai târziu, într-una din sălile austere ale casei de cultură. Se afla – cum altfel? – în preajma lui Ion Alex. Angheluş, inegalabilul dascăl şi – îmi place să cred – mentorul său spiritual. De atunci avem – să zicem – **o relaţie intelectuală**, deşi termenul îmi pare sărac şi inadecvat. Nu ne vedem prea des şi nici nu facem caz de distanţă ori de vitregiile destinului. Cum nu sunt ipocrit, admit că aşa e bine. Dacă locuiam în acelaşi oraş mă îndoiesc (post-factum) că s-ar fi schimbat cumva datele problemei. Theodor Codreanu, de altfel, nu este un sentimental în sensul strict al termenului; este, mai degrabă, un camarad amabil, catifelat, politicos şi lucid, ce-şi reprimă efuziunile lirice. Văd în el o structură intelectuală de tip monolitic, imună la romanţiozităţi şi afecte şi trebuie s-o iau ca atare, fără nostalgii factice şi fără lamentaţii. N-aş dori să fie altfel de cum este. Nici n-aş dori să se schimbe radical de dragul unei măşti improprii. nici n-ar fi posibil. O natură autentică rămâne neschimbată până în clipa din urmă.

Destinul nostru nu se poate clădi pe ipoteze (oricât de ispititoare), presupuneri ori interogaţii dubitative. Constat doar, la rece, că Theodor Codreanu n-a părăsit Huşul, deşi „i s-au propus alternative cu mult mai avantajoase de afirmare profesională şi culturală". El este în momentul de faţă un reper cultural **sine qua non**. Cred că acesta este singurul lucru important cu adevărat, fiindcă omul şi literatul reprezintă certitudini axiologice. Restul intră în sfera speculaţiilor ieftine: Ce s-ar fi întâmplat dacă Eminescu şi-ar fi dat doctoratul?; Ce destin ar fi avut Dimitrie Anghel dacă pistolul n-ar fi

funcţionat?; La fel în cazul lui Odobescu?! De fapt, într-un dialog fugar, el însuşi mărturisea că problema a fost definitiv tranşată demult. A folosit exact cuvântul **tranşată**, care, semantic, nu mai îngăduie îndoieli ori supoziţii. Suntem, desigur, liberi să brodăm la infinit pe tema fatidicului „Dar dacă?"... Scriitorul însuşi ar putea fi somat să facă mărturisiri complete în acest sens, pentru a stopa **neliniştile metafizice** ale amatorilor de jocuri intelectuale. Mă grăbesc să spun, complementar, că toţi oamenii suportă, în grade diverse, efectul forţelor inerţiale. Intră în ecuaţie, în doze variabile, orgoliul, disconfortul fizic şi psihic provocat de schimbare, căldura unui cămin, oamenii din jur, habitudinile şi automatismele comode ale unei vieţi tihnite şi, desigur, evantaiul inerent de îndoieli. Personal – credincios fatalităţii existenţiale – consider că aşa a fost să fie. Mi se pare că este deja târziu pentru a mai despica firul în patru. Amintesc aici o excelentă definiţie dată vieţii: **Viaţa este un şir de ocazii pierdute!**

N-am nicio dificultate în a alege cartea lui cea mai valoroasă: **Complexul Bacovia**. O carte solidă, bine articulată, aşezată pe o temelie puternică (aparat critic redutabil); o carte îndrăzneaţă, bogată în ipoteze critice, lipsită de complexe intelectuale; discurs critic personalizat; conexiuni temerare (chiar forţând limitele admise) în demonstraţia critică; interferenţe fertile cu domenii conexe criticii şi istoriei literare; asocieri/disocieri împinse la graniţa paradoxalului, dar subordonate ideii centrale; judecăţi răspicate şi evaluări echivalente cu tăierea nodului gordian; analize subtile, ce nu exclud (dimpotrivă) „grila" psihanalitică; o carte implicit şi explicit polemică (v. pasajele consacrate postmodernismului). **Complexul Bacovia** este operă de cărturar ce asumă lucid o temă şi izbuteşte să fie el însuşi **în scriitură**, fără a minimaliza nicio clipă contribuţiile critice ale altora. Cine nu gustă cartea

ar trebui să fie obtuz de-a binelea. Sunt subiectiv dar... mă tratez!

Admiţând că am putea despica diferitele părţi ale unei entităţi creatoare, este limpede că gustul meu merge către **Theodor Codreanu criticul literar**. N-am fost martorul/actantul vreunei întâmplări speciale, graţie căreia să-l descopăr în ipostaze inedite şi să am cine ştie ce revelaţii ori iluminări de ordin divin. I-am citit cărţile cu respect şi preţuire şi regret adânc faptul că n-am scris despre toate, lăsând zilele să treacă într-o dulce **lenevie mioritică**.

2005

ACOLADE AFORISTICE

Theodor Codreanu pune sub ochii cititorilor **Fragmentele lui Lamparia** (Fundaţia Scrisul Românesc, Craiova, 2002, 199 pagini, preţ neprecizat), cu o prefaţă a regretatului Edgar Papu. Cum eminentul cărturar a dispărut dintre noi în 1993, erau de presupus avataruri diverse ale cărţii până la tipărire. Surpriza de proporţii survine abia după citirea **Cuvântului explicativ** al autorului, din care aflăm siderați că prima versiune, inevitabil tinerească a cărţii, datează din 1968 (sic!). Mica odisee a manuscrisului – întinsă pe 34 de ani – ilustrează cum nu se poate mai bine „culisele cenzurii" din epoca totalitară, vitregiile conjuncturale şi micimea unor oameni, contrastantă în raport cu generozitatea altora. Faimosul dicton latin **habent sua fata libelli** este confirmat cât se poate de convingător. După decenii de aşteptare – mărturiseşte cu resemnare autorul – **Fragmentele lui Lamparia** au devenit, prin forţa ineluctabilă a circumstanţelor istorice – literatură de sertar. „Dintr-un capriciu, poate, le încredinţez, abia astăzi, tiparului" (p. 10).

Edgar Papu, a cărui prefaţă datează din 1984, îl consideră pe Theodor Codreanu „un gânditor aforistic" – formulă fericită, în pofida posibilei sugestii pleonastice: „Lui Theodor Codreanu îi repugnă poncifele pasiv acceptate, acele deşeuri ale gândirii care circulă curent ca un fel de paraziţi verbali. Toate noţiunile din ansamblul obişnuit al culturii şi al vieţii ni se prezintă viu regândite de autorul **Fragmentelor**, am spune spălate de rugina uzului şi abuzului (...). Th. Codreanu ştie astfel să ne deschidă apetitul de a gândi, făcându-ne atenţi să respingem invazia prejudecăţilor şi a lucrurilor comune care ne pândesc corupător la tot pasul".

Cine este Lamparia? Din notaţii disparate deducem că este o entitate ficţională, poate un alter-ego, poate un **celălalt** mai lucid, purtătorul de cuvânt, „mesagerul" omniscient şi omnipotent, un interlocutor metafizic, categoric foarte cultivat. La un moment dat, în subsolul paginii, autorul plasează discret o însemnare blândă, ironic-sarcastică: „Varvarienii sunt nişte locuitori ciudaţi, care nu vor să piară de pe Terra decât în ziua de apoi. În literatura română există un roman, **Varvarienii**, datând de prin 1980, aparţinând unui autor ignorat, pe nume Theodor Codreanu. Întâmplător, semnează şi **Fragmenlele lui Lamparia**. Lamparia este un personaj din acel roman, tipărit abia prin 1998. Cititorul va trebui să citească şi acel roman spre a-l cunoaşte pe Lamparia. Firește, o corvoadă în plus" (p. 114).

Aforsmele lui Theodor Codreanu sunt fie „fulgerări" sclipitoare ale cugetării, fie mini-eseuri cu un sâmbure polemic, implicit ori explicit, structurate riguros şi colorate de paradoxuri subtile, susţinute de idei de bun simţ, greu de contrazis, nutrite de seva livrescă ori născute din meditaţia fecundă în marginea textelor ilustre. Încă de foarte tânăr autorul citea cărţi **grele** şi se lupta cu titanii literaturii universale şi cu marii clasici. Partenerii de dialog aforistic ai lui Theodor Codreanu sunt incontestabil scriitori de primă mână, critici, istorici literari, esteticieni, teoreticieni ai literaturii, autorităţi în filosofie, semiotică, psihanaliză etc. Exemplificăm: **Scopul marilor artişti nu este arta, ci omul. Din păcate, omul e pe cale să devină o finalitate fără scop; Cuvântul, această povară a gândului; Vezi prea mult şi poţi prea puţin – drama oricărui creator; Cărţile mari seamănă cu furtuna; celelalte sunt vânt; Literatura mare e destin, nu carieră; Proletcultul – „salvarea" culturii prin execuţie; Lacrimile nu creează. Ele sunt creaţie; În artă narcisismul e fecund, în morală e o catastrofă; Geniul –**

adult cu somn de copil; În artă fuga de lume e ruşinoasă, dar e... creatoare; Artiştii mediocri sunt femeile uşoare ale literaturii; Insuccesul te transformă din autor în personaj; Erorile de tipar înveselesc cărţile plictisitoare; Nenorocit e geniul lipsit de talent; Oratoria fără talent e tupeu; Sinuciderea lui Sadoveanu: Mitrea Cocor; Filosoful porneşte de la cauze, artistul de la efecte; Ce e searbăd şi efemer durează; Poetul pur e acela care n-a debutat în volum; Narcis şi Orfeu sunt condamnaţi la privire; Criticii minori trebuie iertaţi. Cei mari n-au nicio scuză; Jurnalul – mama căreia ne plângem nefericirile; Sterilitatea nu e în lipsa cuvintelor, ci în abuzul lor; Vai de literatura în care se premiază autorii, şi nu operele!; Fiecare dintre noi are vârsta universului; Oglinda despică; Opera ta este opera... posterităţii; Chiar şi după moarte trebuie să ai răbdare; Buzele arcuite pentru sărut ale femeii aduc a verighetă; Câtă inactivitate, atâta neliniște; Iubirea – un pedagog de geniu; Iubirile trec – soţiile rămân; Fără dorinţă, nu bagi de seamă lipsa; De multe ori viitorul nu ne stă în faţă, ci în urmă; O lene harnică e un dezastru; Prima iubire e ultima; Intuiţia – laserul minţii; Fiecare moarte ucide şi pe alţii.

Theodor Codreanu este un intelectual atipic. Trăieşte într-un oraş mic, provincial ca urbanistică şi – vai! – provincial şi în spirit. A refuzat funcţii şi demnităţi ce-l puteau îndepărta de bibliotecă şi de masa de scris. Şi-a edificat o operă (din fericire neîncheiată, alcătuită din câteva cărţi solide; nicio bibliografie eminescologică nu-l va putea ocoli de acum înainte). S-a ţinut departe de coteriile vremilor, de bisericuţele literare, promovând valoarea cu obiectivitatea omenește asumată şi cu o modestie ce-l prinde întotdeauna; drept urmare are duşmani puţini şi statornici; amicii îl preţuiesc fără ipocrizie şi nu-l cultivă zgomotos ori în chip partizan.

În spaţiul culturii naţionale Theodor Codreanu este un reper intelectual şi moral. Discreţia sa orgolioasă, fecunditatea fără ostentaţie, comprehensiunea afectuoasă, camaraderia lipsită de ifose fac mult bine într-un moment când valorile sunt agresate perfid şi eclipsate strident de pseudo-valori şi când lucrarea culturală autentică, bine cumpănită, se vede concurată de improvizaţii facile, cu iz novator şi fumuri elitiste.

2004

POET ŞI SIMBOL

Indiscutabil, Theodor Codreanu are vocaţia construcţiei critice. A început cu Eminescu, piatra de încercare pentru orice exeget tânăr (**Eminescu – dialectica stilului, 1984**), în spiritul sugestiilor călinesciene, convertite în demers programatic şi în principiu ordonator. A adâncit investigaţia în **Modelul ontologic eminescian** (1992), pentru ca peste câţiva ani să articuleze un **best-seller** iconoclast, chiar eretic prin „grila" demitizantă aplicată lui Maioreseu, volum cu impact cert la public, **Dubla sacrificare a lui Eminescu** (1997), urmat de **Controverse eminesciene** (2000) şi de o investigaţie istorico-literară mai cumpănită şi nuanţată (**Mitul Eminescu**, 2004), în care acelaşi Maiorescu este judecat oarecum mai blând, deşi autorul nu scapă nici aici prilejul de a da uneori cu o mână şi a lua cu cealaltă.

Al doilea mare reper axiologic al criticului este Bacovia (**Complexul Bacovia**, 2002), pentru ca în **Caragiale, abisal** (2003) să propună o re-lectură incitantă a operei celui de-al treilea. Unitatea de viziune şi stil, ca pecete a organicităţii, defineşte toate aceste demonstraţii critice.

Din trunchiul central s-au ramificat – oarecum previzibil – cărţile despre geografia politică şi literară a ţinutului dintre Prut şi Nistru (**Basarabia – drama sfâşierii**, 2003 şi **Duminica Mare a lui Grigore Vieru**, 2004). Theodor Codreanu este indiscutabil unul din spiritele cele mai sensibile la tragismul basarabean. Eseurile şi articolele de atitudine probează cunoaşterea în adâncime a temei, focalizată pe trei nuclee de interes: 1. teroarea istoriei; 2. conştiinţa basarabeană sfâşiată; 3. componenta cultural-europeană. Toate trei se

regăsesc, în proporţii diferite, şi în **Duminica Mare a lui Grigore Vieru**, cercetare devenită obiect al eseului de faţă.

Simbolul Grigore Vieru este mai puternic decât **poetul Grigore Vieru**. Acesta pare să fie tâlcul adânc al amplei exegeze. Enunţul aforistic de mai sus conţine numai aparent un paradox.

Grigore Vieru este perceput de către preţuitorii săi, înainte de toate, ca un simbol curat al românismului în ţinuturile din stânga Prutului şi mai apoi ca purtător al lirei. Notorietatea poetului s-a cristalizat demult în republicile unionale (Theodor Codreanu se fereşte să scrie direct **fosta Uniune Sovietică**, preferând sintagma **fostul imperiu sovietic**, pregnant conotativă). Ion Druţă a urmat un traseu oarecum similar, impunându-se atenţiei la Moscova şi Paris, pentru ca în final să câştige şi adeziunea Chişinăului. După care a optat pentru... limba rusă. În cazul lui Grigore Vieru „contaminarea ideologică a fost minimă şi superficială" (p.47); poetul a cunoscut „drama conştiinţei sfâşiate, împotriva căreia a luptat ani de zile, mai ales cu sine, stare augmentată de descoperirea lui Eminescu şi a adevăratei sale identităţi" (loc. cit.); a refuzat „crezul sovietic panslav al întâietăţii lui homo sovieticus" (p.48).

Pagini comprehensive consacră Theodor Codreanu **luptătorului**. Vieru trece drept **un Goga basarabean**, deşi structura fragilă nu l-ar recomanda pentru bătălii dure. „Creşterea lui în mijlocul unei societăţi înstrăinate de izvoarele românismului a fost posibilă graţie acestui neutralism ontologic semănător de ambiguitate arheală" (p.168). Paralela Bacovia–Vieru constituie una din axele centrale ale cărţii. Primul a suferit – copil fiind – de febră palustră şi a rămas hipersensibil; cel de al doilea s-a îmbolnăvit de tuberculoză la începuturile studenţiei, iar de-a lungul vieţii a trebuit să facă faţă unor agresiuni, făţişe ori

ascunse, inclusiv unei tentative de asasinat, la 5 decembrie 2003. Autorul inventariază atent monstruozităţile la care s-au dedat inamicii ireductibili ai poetului şi prefigurează războiul psihologic în care a fost antrenat cu răutate şi ură. Nu au lipsit epitetele minimalizatoare şi denigratoare; „patriot de ocazie" este încă o sintagmă blândă prin comparaţie cu un enunţ cinic de genul: „Nu merită Vieru, cu toate meritele anterioare, să fie decapitat!" (p.175).

Luptătorul este construit dintr-o fibră specială şi ţine în mână o armă redutabilă, cuvântul, mai exact limba română. Iluminarea nu este uşor de explicat: „Cred că nu era conştient de marea misiune. Şi cu atât mai bine, fiindcă era la mijloc o lucrare personantă, izvorând din afundele locuri ale matricei stilistice, o reacţie instinctivă de apărare sufletească şi spirituală, căci un program conştient ar fi fost şi deosebit de primejdios, putând fi lesne anihilat de ocupanţi. Cu siguranţă conştientizarea a venit cu timpul" (p.185). Factorii modelatori au fost – în opinia criticului – poezia lui Eminescu precum şi informaţiile tulburătoare şi mărturisirile cutremurătoare despre ororile presărate de-a lungul istoriei imperiului. Treptat, pe căi misterioase, s-a născut **visul unionist**, poetul fiind creaţia exclusivă a limbii române în condiţiile „sclavajului lingvistic" din Basarabia. Unitatea fiinţă-limbă, geniul limbii ca suport al salvării naţionale, proclamarea limbii române drept limbă oficială, trecerea de la grafia chirilică la grafia latină au fost etape importante ale **revoluţiei de renaştere naţională**. Theodor Codreanu reface traseul accidentat al luptei pentru românism, valorificând laborios datele pe care le deţine, pentru a conchide cu tristeţe că sublima bătălie a fost pierdută. O şansă istorică s-a irosit pentru că „politicienii români de pe ambele maluri ale Prutului au ratat momentul prielnic al reîntregirii, când fiara ajunsese la pământ. O mare parte a intelectualităţii a fost şi ea cuprinsă de confuzie, de dihonia

discordiei, dezlănţuind atacuri la adresa lui Grigore Vieru şi a celor care mai cred în mântuirea Basarabiei" (p.146). Personal nu cred în veridicitatea ideii că „fiara ajunsese la pământ"; ca să-l imit pe Theodor Codreanu însuşi, aş spune că lucrurile au fost infinit mai complicate în 1990 şi în anii următori şi că nu putem confunda utopic dorinţa fierbinte cu putinţa. Altminteri, rămâne un eşec plin de învăţăminte din perspectiva filosofiei şi a cauzalităţilor obiective ce determină destinul tragic al popoarelor.

Theodor Codreanu nu este adeptul dogmatic al unei singure metode critice. El a fost de la început conştient de posibilele riscuri, căci a absolutiza o metodă echivalează cu moartea exegezei adevărate. Ca atare, hermeneutul – transparent în sens maiorescian – convoacă la ospăţul evaluativ autorităţi incontestabile, fie din domeniul criticii şi istoriei literare, fie din domenii conexe ori complementare, pe de o parte, pentru a folosi şi topi ideile în demonstraţie, pe de alta, pentru a se delimita polemic. **Scriitura** critică, discursul ca structură monolitică se încarcă de referinţe, trimiteri, aluzii, sugestii, interogaţii dubitative, supoziţii şi aserţiuni, câteodată riscante. În aceste din urmă cazuri argumentaţia este pe muchie de cuţit. Cititorul atent şi empatic este mereu stârnit, contrariat, uimit, sedus, incitat, provocat la atitudine. Pagina critică nu somnolează niciodată, este vie, energică, „vigilentă", demascatoare, tensionată graţie succesiunii rapide a afirmaţiilor răspicate, chiar apodictice, şi a ipotezelor cutezătoare. Theodor Codreanu face figura unui spirit alert şi decomplexat, capabil să bată pe umeri – ocrotitor ori cârtitor-condescendent – personalităţi culturale reputate ale literaturii, esteticii, filosofiei, mitologiei, criticii structuraliste, arhetipale, tematiste, psihanalitice. Această familiaritate atitudinală se poate explica în mai multe feluri. Siguranţa tonului, dezinvoltura, bravada, fandarea critică, fronda polemică sunt

date neîndoielnic de asumarea competentă şi pertinentă a prerogativelor exegetice, susţinute de lecturi temeinice, meticuloase, îndelungi, în complementaritate cu însuşirea limbajului critic, stăpânirea conceptelor-cheie şi remarcabile însuşiri analitico-sintetice. Se prea poate ca acest subtil „complex de superioritate" să marcheze inconştient un „complex de inferioritate", generat de condiţia specială a criticului, domiciliat în provincie, departe de Capitală, de marile oraşe şi de marile provocări culturale. Simplă ipoteză cu tâlcul la urmă. Corelativ, criticul pare angajat într-o bătălie complexă cu sine, asumând un pariu existenţial şi creator, de **recuperare a timpului pierdut**. Aşa se explică febrilitatea, neliniştea, agitaţia editorială din ultimii ani, viteza de publicare a cărţilor **grele**, unele reeditate rapid, din raţiuni tehnice şi nu numai. Autorul pare ghidat de un legământ moral şi intelectual, se simte **cel ales**, cel chemat să ducă la capăt un proiect cultural ambiţios, acaparant, decisiv. O atare realitate, asociată cu izbânzile potenţiale din viitorii ani, impune firesc o repoziţionare valorică a criticului.

„... reacţiile subconştiente ale poetului seamănă iarăşi izbitor de bine, dar tot prin contrast, cu ale lui G. Bacovia: unul încărcat de paradisul matern a eliminat părinţii din imaginarul poetic, celălalt, dimpotrivă, împovărat de greutăţile copilăriei, şi-a încărcat infinit imaginarul de prezenţa mamei într-un simbolism de vaste implicaţii. Şi tot aceşti doi poeţi contrazic flagrant clişeele psihanalizei. Deşi „răsfăţat", în sens pozitiv, de părinţi (de mamă, îndeobşte), Bacovia s-a simţit un „orfan", singur în faţa neantului. „Orfan" se pomeneşte, în cele din urmă, şi Grigore Vieru, o dată cu moartea mamei. Până aici ne-am posta pe terenul psihanalizei clasice. Marthe Robert a studiat cele două ipostaze centrale ale orfanului care marchează imaginarul românesc: „copilul găsit", sub semnul unui narcisism pre-oedipian, care ne propulsează în plin

romantism, orfanul imaginar respingându-şi părinţii reali în favoarea unora mai „buni", utopici, un asemenea erou sau artist visând la schimbarea lumii reale „urâte" în una mai bună. În faza oedipiană, se iveşte „bastardul", predispus nu la schimbarea lumii, ci la cucerirea ei, în plan literar aflându-ne în plin realism, cu prezenţa arivistului. Corespondenţii din imaginarul poetic ar fi romanticii visători, idilici, geniali, pe de o parte, şi iconoclaştii avangardelor de tot felul, pe de alta. Ceşti din urmă comit perpetuu „paricidul", pe când orfanii care-şi caută părinţii **cei buni** sunt visătorii, elegiacii" (p.159).

Am reprodus un amplu citat edificator. Criticul pune în relaţie analogică (aşa cum o va face de-a lungul întregii cărţi) pe Bacovia şi Vieru. Cel dintâi, copleşit de dragostea maternă, alungă părinţii din imaginarul poetic (mama va fi recuperată psihanalitic sub forma elementului acvatic, deşi, paradoxal, sensul exact al recuperării ţine de teroarea acvatică şi mai puţin de elementul matern freudian, nostalgic-protector); cel de-al doilea, copleşit de greutăţi şi privaţiuni la **vârsta de aur**, realizează o spectaculoasă compensaţie, impregnându-şi imaginarul cu prezenţa mamei. Verdictul criticului este că amândoi contrazic flagrant clişeele psihanalizei clasice, ceea ce se poate discuta. Amândoi se simt orfani, primul în faţa neantului, celălalt la dispariţia efectivă a mamei. Brusc, Theodor Codreanu introduce în discuţie un nume de referinţă, Marhe Robert, pentru a susţine ipostazele orfanului în spaţiul – atenţie! – **românesc**. Un atare viraj intempestiv şi derutant ţine de specialitatea criticului şi se înscrie în strategiile sale curente de argumentare şi persuasiune. Aparent, suntem martorii unei duble inadecvări; Marthe Robert n-a citit nici pe Bacovia, nici pe Vieru; consideraţiile teoretice sunt aplicate la roman şi nu la poezie. Criticul realizează o extrapolare îndrăzneaţă, forţând ideile să intre în paradigma construită de el însuşi. Autorul pare să devină, cu bună ştiinţă, digresiv şi

speculativ, ataşând dezinvolt, la corpul judecăţilor critice stricte, câte un **apendice** doct, nu mai puţin interesant şi savuros. Când privirea sceptică slăbeşte, constaţi că demonstraţia se poate susţine, intră – altfel spus – în ordinea plauzubilului. Această savanterie riguros controlată şi de un bun efect intelectual era folosită frecvent de un teatrolog reputat, Valentin Silvestru, care conta – mai cu seamă în acolade retorice – pe efectul de surpriză şi perplexitate. Am simplificat lucrurile pentru a indica laconic în ce constă tehnica montajului critic: o sugestie comparatistă privind doi poeţi, urmată de apropieri şi disocieri psihanalitice, încheiată cu o plonjare subită în **imaginarul românesc**. Procedeul **argumentelor cumulative**, culese din varii domenii pentru a articula o idee centrală, atinge virtuozitatea în **Complexul Bacovia.**

Theodor Codreanu practică obstinat **o critică a adâncimilor**. Are în vedere, de altfel, programatic, complexele de profunzime (**Complexul Bacovia**). Doreşte întotdeuna să treacă de suprafaţa lucrurilor, năzuind să surprindă „abisalul", ecoul primordial unic şi irepetabil. Sondarea adâncurilor operei se realizează cu instrumentele unei poetici a arhetipurilor (arheităţii), a rădăcinilor ontologice, valorificând cu dibăcie, cum am văzut, sugestiile psihanalizei, mitologiei, simbolisticii poetice, semanticii, filosofiei, sociologiei, religiei. Datul biografic primar este interpretat exclusiv psihanalitic, din perspectiva rezonanţei evenimentelor din copilărie în straturile profunde ale personalităţii creatoare (Bacovia, Vieru). Schiţând o biografie a poetului basarabean, autorul constată repede că aceasta este „resorbită" de operă, ca şi în cazul genialului băcăuan, şi abandonează proiectul. Puţine evenimente exterioare sunt revelatoare spre a lumina sensurile operei. Alchimia creaţiei rămâne misterioasă.

Amplul eseu critic dedicat autorului **Scrisorii pierdute** poartă, nu întâmplător, titlul **Caragiale, abisal**, reconfirmând vocaţia adâncimilor. Cu o tenacitate rară, autorul urmăreşte firul discursului critic, adunând fără odihnă argumente din sfera umanistă şi din ştiinţe, pentru a alcătui un fel de conglomerate eterogene, organizate în jurul unei idei-nucleu. Este o **critică a persuasiunii**, directă, fermă, polemică, implicit şi explicit, structurată nu o dată în enunţuri apodictice, cvasi-aforistice. Judecăţile nu îngăduie replici ori nuanţări, fiind articulate de aşa manieră încât să descurajeze controversa. Theodor Codreanu şi-a construit un **stil hermeneutic** uşor de recunoscut ca atare, numai al său, definit prin angajament moral (patos reţinut, tensiune a ideilor) şi intelectual (informaţie pe cât posibil exhaustivă, siguranţa judecăţilor de valoare, veştejirea clişeelor culturale). Spiritului combativ îi corespunde, cumulativ, o viziune totalizantă, discursul nefiind lipsit de inflexiuni justiţiare. Drama lui Grigore Vieru, aceea a înstrăinării, a rătăcirii drumului spre Ithaca este drama întregii Basarabii, iar pe acest plan Theodor Codreanu adoptă adesea un ton vehement, mesianic.

Misterul personalităţii lui Grigore Vieru stă în miracolul „stagnării în copilărie": poetul a rămas **copilul pur**; parafrazându-l pe Protagoras, criticul admite că vârsta copilăriei dă măsura tuturor lucrurilor. Încheierea este semnificativă: „rădăcina de foc a întregului univers vierean (sic!) este copilăria" (p.248). Criticul va descoperi treptat alte **rădăcini de foc**. Mama este una dintre acestea, în ipostazieri tulburătoare; bunăoară, **mama jertfelnică**. „Poetul a găsit în fiinţa mamei piatra filosofală, aurul sufletului (p.267); mama nu este Narcis ci Echo, ecoul primordial al durerii; inevitabil criticul ajunge la **mama originară**, mama exponenţială, **mama primordială**, la care ne raportăm cu toţii prin forţa modelatoare a inconştientului colectiv.

În consonanţă tematică, autorul inventariază cu scrupulozitate reperele-cheie ale imaginarului poetic al lui Grigore Vieru: **casa**, cronotop central al lumii sale, **femeia**, care nu este altceva decât „o repetiţie cu diferenţă a mamei primordiale" (p.274); **fiinţa vegetală** („Sângele vegetal vine de departe, vine şi el din paideuma copilăriei", p.287), **elementele** (pământ, foc, apă, pâine). Subtile consideraţii critice sunt reunite în subcapitolele **Între Narcis şi Orfeu**, **Între Orfeu şi Hristos**, **Dialogul cu moartea**, **Zorile**, **Apa divină**, **Duminica Mare**. „Păcatul lui Orfeu este nerăbdarea prin care el o sacrifică pe Euridice, care este opera însăşi. De fapt este un autosacrificiu prin care el scapă de un straniu narcisism orfic, într-un suprem gest de libertate, căci aceasta nu-i decât reuşita de a scăpa de propriile limite" (p.310). „Limba română este Euridice a Basarabiei şi pentru ea a coborât sau a rămas în Infern Grigore Vieru" (p.313); „moartea este condamnată singurătăţii veşnice" (p.331); „Grigore Vieru pare să fie cel mai important celebrator al dimineţii din literatura română" (p.343). Cheia personalităţii poetului este concentrată în enunţul care consfinţeşte „puterea de a tăcea în limba neamului" (p.371).

Lectura cărţii naşte o întrebare legitimă, pe care şi-a pus-o şi autorul, în alţi termeni: **Care este figura spiritului creator în cazul lui Grigore Vieru**? Acest poet care – sub forţa unei mari modestii – nu se socoteşte genial, nici măcar poet mare, ar merita să primească o pecete valorică superlativă. Argumentul lui Theodor Codreanu „acoperă" şi trece dincolo de sfera esteticului, în planul mai larg al permanenţelor inefabile: „Îndrăznesc să spun că, dacă n-ar fi intrat în deriziune sintagma de **poet naţional**, Grigore Vieru ar avea cel mai mare drept să pretindă acest privilegiu, pentru toată aria românismului actual şi între toţi poeţii aflaţi în viaţă. Nu fiindcă ar fi mai talentat decât alţii, ci fiindcă el

simbolizează cea mai adâncă rană a românismului rămasă nevindecată: refacerea unității naționale" (p.379). **Simbolul a surclasat poetul**.

Cartea are o arhitectură curioasă. Se deschide cu două tabele cronologice, unul al criticului, celălalt al poetului, în care sunt adunate meticulos, chiar cu o anume pedanterie, principalele date biografice, semn că ambii autori întrevăd deja și o axă a posterității, despărțite convențional de un **Argument**. În peste 110 pagini, Theodor Codreanu judecă modul în care s-au reflectat poetul și omul Grigore Vieru în oglinzile criticii din fosta Uniune Sovietică, în studiile monografice ale lui Mihai Cimpoi, în cercetările altor axegeți basarabeni precum și în exegeza din România, pentru a-și încheia considerațiile analizând aplicat două monografii semnate de Stelian Gruia și Fănuș Brăileșteanu. Judecățile critice asupra poetului sunt de mult polarizate, mergând de la epitetul encomiastic până la negarea grobiană. Theodor Codreanu înregistrează toate opiniile, chit că unele au o greutate specifică minoră, dar dă Cezarului ce este al Cezarului și nu ezită să pună la punct detractorii poetului și ai omului. În aceste momente criticul îmbracă armura cavalerului dreptății și devine apărătorul intransigent al artistului ultragiat în lupta de uzură cu unii procurori morali inclemenți de genul lui Gheorghe Grigurcu, altminteri, „critic inteligent și foarte talentat" (p.127), ori Al. Cistelecan, autorul unui „text dintre cele mai obtuze" ce s-au scris despre Grigore Vieru.

În capitolul al II-lea (**À rebours**), după amintita biografie incipientă, se consacră un spațiu amplu luptătorului pentru unitate națională, pe fondul infinitei sfâșieri, al nostalgiei Ithacăi, al discordiei ca factor dizolvant în relația dintre frați, pentru a încheia cu fine considerații critice având ca reper Inorogul cantemirian și ciobanul mioritic. Analiza propriu-zisă a operei este rezervată capitolelor **Paideuma**,

Elementele și **Duminica Mare**, încheierea făcându-se printr-un sumar **Final de poetică**. Postfața este semnată de Mihai Cimpoi (**Vieru, un Bacovia de semn întors**), nu foarte întinsă, dar aplicată și nicio clipă convențională.

Theodor Codreanu aspiră demiurgic să epuizeze subiectul, așa încât pune în relație o sumedenie de informații de toate felurile, de la cele importante și revelatoare până la detaliile anecdotice. Doi ani la rând (1946 – 1947) poetul s-a alimentat doar cu știr și lobodă; alți trei ani de foamete (1951 – 1953) i-a petrecut în școala medie din Lipcani; copilul a rămas orfan de... doi tați și în cele din urmă și de mamă; de peste 30 de ani Grigore Vieru doarme doar 2-3 ore pe noapte; la Institutul Pedagogic „Ion Creangă" i-a avut colegi pe Leonid Brejnev și Constantin Cernenco (sic!), doi viitori lideri atotputernici la Kremlin; la 5 decembrie 2003 poetul e gata-gata să devină victima unui „accident" planificat. Detaliile de la finele cărții (**Note**) sunt tulburătoare.

Conexiunile comparatiste, susținute explicit ori doar sugerate, sunt plauzibile și incită spiritul critic: Vieru-Goga, Vieru-Bacovia, Vieru-Voiculescu, Vieru-Blaga, Vieru-Eminescu, Vieru-Cezar Ivănescu, Vieru-Nichita Stănescu, Vieru-Marin Sorescu, Vieru-Ioan Alexandru, Vieru-D.R. Popescu, Vieru-Sabin Bălașa (sic!).

Remarc polisemantismul unui concept drag lui Theodor Codreanu – **ontologic**: cutare critic nu avea „conștiința rădăcinilor ontologice vierene" (p.40); „critica estetico-ontologică" (a lui Mihai Cimpoi, n.n., T.P., p.55), „mama devine principiu ontologic, reazem al naturii și al cosmosului" (p.65); „procesul profund ontologic ce se petrece și-n cazul lui Grigore Vieru" (p.158); „neutralism ontologic" (p.168); „adevărul pomenit e ontologic" (p.245); „am răsturnat întâietatea ontologică a principiului matern în imaginarul poetic vierean" (p.257); „apa dobândește cea mai înaltă

demnitate ontologică" (p.345); „E o strădanie excepţională a lui Grigore Vieru de a atinge ţinta logică şi ontologică a proverbului atunci când scrie poezie..." (p.376).

O acceptare generalizată a poziţiei estetice a poetului este vectorul critic esenţial. Theodor Codreanu îl apără pe Grigore Vieru în orice circumstanţă şi în dubla sa ipostază, de poet şi de simbol al românismului şi îl disculpă de toate slăbiciunile şi de toate greşelile, câte va fi făptuit.

Au poziţii privilegiate în exegeză: **arheu/ arheic/ arheitate/ arheal**, **arhetipal** şi **vierean-viereană**, adjectivul din urmă, uşor rebarbativ, fiind folosit exclusiv de Theodor Codreanu.

A rezuma o carte înseamnă a o trăda în literă (sută în sută) şi, uneori, şi în spirit. Dar cum altă cale nu există, să acceptăm resemnaţi o atare fatalitate necesară.

Theodor Codreanu este unul din cei mai importanţi critici români contemporani.

2004

AEDUL METAFIZIC

Orice nou volum de versuri semnat **Ion Enache** înseamnă mai mult decât un fapt liric benign, dată fiind condiţia specială a poetului, recunoscut drept un boem intratabil, un inconformist câteodată zgomotos, un „eretic" egal cu sine, un degustător nonşalant al plăcerilor lumeşti, inclusiv bahice, un justiţiar metafizic, un „copil teribil" al năbădăioasei sale muze. Mulţi dezaprobă omul – privit sever-intransigent prin lentile mic-burgheze – dar admiră poetul, printr-o secretă mutaţie afectivă, construită pe principiul compensaţiei. Artist al antinomiilor ireconciliabile, **Ion Enache** ştie să se facă auzit de contemporanii săi, pe care îi şochează din când în când cu gesturile sale excentrice. A avut ecou mediatic şi a fost socotită savuroasă tentativa poetului de a recita versuri eminesciene urcat într-un tei – postură frântă brusc de zelul profesional al unui poliţist lipsit de organ liric şi de umor.

Dincolo de glazura spectaculoasă a gesticii sale publice, detectăm la **Ion Enache** o nelinişte existenţială, o insatisfacţie complexă – semn al unei inadaptabilităţi structurale la rigorile dogmatice ale timpului său, fie el totalitar, fie postdecembrist. Dintotdeauna poetul a fost în răspăr cu ordinea prestabilită a socialului, fugind mereu în zonele purităţii iconoclaste, ieşind din ordinea conformistă, refuzînd obstinat fixaţia oportunistă. Un **Ion Enache** aşezat, meticulos, echilibrat, docil este un nonsens. În orice epocă, din antichitate şi până în vremile moderne, poetul ar fi fost alături de drum, rostindu-şi netulburat „partitura" egocentrică, exhibându-şi orgoliul creator, clamându-şi talentul: „Domnule, săptămâna asta sunt genial!"

Liniile configurative ale liricii sale nu s-au schimbat în chip esenţial cu trecerea anilor. În imaginarul său intră adierea evanescentă a poeziei lui Labiş, infuză, discretă, mai mult sugerată decât simţită ca atare, „lecţia" tutelară a lui Nichita Stănescu, mai cu seamă în latura sintaxei poetice, cu vagi ecouri de ermetism şi desigur „avanposturile" postmoderniste de la Cărtărescu citire, totul învăluit într-un halou mitologic, cel mai adesea sugestiv. Nu puteau lipsi „ocheadele" năstruşnice şi complice aruncate clipei şi nici câţiva contemporani, mai mult sau mai puţin pitoreşti, cărora poetul găseşte nimerit să le schiţeze mici portrete în lumini şi umbre, vag colorate umoristic.

Descendenţa labişiană este de găsit în ingenuitatea netrucată ori disimulată subtil şi în teribilismul unor enunţuri, dedicate „galeriei". Umbra frumosului viking de la Ploieşti este însă mult mai pregnantă, devenind o axă lirică: Simt despărţirea Eului de Sine/ ca o înmulţire prin diviziune (**Plecarea Eului**), Albul este doliul ţărânei (**Foame de alb**), Marea spală rufe, găteşte/ strigă regnurile la masă (**Despre matriarhat**), Te iubesc şi te aştept/ Într-o gară subacvatică (**Onoare**), Întoarce pasărea în arhetipul ei (**Foaie verde icoană de infinit**), Eu sunt singur cu nimfa (**Poemul acesta**), Tinerii se zbenguiau ca hormonii/ În vaginul acela oranj (**Vaginul oranj**), Ea avea toţi ochii cu ea/ Ea avea trăsăturile ei/ şi gesturile ei (**Prima întâlnire cu moartea**), Corbul evantai se ouă pe ziare/ în cuibarul dintre ce este şi ce ni se pare (**Ale cuvintelor flamuri**), Sare un balaur în balta primordială/ Trupul său cu solzi fioroşi se hrănea cu sfială (**Cavalerul Trac**), Atât de mult s-au schimbat grijile încât/ bărbatul trebuie să fie pregătit spre a naşte (**Adam**), Găinile se vor oua oase/ o să înceapă iarăşi melancolia oului (**Frig antic**), Copacii vor acoperi la urmă scrisul meu/ cu „Foaie verde de Dumnezeu..." (**Foaie verde de Dumnezeu**). Q.e.d.

Am ales, tot pentru demonstraţia critică, două poeme postmoderniste. Existenţa lor probează în fond ataşamentul voluntar ori involuntar al poetului la „cuceririle" lirice de dată recentă: Prima oară când am zburat în Cosmos/ înainte de ieşirea din autobuz/ o doamnă în halat de casă/ şi în papuci cu cocoşi/ m-a întrebat cu cine votez/ şi tot ea a mai zis „Oare ai uitat/ când locul tău de folosinţă/ era mai mic decât biletul de autobuz"/ Dar noaptea de dragoste extraterestră/ era un sac plin cu seminţele stelelor (**Adeziuni**); Bunicul meu din Grecia mi-a trimis un pachet/ Când am tăiat cu foarfecul sforile antice/ şi am desfăcut ambalajul/ democraţia din el era deja alterată/ Contează gestul (**Gestul**).

Nu lipsesc plonjonul în mitologic şi nici teribilismele: „Mioriţă a Sfinxului din Carpaţi/ De ce nu mă laşi să păşesc/ pe umbra verde a piramidelor/ de ce nu mă mai crezi tu creangă de fluier"/ (Evreii cu generaţiile pline de papirus/ trec Marea Roşie până la Crucea lui Isus (**Mioriţa verde**); mă întreb ce este televizorul?/ o plantă cu frunze de reclame (**În căutarea poemului**), Unii susţin că Sfârşitul Lumii va fi într-o zi de Marţi/ alţii susţin că va fi când litera e/ îşi va da seama că e jumătate din cifra 8 (**Rană de copac**), Era frumoasă ca un cuţit împlântat în poem (**Adinind**), Femeie, pleacă în descântec (**Vizor cu vedenii**), Pe vremuri vă tundeau vehement comuniştii/ Acum actul se întâmplă din proprie iniţiativă (**Adam**), Azi, 8 aprilie anul 2000/ am constatat lipsa cuvântului/ patrie sau ţară în discursuri/ şi în baloturile de paie ale ziarelor (**Constatare**), Moartea unui popor e atât de mare/ încât nu se vede (**Despre ce nu se vede**), Pacea nu moare, ea este substantiv (**Despre moarte**), Nu vă jucaţi cu poezia că veţi muri (**Mironodavia**), Fumul ca logos al peşterii (**Logica focului**), Scheletul tău electric de femeie/ se va întâlni cu scheletul meu de bărbat (**Confesiune**), Maşina are patru roţi, dar nu dă lapte (**Poezia**), Ce te interesează pe tine, Ion

Enache,/ ce a făcut iarba/ înainte de a fi iarbă, sau când a cunoscut ochiul/ raza verde a sferei? (**Altfel de vânare de vânt**).

În pofida cârcotaşilor şi în răspăr cu imaginea publică, **Ion Enache** este vocea lirică cea mai clară din peisajul poetic vasluian, relieful fiind aici fatalmente restrictiv şi parcimonios. Sigur că în acest spaţiu spiritual îi putem evoca fără rezerve pe **Adina Huiban, Ioan Baban, Mihai Apostu** ori chiar **Vasile Vecinu** (ultimul sosit în ordinea debutului editorial) – lista este sumară şi selectivă – dar poetul nostru are într-un chip semnificativ contur şi prefigurează un destin artistic.

Stăpân pe uneltele sale, poetul contemplă lumea cu un ochi estetic şi-i potenţează – blagian – tainele. Fantasmele lirice ale lui Ion Enache s-au cristalizat de-a lungul anilor, devenind obsesii poetice ale imaginarului său, ceea ce are darul să înlesnească exegeza critică. **Metafizica uitării**, titlu metaforic, suficient de ambiguu, pentru a da seamă despre o nouă vârstă poetică şi suficient de transparent într-o ordine ideală a lucrurilor, le reuneşte dintr-o perspectivă antologică.

Altfel spus, volumul de faţă are valoare exponenţială, conţinând principalele tendinţe ale poeziei lui Ion Enache, pe care îl putem aşeza în descendenţa prestigioasă a lui **François Villon, Arthur Rimbaud, Serghei Esenin, Dimitrie Stelaru, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Mircea Dinescu**. Autorul nu refuză nici aici experienţele postmoderniste, pe un fond mitologic uşor demistificator, subtextual ironic, nu mai puţin savuros. Aşadar, Orfeu, Euridice, Cavalerul Trac, Bizonul, Olimpul, Biblioteca din Alexandria, Omul Negru, Marele Preot, Centaurul, Icar, Ţăranul, Femeia, Iona, Marx, Dumnezeu, Deceneu, Budha, Hefaistos, Iuda, Duhul Sfânt, Cronos, Cain, Abel, Logosul, Demiurgul, Sfântul Gheorghe, Eros, Tezeu, Minotaurul, Ariadna, Dedal, Zamolxis, Sfinxul, Hades, Osiris, Zeus, Ciclopul ş.a. (poetul ortografiază aceste

simboluri, de regulă, cu majuscule) susţin un discurs liric şocant, „subversiv", intens conotativ.

Detectăm fără dificultate temele predilecte, montate subtil în structuri metaforice voit ermetice, ostentative, pe alocuri radicalizate stilistic. Umbrele monştrilor sacri sunt pe aproape, deşi înrâuririle sunt întotdeauna greu de probat şi se judecă în relaţie cu originalitatea de ansamblu a construcţiei. Ion Enache vrea mereu să fie un poet cu timbru inconfundabil şi izbuteşte în cele mai puternice poeme ale sale.

Pe spaţii restrânse inventatorul quadrigei lirice ştie să fie memorabil: „**Dialectica spală cămăşi manual./ Metafizica doarme/ la umbra unui curcubeu ca Iona**"; „**În camera pentru morţi sforăie jucăriile**"; „**Dialectica, mai ales,/ oală cu mai multe torţi aşteaptă cu fundu-n sus în par/ până o sparge cu o piatră obraznicul Marx**"; „**Oraşul e plin de meserii care/ nu se mai practică**" (Metoda Orfeus); „**Întrebare:/ Dintr-o legendă moartă/ se poate obţine/ ceva asemănător unei şurubelniţe?**" (Legenda...); „**Urmaşilor mei (dacă vor fi)/ Las lor moştenire patria mea verticală;/ Ea se mărgineşte cu o căciulă la litera „I"/ Şi are talpa, cioburi de sfială**" (Quadrigă); „**Eram cu vecinul meu/ la un ceai de cucută./ El era deja într-o stare eroică./ Susţinea că cel mai înalt vârf/ din Olimp este/ Coca-Kola**" (11092001); „**În spatele fiecărui poem/ se află Esenin. Cum poate el ca tată/ să-şi fugărească poemul de acasă?** (Esenin); „**Ţăranul e un număr cu multe zecimale**" (Ţăranul III).

Unele mici bijuterii lirice rezistă integral: „**Am întrebat Zeul: «Ce mai faci?»/ şi El mi-a răspuns ca de obicei:/ «Pasc metafora!»/ dar Zeul era mincinos,/ el păştea mielul metaforei./ Zeul păştea propriul creier**" (Zmeu şi Zeu).

Oricâte reticenţe am avea şi oricât de aspru am judeca omul public, boemul cu profil villonesc, Ion Enache rămâne o

trestie poetică autentică, iar dezamăgirile şi resemnările sufleteşti pălesc în faţa fibrei lirice veritabile. În Vasluiul vechilor şi noilor zidiri, sonurile orfice ale poemelor sale ating zonele sensibile ale mentalului cititorului şi îndreptăţesc adeziunea simpatetică.

2004

LEUL OBOSIT

S-a stins poetul vasluian **Ion Enache**. Intrase în legenda locului încă din timpul vieţii – o viaţă agitată şi tulbure, frântă la doar 56 de ani. Recurg la sintagma crudă şi restrictivă **poetul vasluian** ca la un truism comod şi la îndemână. Ce înseamnă **poet vasluian**? În ordine estetică **nimic**. Poetul există sau nu, indiferent de locul naşterii, domiciliul stabil, apartenenţă culturală ori avatarurile destinului. Rămâne de discutat dacă Ion-Enache a fost un ins norocos ori, dimpotrivă, un perdant intratabil, un păgubos sublim, un spirit tragic, deghizat cîteodată într-un histrion grotesc şi cabotin. Este indubitabil că a avut o şcolaritate precară, intersectată de fel de fel de „accidente", provocate de el însuşi sau de alţii. Ca şi Eminescu – păstrând proporţiile – era nesupus; nu suporta rigorile şcolii, inevitabil constrângătoare. Poetul resimţea probabil dureros lacuna stânjenitoare a instrucţiei sistematice şi nu este deloc întâmplător faptul că-şi memora versurile şi le dicta adesea unor apropiaţi mai atenţi cu normele limbii române literare, cu ortografia şi punctuaţia. Nu este de mirare că, fără studii serioase, fără o diplomă universitară, poetul a cunoscut mai toate tribulaţiile omului cu slujbe mărunte şi diverse, obligat să trăiască uneori de pe o zi pe alta, din îndeletniciri efemere, improvizând nu o dată pentrua supravieţui, el şi numeroasa lui familie. Soţia trebuie să fi avut aici rolul salvator.

Creaţia poetică a lui Ion Enache este inegală şi derutantă. Născută din talent şi polizată cu voinţă, ea exprimă destul de bine drama celui sortit să cerceteze inclusiv firidele limbii pentru a nimeri formula unică şi irepetabilă, sintagma fericită, versul memorabil. Este lesne vizibilă dorinţa de a

şoca, de a epata, de a frânge lanţul greu şi tiranic al truismelor şi stereotipiilor exersate îndelung de întregi generaţii de veleitari. Poetul caută obstinat structura inedită, proaspătă, frustă, chiar cu riscul de a stârni firile prea simţitoare, pudice şi conservatoare. Uneori izbuteşte să obţină noutatea şi efectul dorit, alteori nu. Aspiraţia secretă a fost aceea se a ajunge un mare poet, legitimat ca atare de instanţele competente. Poate că ar fi reuşit în cele din urmă dacă ar fi avut norocul câtorva însuşiri sine qua non: cultură poetică, viziune, metafizică, profunzime, acurateţe lingvistică, un plus de rigoare în organizarea discursului liric. Preocupat cu prioritate de construcţia frapantă, menită „să rupă gura târgului", poetul a căzut câteodată în capcana redundanţei şi teribilismului factice. Jocul pe muchie de cuţit cu metafora era exersat cu o dezinvoltură ce aluneca insidios spre manieră, clişeu şi vid. Aluziile mitologice, paradoxurile, asocierile voit abisale, „cimiliturile" preţioase, simbolurile marcate cu majuscule (în fond, simple convenţii grafice), jocurile de cuvinte, zicerile sfătoase, în răspăr cu logica de uz curent, micile şi dibacele scenarii lirice i-au creat poetului aureola se spirit profund, puţin sau deloc înţeles de contemporani. „Fanii" săi s-au grăbit să-i supradimensioneze statura şi să-i supraliciteze talentul în articole şi notiţe encomiastice, risipite generos în gazete obscure. Locul analizelor era luat de alegaţii, comparaţii hiperbolice, judecăţi bombastice, imprudente.

S-a putut observa că intră în alcătuirea intimă a lui Ion Enache o fibră bovarică, una narcisistă şi un complex de superioritate – insuficient susţinute prin actul creator. „Disidenţa" poetului (pe tema căreia a curs destulă cerneală) rămâne în fapt o fumigenă inofensivă, fiind mai degrabă vorba de gluma unui boem incorigibil, dispus de atitudini iconoclaste dintr-un impuls eretic exterior decât ca reacţie a adevăratei sale naturi. Nu altfel trebuie tălmăcit – la Revoluţia din

decembrie 1989 – urcatul poetului pe statuia lui Ştefan cel Mare din centrul Vasluiului (gest cu un tâlc exagerat şi luat prea în serios de către unii comentatori), sau, mai târziu, recitatul din Eminescu pe creanga unui copac. A inflama artificial semnificaţia acestor ieşiri pitoreşti, de o inocenţă trucată, şi de a le socoti emblematice pentru un posibil răzvrătit exemplar ni se pare cel puţin deplasat.

Ion Enache a iubit incontestabil poezia, în felul lui posesiv şi paradoxal, şi a cultivat-o cu tenacitate şi ambiţie. Omul biologic şi omul social trăiau mai mult decât prozaic, într-o concreteţe epidermică, fără ştaif şi fără stil. Poetul părea să plutească uneori în nori, sedus de vocile de sirenă ale bolţii. În clipele lui de graţie, Ion Enache auzea cu siguranţă „muzica sferelor". Teluric şi celest, greoi şi evanescent, dur adesea până în pragul sudalmei argheziene şi delicat ca un puf de păpădie, poetul a trecut prin viaţă ca un meteor sortit să ardă până la topire.

Cu trecerea anilor s-a născut mitul poetului boem, asociat măgulitor marilor boemi ai lumii, Villon, Rimbaud, Esenin, „derbedei" geniali, băutori fără bariere, instalaţi în viciu cu o indicibilă voluptate, pendulând derutant între luciditatea tragică şi o neguroasă chemare a perdiţiei. Ion Enache mima boema sau avea vocaţia boemei? Greu de răspuns, dacă ar fi să fixăm cu precizie procentele: atâta trăire autentică, atâta „poză", atâta mistificaţie. Comentatori improvizaţi ai poeziei şi ai personalităţii lui Ion Enache s-au lansat în consideraţii riscante, socotind că au prins formula-cheie a omului public şi a creatorului. Este la mijloc un orgoliu neîntemeiat, iar judecăţile calpe n-au făcut decât să întreţină şi să amplifice sursologia folclorică.

Ion Enache a fost un nativ cu simţ şi impuls poetic, un autodidact pitoresc, atent la verbul altora pentru necesara diferenţiere, un boem cu rol asumat, un orgolios cu rare accese

de agresivitate în expresie, un creator insolit ce şi-a impus un tipar comportamental din care n-a mai vrut să iasă până la cortina finală. Acum, luptătorul în cvadrigă, înarmat cu o pană înstelată, colindă Cerul în căutarea infidelelor muze...

...L-am întâlnit, cu puţin timp înainte de a muri, în centrul Vasluiului. Mergea încet şi ezitant. Coama-i leonină încărunţise brusc. Am schimbat câteva cuvinte convenţionale. M-a rugat să scriu o recenzie la cartea lui din urmă: **Când înfloresc ţigăncile a doua oară** (Editura Cronica, Iaşi, 2005). M-a asigurat că, în pofida nepotrivirilor ireconciliabile dintre noi, lui îi place cum scriu (Acum nu mai pot demonstra în niciun fel că a spus chiar aşa). Era extrem de obosit...

2006

FECUNDITATE FĂRĂ FRONTIERE

O spectaculoasă intrare în arena literară aparţine – pentru spaţiul cultural vasluian – profesorului **Ioan Baban**, artizanul unei prolificităţi neobişnuite. **Momentul propice** al „exploziei" editoriale s-a dovedit, desigur, acela postdecembrist.

Poet, prozator şi publicist, este autorul volumelor de versuri: **Norii cu melancolii** şi **Ispite lirice** apărute la Editura **Junimea** din Iaşi în anii 1999 şi, respectiv, 2000, **Neguţătorul de drum** la Editura **Parnas** din Iaşi şi **Apele tăcerii**, la Editura **Cutia Pandorei** din Vaslui, în anul 2002, **Dresorul de nori**, **Bagaj de prisos** şi **Târziu în Empireu** la Ed. **Pim** din Iaşi, în anul 2007, **Proprietarul de timp** şi **Transcendenţa morilor de vânt** la Ed. **Pim** din Iaşi în 2009; al volumelor de povestiri şi nuvele **Dincolo de bine şi de rău**, apărut la editura **Cronica** din Iaşi, în anul 1998, **O istorie ciudată**, al romanelor **Tărâmul interzis** şi **Anotimpul imposibilei iubiri**, vol I şi II, la Editura **Timpul** din Iaşi, în anii 2000, 2001, 2005 şi 2006. În 2008 tot la Ed. Pim din Iaşi a fost publicat un volum masiv, cu profil istorico-literar, **Univers cultural şi literar vasluian – Dicţionar**. De dată recentă: **Căutătorul de iluzii** (eseu critic, Editura Pim, Iaşi, 2010) şi **Ecouri – Elegii** (poezii, Editura Timpul, Iaşi, 2010). După bunu-i obicei, are în pregătire noi volume, deja „presimţite" de rafturile bibliotecii.

A mai publicat volume de epigrame şi poezie umoristică: **Păcală şi Tîndală în Europa** sau **Tăgârţa cu minciuni** şi **Teleleu prin Europa**, semnate cu pseudonim, la editurile vasluiene **Cutia Pandorei** şi **Media Sind**.

Concitadinul nostru, aflat la vârsta înţelepciunii, putea debuta editorial cu cel puţin 2-3 decenii în urmă; încă de

atunci frecventa muzele, iar sporadicele prezenţe publicistice indicau un condei alert. Ne-am întrebat şi altădată care să fie explicaţia prudenţei retractile şi a zgârceniei ieşirilor în public ale distinsului dascăl. Scrupulele artistice, exigenţa subînţeleasă nu explică în întregime reticenţele şi circumspecţia. O tălmăcire corectă a situaţiei ar implica necesarmente cenzura din epoca totalitară, pe care structural Ioan Baban n-o putea gusta, scriitorul de astăzi nefiind un om al constrângerilor ideologico-estetice. Din câte cunoaştem, face mereu proba unui spirit independent, unui **rebel** lucid, care – fără a fi dogmatic – îşi susţine cu fervoare şi cu o anume inflexibilitate ideile. Această schiţă de portret interior n-ar fi deplină fără a adăuga că literatul de atăzi face figura unui **dialectician al ideii**, în sensul în care ilustra cu strălucire această sintagmă Mihai Ralea.

Ioan Baban are un **exerciţiu** liric îndelungat, etalând o incontestabilă siguranţă a discursului. Temele şi motivele recurente îl definesc drept un poet serios, ce refuză obstinat bagatelele, făcătura, improvizaţia, jocul gratuit de cuvinte. În **Ispite lirice** sunt adunate poeme înscrise pe o acoladă mai largă de timp (peste două decenii), ceea ce atestă, pe de o parte, luciditatea auctorială (câteva lucrări au fost revăzute), pe de alta, curajul poetului de a privi fără complexe intelectuale în oglinzile schimbătoare ale timpului. Doi poeţi, unul al maturităţii, iar celălalt al preludiilor senectuţii îşi dau întâlnire în spaţiul ficţiunii lirice pentru a ne demonstra că îngemănarea stilistic-ideatică este posibilă.

Discursul poetic al lui **Ioan Baban** se organizează în jurul unor metafore pregnante, iterative, al unor teme favorite: rădăcinile noastre ancestrale, strămoşii, dăinuirea românească milenară, satul ca matrice spiritual-afectivă esenţială, istoria ca metaforă a existenţei în veac, nostalgia purităţii infantile, anotimpurile, iubirea târzie, solitudinea, ţăranii, casa

bătrânească ş.a. Nu lipsesc toposul urban strecurat în volute umoristice (**Cotidiană**) şi presentimentul aburos al vârstei a treia (**Ce importanţă are?**).

Umbrele uriaşe ale lui Arghezi, Blaga şi Nichita Stănescu trec evanescent peste pagini. Poetul ştie să-şi strunească verbul, cuvântul se unduieşte subtil în miezul ideii poetice, stăpânit fără ostentaţie şi eliberat exact atât cât este necesar. Pericolul aridităţii, al truismelor, al pasului pe loc este depăşit cu dezinvoltură, autorul găsind adesea rezolvări ce se reţin: „şi taurul negru gonea printre stânci/ priponit de genunchiul zării sihastre/ şi oriunde căuta o scăpare/ întâlnea o capcană-n privirile noastre" (**Vis**); „Ursitoarelor,/ nu întrebaţi unde merg/ dezbrăcat de toate grădinile.../ cărările tale au un singur sfârşit..." (**Nu întrebaţi**); „tăcerea e singura veşnicie posibilă" (**Tăcere**); „cine te-a durat din fum şi ceaţă/ pentru-o clipă în acest noian,/ cine te păzeşte şi te-adoră,/ cine-i fericitul castelan?" (**Năluca**); „îţi mai spun să te-mbraci cu jăratec/ şi să vii diafană şi castă,/ că la noapte voi veni fantomatic/ să te cer desuet... de nevastă" (**La noapte voi veni**); „mă zbat între ce este şi nu este/ între certitudini şi poveste" (**Ambiguitate**). Cugetătorul liric din volumul **Apele tăcerii** este frământat de permanenţele poeziei: viaţa, moartea, criza morală, Dumnezeu, îndoiala, fiinţa vremelnică, iubirea, cotidianul derizoriu, după o matrice mai degrabă sorescianã decât postmodernistă, existenţa domestică, lumea ca teatru, dreptatea, căinţa, timpul trecător, orizontul natal, dezastrele, tăcerea cosmică, interogarea divinităţii, zădărnicia averii, întoarcerea fiului risipitor, Fata Morgana, anotimpurile, marea, drumul Golgotei, visul ş.a.

Registrele afective vizează întrebările tulburătoare, dilemele existenţei, neliniştile morale, incertitudinile de toate felurile, marea trecere, stările fulgurante ale conştiinţei, vibraţiile inefabile ale sufletului. Iată timbrul sorescian: „Între

mine şi urechea mea/ se interpune o distanţă mare/ ca între inşi necunoscuţi/ sau ca-ntre păcate şi iertare..." (**Stare inedită**); sau „Toată viaţa mea/ m-au pus în mare încurcătură/ semnele de punctuaţie,/ aşa cum îl pun în dificultate/ semnele de circulaţie/ pe un şofer prost.../ - unul pe care îl cunosc/ de multă vreme, lasă maşina/ la marginea urbei/ şi intră în marea metropolă/ cu tramvaiul 6" (**Punct**); sau: „Între mine şi paşii mei/ e o permanentă stare conflictuală.../ în timp ce ei îşi văd liniştiţi de drum/ eu umblu cu capul în nori.../ „iar ţi-a trecut prin minte o trăsnaie;/ acolo unde vrei tu să ajungi/ nu este nici drum" îmi zic..." (**Paşii mei**); sau: „Oratorul se îndreaptă ţeapăn/ şi preocupat spre tribună.../ are cu el o desagă de cuvinte/ uzate, tocite, bolnave, dar mai ales/ înţepenite ca şi purtătorul lor/ de vreme de nu-şi mai încape în piele.../ .../ ...asistenţa doarme placidă.../ timpul s-a epuizat, altul la rând..." (**Discurs**). Sugestia senzualităţii grele: „pe o canapea somptuoasă/ se întinde leneş o femeie lascivă,/ îmbietoare şi niţeluş neruşinată.../ deaspura canapelei, pe perete/ e un tablou obscen/ care creează atmosferă..." (**Atât de simplu**). Alteori, poetul e arghezian cu măsură: „Doamne, mă plec spre slava ta cu pietate/ şi-n gând te întâlnesc mereu în drum,/ o fac cu mare bucurie şi acum/ cu sufletul pătruns de bunătate" (**Psalm**). Vocile monştrilor sacri nu acoperă însă glasul propriu. În clipele de graţie, Ioan Baban ştie să fie original şi tulburător: „Copacul din faţa blocului meu/ se comporta cam bizar/ de la o vreme încoace;/ cu frunzele apăsate/ de singurătate şi aer otrăvit/ îşi lua uneori lumea în cap/ şi pleca la plimbare/ ca un muritor de rând/ plictisit să mai stea într-un loc.../ tocmai când începusem/ să mă obişnuiesc/ cu această ciudăţenie/ şi nu-i mai dădeam/ cine ştie ce importanţă/ mi-a fost dat să asist/ la un spectacol şi mai năstruşnic.../ într-o dimineaţă/ când de abia mijeau zorile/ copacul plimbăreţ/ şi-a ieşit din rădăcini,/ s-a echipat, s-a înarmat/ ca un soldat credincios/ menirii sale

ancestrale/ şi a plecat în marş cadenţat/ spre răsărit – vibrau sub/ paşii lui înălţimile –/ auzise el că într-acolo/ a izbucnit un război.../ în locul lui, rămas liber/ cineva, într-o seară/ înainte de moarte,/ a răsădit o floare..." (**Copacul soldat**).

Cele mai multe poeme sunt elaborate între anii 1998-2000. Doar câteva aparţin unei perioade mai vechi, ceea ce ne face să credem că autorul propune o ordine secretă şi o logică interioară a succesiunii creaţiilor sale. Vecinătăţile par avantajoase pentru ochii cititorului atent şi dau seama despre creşteri şi descreşteri. Poemele ample creează câteodată impresia de redundanţă, neizbutind să păstreze pe toată lungimea aceeaşi tensiune lirică. Volumul **Apele tăcerii** reconfirmă un destin liric anunţat de mai mult timp. Opera lui Ioan Baban, în întregul ei, îşi aşteaptă exegetul comprehensiv şi lucid care să-i pună în valoare formele de relief şi adâncimile.

„CEL DIN URMĂ RAPSOD..."

Daniel Dragomirescu este un excelent prozator. Facem această afirmaţie netedă, lipsită de orice ambiguitate, pentru a construi o premisă necesară demonstraţiei noastre critice. Autorul a fost până acum extrem de discret şi zgârcit în ieşiri publice. Am zice că este atipic prin raportare la obiceiurile noastre balcanice şi bizantine. Se poartă egocentrismul şi autoproclamarea de **genial**, **abisal**, **decisiv**, **fundamental**. Un poet vasluian – altminteri talentat şi bine prizat de critica specializată, alta decât cea adulatoare şi imprudent-apologetică – declara ritos, într-un conclav literar, că el este superior lui Esenin, marelui rus lipsindu-i (sic!) unda metafizic-spirituală. Chestiune de gust, până la urmă, şi de simţ al măsurii. În răspăr cu atari incertitudini iconoclaste, pitoreşti şi prăpăstioase, Daniel Dragomirescu a refuzat cu obstinaţie (programatic?) să cultive gazetele în chip ostentativ; n-a ieşit zgomotos la rampă şi n-a aşteptat osanalele unei prese diletant-agresive şi superficiale, gata să lanseze petarde şi fumigene promoţionale contra-cost. A preferat să lucreze temeinic, în taină, recules în **turnul de fildeş**, rezervându-şi plăcerea indicibilă a acumulărilor graduale, revelatoare. I-am prefaţat (dacă termenul nu este excesiv, fiind vorba doar de câteva fraze) o proză apărută în periodicul bârlădean **Păreri tutovene**, dând acolo un diagnostic optimist-prudent, din motive lesne de înţeles: nu citisem din opera lui Daniel Dragomirescu decât bucata cu pricina (**Corabia lui Noe**, prezentă şi în volumul de acum) şi nu aveam orgoliul lui Cuvier de a imagina întregul mastodont. Avem astăzi în faţă o carte în adevăratul înţeles al cuvântului, consistentă şi edificatoare, intitulată neutru-retractil **Cel din urmă rapsod şi**

alte povestiri. Este evident pentru cititorul avizat că autorul face parte – la o evaluare rapidă – din stirpea aleasă a lui Marin Preda şi a prozatorilor congeneri, exponentul lor din Siliştea-Gumeşti fiind un prozator realist-obiectiv, puternic şi tulburător, o conştiinţă artistică şi morală ce a marcat hotărâtor literatura română din cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea. Filiaţia nu trebuie socotită unică şi infailibilă fiindcă – ne grăbim să spunem, argumentând implicit **diferenţa specifică** – realismul prozelor lui Daniel Dragomirescu are subtile inserturi ce ţin de magic şi mai cu seamă de miraculos, iar unele finaluri **în coadă de peşte** amintesc izbitor de soluţiile epice insolite ale lui Gala Galaction şi Mircea Eliade. Cum toate comparaţiile au un viciu de fond – şchioapătă – este de bun simţ să spunem că autorul nostru îşi caută propriul făgaş epic, fără a se putea desprinde cu totul de tirania modelelor emblematice. O radiografie lapidară a prozelor cuprinse în volum este sugestivă, cu menţiunea că sunt lucruri ce nu se pot rezuma fără riscuri majore; iar ceea ce este pasabil se uită de la sine.

Un ţăran sucit, pitoresc, un inconformist intratabil, Părcălici (ar fi interesant un studiu asupra onomasticii personajelor), este protagonistul povestirii liminare, **Corabia lui Noe**; refuzul lui paradoxal de a intra în C.A.P. (temă vetustă, proză valabilă) capătă brusc o turnură grotesc-umoristică, glisând subtil într-un absurd aburos, nu mai puţin expresiv. O babă înviată din morţi stârneşte imaginaţia infantilă; notaţia este aici rapidă, nervoasă, întemeiată pe o fină fixare a mărcilor oralităţii (**Sâmbăta morţilor**). Într-o povestire similară ca sugestie narativă, încă mai bine articulată (**Şantiergeist**), trei „strigoi", întruchipaţi aievea, mustră constructorii unei hidrocentrale pentru profanarea locului lăsat din străbuni. Finalul este transparent: „În malul prăbuşit odată cu maşina lui nea Gică am văzut, la lumina palidă a

reflectoarelor, trei coşciuge cu scândura putrezită şi capacele întredeschise, rânjind parcă ironic". Funcţionarul model Ieronim Zalomit trăieşte o metamorfoză kafkiană (sensul involutiv): se preschimbă într-o maimuţă şi dispare în pădure. Este sugerat aici, cu fineţe, absurdul existenţei, cu ideea subiacentă a degradării umanului (ca la Eugen Ionescu în **Rinocerii**). Proza poartă titlul voit ambiguu **Schimbarea la faţă**. **Pană de inspiraţie** prezintă un caz de dedublare a naratorului (dramaturg fără vocaţiei), toată povestirea fiind construită pe canavaua ironiei şi grotescului. O dispută kafkiană frate-soră constituie nucleul narativ al povestirii **În ceaţă**. Substanţială în toate sensurile este aceea care dă jumătate din titlul volumului (**Cel din urmă rapsod**). Eroul, prins în dansul ritualic al **ursitoarelor**, potenţează sensul iniţiatic al povestirii şi vibraţia tragică a existenţei pământeşti: „Îngânându-şi mereu cuvintele, ele au prins să-l ridice uşor de la pământ şi, pe când el se înălţa, poleit de razele lunii, un norişor alburiu de fum s-a iscat în juru-i şi i-a cuprins încet trupul. Purtat astfel în braţe de fete, Culae nu contenea să cânte, cu chipul plin de smerenie şi cu găidulca strâns lipită de inimă".

Privitor la prozele lui Daniel Dragomirescu sunt de făcut câteva observaţii sintetice. Toposul predilect al autorului este satul (văzut uneori la interferenţa tulbure cu oraşul, amestecând vechi şi noi rânduieli), care conservă cutume anceastrale, mituri, eresuri, superstiţii, poveşti miraculoase. Corelativ, personajele autorului (eroi ciudaţi, suciţi, încăpăţânaţi, ferecaţi lăuntric, necomunicativi, păstrând în suflet o taină inefabilă, amintind în treacăt de unele entităţi din proza sadoveniană şi aceea a lui D.R. Popescu), au impulsuri misterioase, par conduse de forţe oculte, de dincolo de fire. Ele promovează, implicit şi explicit, o filosofie de viaţă, aparte şi o morală ieşită din comun; altfel spus, ies din serie,

particularizându-se, fără ca desenul caracterologic trasat de autor să aibă contururi foarte clare. Observaţia realistă este intersectată de fulguraţii esoterice (realul încorporează miraculosul). Merită a fi evidenţiat, în context, realismul lingvistic, urechea naratorului fiind foarte atentă la sonurile regionale. Nu încape discuţie, Daniel Dragomirescu are talent narativ, viziune şi stil.

ÎN UMBRA LUI SADOVEANU

Bărbatul masiv are mişcări potolite şi vorba cumpănită; părul albit de ani exprimă condiţia senectuţii. Este pescar, vânător şi publicist de-o viaţă. Este neobosit: umblă peste tot, vorbeşte cu oamenii, cultivând o democraţie sublimă a dialogului, fără a-şi alege interlocutorii, de la ţăran până la ministru, este egal cu sine, moderat, bine dispus, tolerant, îngăduitor peste marginile fireşti. Constantin Slavic, omul public, se imprimă pe retină şi în memorie; el nu poate fi uitat, nici ignorat, nici ocolit; este fatalitatea necesară. Într-o viaţă de om a colindat toate oraşele, satele, cătunele, vâlcelele, dealurile, pădurile, luncile judeţului Vaslui aidoma unui ilustru înaintaş la scară naţională, Mihail Sadoveanu. Dealtfel, Constantin Slavic este o structură sadoveniană, nu doar din perspectiva fizicului ci şi ca imagine intelectuală. Este un narator înnăscut, un prozator cu nebănuite resurse, căruia fie vitregia vremurilor, fie ocupaţiile absorbante, fie peregrinările pescăreşti şi vânătoreşti nu i-au permis la tinereţe şi la maturitate să-şi decanteze viziunile şi să le cristalizeze în cărţi. Autorul este un mare risipitor de daruri, un epicureu, un filosof al vinului şi conversaţiilor gen „Hanu Ancuţei", unde, sub pretextul ospeţelor pantagruelice şi al revărsărilor bahice, se spun poveşti de odinioară. Stirpea sadoveniană nu-l dezminte. Posibilele filiaţii artistice trec obligatoriu prin Creangă, Sadoveanu, Panait Istrati (este mai puţin colorat decât brăileanul), Gala Galaction, Fănuş Neagu. Sunt monştri sacri ai prozei româneşti, neîndoielnic, şi mi s-ar putea obiecta enormitatea comparaţiei. În replică voi spune că în arta literară contează modelul ca reper de referinţă, dar mai cu seamă timbrul personal inconfundabil. Constantin Slavic nu este un

epigon obedient, timorat de umbra uriaşă a înaintaşilor; el ştie să-şi croiască propriul drum şi, dacă va găsi înlăuntrul fiinţei sale energiile creatoare tainice ale marilor dăruiţi, ar putea intra în galeria idolilor.

Volumul de faţă – **Urmele** – nu ambiţionează să atingă panoramele epice, focalizându-se pe povestiri de scrută întindere (2-3 pagini), cu un sâmbure narativ semnificativ, glisând uneori către schiţă. Imaginea de ansamblu este caleidoscopică şi-ţi trebuie o răbdare benedictină pentru a evalua, printr-o lectură atentă, diversitatea tematică. În esenţă, Constantin Slavic „decupează" realul în secvenţe, îl atomizează pentru a sugera complexitatea vieţii, curgerea ei inexorabilă şi multitudinea de faţete, tragice, groteşti, uluitoare, derutante, romantice, derizorii, terne, emoţionante, ridicole, incredibile, stupide. Există, aşadar, o percepţie pe orizontală şi pe verticala lumii, cu simultaneităţi de evenimente şi succesiuni aleatorii, fără ca intervenţia naratorului omniscient să fie dictatorială. Constantin Slavic vede lumea prin dioptrii realiste şi nu are ambiţia s-o modifice. Face parte din familia obiectivilor („doricilor" – Nicolae Manolescu), deşi pare implicat afectiv, cu discreţie, în fibra narativă. Cu o bună intuiţie de prozator, evită parantezele etice, didacticismele, lăsând viaţa să-şi urmeze legităţile implacabile.

Constantin Slavic are şi vechi stagii de epigramist, dar – paradoxal – debutul editorial a survenit şi aici relativ târziu. Cu doar câţiva ani în urmă, neobositul condeier a apărut în faţa cititorilor cu un volum individual intitulat **Acasă** (poezie şi epigramă). Figurase până atunci axclusiv în antologiile epigramiştilor vasluieni. În **Râşii lumii** autorul dă măsura valorii sale de umorist, consecutivă aceleia de publicist şi prozator. Se cuvine să observăm că epigramistul are un ochi atent la tot ceea ce înseamnă spaţiul social: viaţa în

manifestările ei multiforme, adesea derutante. Autorul năzuieşte să veştejească prostia, corupţia, demagogia, politicianismul imund şi agresiv, lăcomia, mercantilismul, imoralitatea, afacerismul. El pledează implicit pentru o lume curată, în care valorile să fie **aşezate** şi recunoscute. Este un moralist deghizat, un spirit bonom, cu zâmbet subţire, un îngândurat care face adesea figură de jovial. Constantin Slavic desfide canoanele epigramei clasice, tratează liber încorsetările prozodice, se mişcă dezinvolt – uneori prea dezinvolt – pe claviatura limbii române, îngăduindu-şi gesturi de lejeritate, când spiritul aţipeşte şi, fatalmente, vigilenţa slăbeşte. Autorul inventează cuvinte, forţându-le să intre în tiparul lingvistic prestabilit, violentând morfologia şi sintaxa, asociind termenii cu o nonşalanţă deconcertantă pentru cititorul cuminte. Epigramistul este un nonconformist pe care îl lasă rece, probabil, încruntările doctorale ale profesorilor de limba română, dedicându-se cu voluptate jocului său asociativ/disociativ. Titlul însuşi al volumului este expresia unei iconoclastii voioase, din care cititorul poate înţelege orice. **Râşii lumii** pot fi, pe de o parte, cei de care râdem sarcastic, bucuroşi că nu suntem noi în postura respectivă, pe de alta, vietăţile binecunoscute ce întregesc fauna românească şi asigură, neîndoielnic, un beneficiu ecologic.

A spune, în spiritul adevărului, că volumul lui Constantin Slavic este inegal echivalează cu un truism. Acesta este autorul, aşa scrie el şi se cade să nu uităm nicio clipă vorbele memorabile ale lui G. Călinescu: **Omul nu poate sări peste propria-i umbră**! Autorul nu iubeşte rigoarea absolută; la fiecare pas demersul său umoristic se relativizează şi atestă o structură psihologică şi intelectuală liberă, fără complexe şi timorări.

Epigramistul este prolific şi imprevizibil. Fecunditatea lui este proverbială şi este suficient să argumentăm această

aserţiune cu un detaliu anecdotic. La una din şedinţele Cenaclului umoriştilor „Valentin Silvestru", infatigabilul autor a citit în jur de 100 de epigrame, putând susţine de unul singur o întreagă reuniune. Că unele catrene sunt reuşite, iar altele excelează prin umor involuntar este o altă poveste. Corelativ, umoristul este imprevizibil. Niciodată nu ştii ce rezolvare va găsi unei teme date, niciodată nu vei putea estima ce creaţii lingvistice va pune în circulaţie. A intrat în folclorul local vocaţia lui Constantin Slavic de a remodela limba română după un tipar propriu, de a impune termeni şi sonuri ciudate, groteşti, hilare, hazlii, contorsionând morfologia, lexicul, sintaxa, topica. Această libertate nonşalantă îl prinde cum nu se poate mai bine pe septuagenarul de astăzi, omul care nu se supără niciodată, arborând invariabil o mină tolerantă, comprehensivă. Constantin Slavic aparţine prin fibră familiei bonomilor, având o înţelegere senină a lucrurilor şi a oamenilor, un scepticism blând şi îngăduitor. Aşa se explică faptul rarisim că nu se crispează la observaţiile critice, oricât de dure, nu se descurajează niciodată şi-şi urmează calea cu o tenacitate şi o vioiciune exemplare. Poate că briza unei resemnări filosofice, aidoma celei a ciobanului mioritic, l-a atins câteodată; poate că descurajarea de-o clipă l-a făcut să se oprească, să se reculeagă şi să-şi tragă sufletul, dar momentul de slăbiciune a trecut repede.

Autorul este infatigabil: scrie poezie, proză, epigrame, editează volum după volum, merge la pescuit şi la vânat, participă la reuniuni confraterne, colaborează la gazete, degustă cu prietenii un pahar de vin, se plimbă prin urbea Vasluiului cu traista de anecdote agăţată de umăr, râde cu şarm şi lăcrimează cu discreţie. Contemporanul nostru este – altfel spus – **om al cetăţii** – personaj sine-qua- non, gurmand şi gurmet, admirator retranşat al sexului slab şi frumos, povestitor înnăscut de snoave, anecdote şi întâmplări

vânătoreşti, bucătar improvizat şi original, sociabil, comunicativ, hâtru şi poznaş.

Esteţii superiori vor strâmba din nas, obiectând că epigramele nu respectă canoanele genului, iar prozele sunt despletite. Dacă autorul ar auzi aceste înţepături de cârcotaşi ar râde în hohote. Şi ar avea dreptate fiindcă impasibilul Constantin Slavic nu ţine cont de recomandările doctorale ale spiritelor elitiste; el scrie la fel de natural cum respiră; este o **natură literară** şi nimic mai mult, nici mai puţin. A-i cere **bădici Slavic** să scrie altfel, în consens cu rigorile Gramaticii Academiei, este ca şi cum ai cere soarelui să-şi schimbe cursul. Ar fi un atentat la rânduiala cosmică.

SAVOAREA SCRIITURII

Constantin Slavic rămâne fidel structurii sale creatoare. De mai mulţi ani s-a consacrat prozei scurte (schiţei, povestirii, parabolei de mici dimensiuni, reportajului deghizat) şi a publicat până acum un număr important de volume, semn că îşi ia misiunea în serios, aceea de observator atent al vieţii în toată diversitatea ei caleidoscopică. Particularităţile **scriiturii** au rămas aceleaşi, demonstrate anterior cu o consecvenţă semnificativă: secvenţe narative nutrite din curgerea inexorabilă a destinelor pe axa timpului, personaje normale, groteşti sau sucite puse în circumstanţe revelatoare, întâmplări de toate felurile, hazlii, triste, tragice, ridicole, stupide, benigne ori maligne, uneori de un pitoresc aparte, finaluri aşteptate, conformiste ori imprevizibile, o magmă ce se revarsă neobosit sub ochii cititorului răbdător, mărci puternice ale oralităţii, un lexic păstos, bogat şi expresiv, onomastică şi toponimie realiste ori ficţionale, foarte sugestive, relatări sfătoase ale unui narator omniscient şi omniprezent sau ale unor naratori-personaje-martori, vorbire cu parfum popular. **Constantin Slavic** nu se inhibă în faţa foii albe, aşterne infatigabil istorii greu credibile dar parcă rupte din viaţă, conturează siluete umane în registru realist şi câteodată împinge naraţiunea către senzaţionalul facil. Titlul cărţii spune ceva despre o anumită înclinaţie a autorului către şăgălnicie şi teribilism stilistic (**Durerea de cap**), el fiind atent nu doar la propriul discurs narativ ci şi la relaţia (ipotetică) a acestuia cu o masă receptivă de cititori.

Constantin Slavic îşi construieşte astfel răbdător propria perspectivă despre lume, înscrisă în coordonatele subiectivităţii artistice, edifică gradual o filosofie de viaţă accentuat hedonistă (plăceri fizice, chiolhanuri, beţii,

petreceri, mese copioase, călătorii) şi articulează un mod de judecată cu privire la „măştile" atât de diverse ale umanului.

Paradoxal, pentru scriitorul nostru (fost reporter de teren decenii la rând) tocmai realitatea este aceea care se impune discreţionar şi modifică datele esenţiale ale planului ficţional. Cu alte cuvinte, realitatea bate ficţiunea în toate sensurile şi pe toate palierele şi aşa trebuie înţeles avertismentul categoric din subtitlu: **Povestiri năucite de cruzimea realităţii**.

Nici tematic autorul nu se abate de la limita adoptată în volumele anterioare, cu menţiunea specială că uneori sunt valorificate secvenţe cu semnificaţie epică din calendarul strict al actualităţii: criza românească, partidul lui Dan Diaconescu (**De pe altă lume**), destinul tragic al Mădălinei Manole, festivalul umorului pus în relaţie cu brigăzile redacţionale de odinioară, drama bebeluşilor de la Maternitatea Giuleşti, destinul politic al lui Emil Boc (**Din jurnalul unui veteran**), mafia de la Piatra Neamţ (**Lanţul cârdăşiilor**), isprăvile fiului parlamentarului Sorina Plăcintă ş.a.

Nu lipsesc episoadele din epoca totalitară, povestiri despre pescuit, însurătoare, dragoste, moartea unui căţel (**Secretul Rachetei**), câte o scenă erotică fierbinte (**Zăpăcitul**), o întâlnire buclucaşă a soţilor într-un bordel (**Hotel continuu**), derapaje morale ciudate (**Suflet secat**), hoţia la români (**Huhurezii**), întâmplări senzaţionale şi tragice (**Tombola ucigaşă**), inundaţiile şi oamenii, derizoriul şi stupidul cotidian (o mică „bijuterie" epică – **Tăiţei cu nucă**), efectele perverse ale alcoolului (**La şcoala de antialcoolici**), care ating chiar şi pe profesorii de... antialcoolism etc.

Cu un asemenea material narativ, Constantin Slavic îşi continuă neabătut **aventura scriiturii**, urmărindu-şi cu obstinaţie steaua literară.

2011

OAMENI ŞI DESTINE

Profesorul bârlădean **Ion Puflea**, cunoscut în mediile literare sub pseudonimul **Simion Bogdănescu**, riscă un titlu rimat pe coperta volumului său de proză scurtă, **Zar bizar**. Înţelegem că este vorba de **zarul destinului**, ce prezidează existenţa personajelor încorporate ficţiunilor sale epice. Cartea cuprinde naraţiuni de scurtă respiraţie, la persoana a III-a, cu narator de tip obiectiv, omniscient şi omnipotent, focalizate pe câteva nuclee tematice predilecte.

Era inevitabil ca disponibilităţile creatoare ale scriitorului să-l ducă spre proză, după o experienţă lirică întinsă pe câteva decenii şi după aceea eseistică, nici ea neglijabilă. În ultimii ani a ieşit la iveală şi fibra polemistului, sagace, percutant, meticulos, decomplexat, cel care are la activ cel puţin **o execuţie** spectaculoasă (v. cronica sarcastică şi acră consacrată **Cumineniei lui Procurante**, cartea de eseuri critice, confesiuni şi medalioane ale profesorului Gruia Novac, nu mai puţin cunoscutul său concitadin).

Simion Bogdănescu scrie alert, colorat, fără preocupări speciale de stil, etalându-şi dezinhibarea lingvistică, preocupat fiind de construcţia epică, de conflict, de tipuri umane şi mai ales de „fabulă". Tâlcul final al naraţiunilor sale se revendică de la un postmodernism bine controlat. Sâmburele epic al prozelor ţine de absurdul, grotescul, derizoriul existenţei, de ironia cruntă ce joacă uneori feste tragice oamenilor. Un determinism inexorabil, o fatalitate imbatabilă marchează viaţa personajelor ce populează ficţiunile lui Simion Bogdănescu.

A rezuma înseamnă a trăda spiritul cărţii. Dar...

Un popă se bucură de nurii unei ţigănci nărăvaşe, iar prostănacul bărbat al femeii – martor la scena acuplării – admite că muierea îl are pe Michiduţă în ea şi trebuie neapărat lecuită de preacucernicul părinte (**Mureaţă**). Un flăcău trage într-o vulpe vicleană; animalul se preface mort, pentru ca la un moment dat să-l muşte pe om de spate şi să dispară (**Alecu**). O fată uşor retardată, Frăsâna, trece examenele cu ajutorul învăţătorului, susţinut la rândul lui de familia fetei cu pui de găini (**Băstăcan**). O intrigă erotică, o confuzie tragică şi un tânăr este împuşcat mortal (**Aidoma**). Un băieţandru este lovit de cal şi moare înainte de a ajunge la spital (**Jică**). O pasăre uriaşă zmulge un cireş din pământ şi dispare cu el în văzduh odată cu copilul ce fura fructele gustoase, înainte ca stăpânul pomului să tragă cu puşca (**Cireşe de mai**). Un tânăr locotenent intră într-o companie feminină îndoielnică şi nu poate ajunge la timp la unitate. Cheia casei este ascunsă de femeie într-un loc foarte intim (**Cheia**). Un învăţător, fost combatant, îşi vizitează nişte vechi cunoştinţe. La întoarcerea acasă, pe zăpadă şi frig, este sfâşiat de o haită de lupi (**Învăţătorul**). O nevastă, frământată de bănuiala că are cancer, merge la mare singură, are o aventură erotică, reiterată anul următor cu acelaşi partener. Soţul, plecat şi el la mare, află adevărul chiar din gura nesăţiosului amant, se întoarce acasă şi-şi bate crunt soţia. După un an femeia moare exact de ceea ce îi era frică, de cancer (**Negelul**). O romantică poveste de dragoste din timpul războiului bântuie memoria afectivă a unui fost combatant, care şi-a pierdut iubita într-un bombardament (**Groapa de bombă**). O poveste curat grotescă este **Vibratorul**, ce aminteşte – fără ca similitudinile să fie izbitoare – de o secvenţă epică faimoasă din **Cronică de familie** de Petru Dumitriu. **Excursie în zig-zag** rămâne o simplă relatare jurnalistică, lipsită de detaliile revelatoare ce fac deliciul unor asemenea scrieri. Banalitatea este aici

programatică, ceea ce nu schimbă în chip esenţial datele problemei. **Demonstraţie pentru Pace(pa)!** este o compoziţie ingenioasă, întemeiată pe efectul suprapunerilor vocale ce au născut ambiguităţi savuroase, la momentul potrivit, colportate ca atare de folclorul „subteran" al defunctei epoci totalitare.

Personajele lui Simion Bogdănescu sunt oameni de o simplitate genuină, ţărani, meseriaşi, argaţi, feţe preoţeşti, vânători, soldaţi, agricultori, adunaţi prin voinţa discreţionară a autorului în toposuri semnificative, în crâşme, pe câmp, în pădure, pe front, în interioare insalubre şi promiscue, în birturi nenorocite. O lume măruntă, pitorească, vivace, adesea vulgară fără a avea conştiinţa vulgarităţii, supusă destinului. Oamenii mor în accidente stupide, victime ale unor factori aleatorii ce frizează ridicolul tragic; beau cu patimă, sporovăiesc, se ceartă, se ironizează, umblă de colo-colo, se agaţă de viaţă fără disperări abisale; structura lor psihică nu dezvăluie mari complexităţi; sunt fiinţe sociale trăind frenetic la nivelul biologicului; se împreunează cu naturaleţea vietăţilor sălbatice şi – cu excepţiile de rigoare – au reacţii previzibile, la nivelul omenescului elementar. Pe linie de consecuţie, limbajul lor este frust, verde, câteodată buruienos, fără reticenţe speciale, fără pudibonderie ori ifose preţioase. Este aici ceva din Caragiale şi din Preda în maniera de a defini caracterologic personajele prin stilul vorbirii: „Cel mai mult câştiga un ţigan, pe nume Tetejai, de prin Oltenia, un garid înalt, cu nas cocârjat, cu mâinile negre-negre, iar cu palmele şi degetele vinete ca de stăncuţă. Nu ştiu cum învârtea el oscioarele pătrate şi punctate, dar, oricând avea nevoie de unu-unu sau de şase-şase, totdeauna le nimerea. Ca să-i facă în ciudă şi să nu-i meargă la inimă câştigul, un caporal brăilean, bun de şotii, la terminarea partidei, începea, înţepându-l pe cioroi: Tochiro fleau,/ Tochiro fleau,/ Deteteş te mai gari,/

Grau, grau!/ Racaracara!/ Ce-or mai face cei de-acasă,/ Ce-or mai bea,/ Ce-or mai mânca?/ 'Abar n-am!"

Sonurile onomastice, aspre, scrâşnitoare, pitoreşti, sunt memorabile, certificând urechea atentă a autorului şi simţul grotescului: **Postică, Frunzulescu, Trascălu, Târtăbesă, Gilette, Şchiopu, Surdu, Berbecea, Budachi, Palicarul, Vrabie, Ţapu, Pârjol, Zămoşanu, Micărău, Coţovâcă, Ianacache, Vântu, Cap de Mâţă, Licuţa Săpunaru, Tutti, Ghiţă Zărucu, Mitriţă Matolea, Vârtosul, Dumbale, Bombolică, Viorsac, Lenarcea, Ştefan Brumărel, Chirtoacă, Miculeţ, Papuc**.

Simion Bogdănescu este un autor înzestrat, ce pendulează între soluţia securizantă a prozei prediste şi postmodernism, fără a-şi fi decis traiectoria definitivă. Cărţile următoare ne vor lămuri.

2006

APETENŢA PAMFLETARĂ

Vivacele Simion Bogdănescu (Ion Puflea) publică la Editura **Cronica** (Iaşi, 2009) volumul de infraeseuri **Aşchii de spirit**, prefaţat de mereu generosul Valeriu Stancu. Pentru a tălmăci conceptul nebulos de **infraeseu**, autorul ne trage suav în zona meta-fizică: „....de câte ori mă îndemn să concep un infraeseu, în vecinătatea sclipirilor astrale, mi se pare că intru cu o secure de argint într-o branişte imaginară să tai copacul ideal din trunchiul căruia se împrăştie la întâmplare aşchiile de spirit (p.13)". Frumos spus, greu de realizat! Cu o excepţie, evident contrastantă, eseurile sunt echilibrate, judicioase, cuminţi, chiar didactice şi pedante pe alocuri, mizând pe ipoteze critice valide şi pe acolade livreşti bine temperate. Ironia în **Letopiseţul Ţării Moldovei**, cu trimitere expresă la Ion Neculce, nu depăşeşte – fie şi ca infraeseu – graniţele hermeneutice impuse de istoricii literari profesionişti: G.Călinescu, Nicolae Cartojan, Şerban Cioculescu. Eminescu rămâne o nucă tare pentru oricine – axiomă ce nu-l descurajează defel pe infatigabilul **infraeseist** (sic!), pregătit cu spada şi armura pentru marele turnir. Deocamdată nu putem vorbi decât de un „duel" incipient, în care spadasinul nostru îşi face necesara „încălzire". Aşa s-au născut: **O bijuterie lirică eminesciană**, cu subtitlul lămuritor „Prima doină cultă din poemul «Călin Nebunul», **Metafora „stăpâna mării" în poezia eminesciană (Scrisoarea I)**, **Aspecte cosmogonice eminesciene**, **Timp haotic în Scrisoarea I de Mihai Eminescu**. Demnă de tot interesul analiza din **Cimilituri... crengisme**: argumentaţie strânsă, terminologie bine controlată, exactitate „ştiinţifică".

Mai poate să spună ceva cititorului actual poezia lui Al. Vlahuţă? Din când în când ea este resuscitată de condeieri imberbi ori de octogenari sentimentali, motivaţia fiind dată cel mai adesea de vagi patriotisme locale. Simion Bogdănescu ia lucrurile în serios şi vede în Vlahuţă nici mai mult, nici mai puţin decât un precursor al lui Panait Cernea, Vasile Voiculescu, Al.Macedonski, G.Bacovia şi – sancta simplicitas! – Rilke (**Poezia vlahuţiană, acum**). Demonstraţia rămâne un simplu exerciţiu analogic întrucât înaintaşul n-a fost validat esteticeşte şi ca atare **întâietăţile** lui ţin de protocronismul vid. E cu totul altceva să spunem, bunăoară, că Alecsandri şi Bolintineanu **anunţă** pe Eminescu.

Animat de duh localist, eseistul scrie pagini encomiastice despre câţiva autori bârlădeni, supralicitându-le statura intelectuală şi artistică: Traian Nicola, Serghei Coloşenco, Nicu Botezatu, George Irava, Iorgu Gălăţeanu, Constantin Clisu. Sunt condeieri stimabili şi merituoşi, de o tenacitate invidiabilă, iar dreapta cumpănă şi judecata obiectivată le-ar fi fost de mai mult folos. Lui Gruia Novac, în schimb, îi aplică un tratament vitriolant, exersându-şi cu voluptăţi indicibile vocaţia de pamfletar (**Obrăznicia lui Prosturante**). Sunt inventariate scrupulos toate erorile, scăpările, inadvertenţele mai mici sau mai mari din cartea concitadinului său: tautologii, pleonasme, dezacorduri ş.a. (**Cumineţenia lui Procurante**, Casa de Editură Mureş, 2001). Registrul predilect este acela sarcastic. Gruia Novac este „un veleitar cu ifose de genialitate provincială", „răsfăţat grosier ca un geniu", un „criticuţ", „criticoi", „Gruiuţul criticuţul", ins de o „crasă incultură" suferind de ideofrenie şi alexie, cu „un chip ca un Einstein fără creier", „ca o mască mortuară uitată în deşert", „scriptorul profesoraş", „cu găuri serioase de incultură în cap". O execuţie atât de dură nu poate izvorî – se pare – decât dintr-o umoare neagră, dintr-un fond resentimentar

adânc, sper vindecabil. Publicat iniţial într-o revistă marginală (**Prutul**), pamfletul a părut expresia unei izbucniri temperamentale de moment. A-l relua după 8 ani într-o carte este cu titul altceva. Semnificaţia este de judecată definitivă, exclusă revizuirii.

Iată o situaţie plină de învăţăminte. Înţelepciunea populară a sintetizat-o genial: două săbii nu încap în aceeaşi teacă. Să fie municipiul Bârlad prea mic pentru Simion Bogdănescu şi Gruia Novac?

Aşchii de spirit confirmă predispoziţia critică a **infraeseistului** şi apetenţa pamfletară. Punctele tari ale cărţii trebuie căutate în spaţiul construcţiei şi nu în acela al negării violente.

2009

REMEMBER

S-au împlinit 70 de ani (în 2010) de la naşterea poetului **Ion Iancu Lefter** şi 20 de ani de la brusca lui dispariţie fizică. Ziua fatidică a fost 1 martie 1990, când un automobilist în uniformă de poliţist l-a spulberat pe o trecere de pietoni din centrul Vasluiului. Câţiva condeieri fără mari scrupule profesionale s-au grăbit să lanseze o mică bombă de presă cu efect limitat: poetul ar fi fost asasinat de exponenţii din umbră ai fostei miliţii ceauşiste (sic!). Din panoplia zvonisticii bine dirijate n-a lipsit nici alegaţia cu priză la cititorul avid de senzaţional: la mijloc ar fi nici mai mult, nici mai puţin decât mâna K.G.B., ca şi cum temutul şi atotputernicul serviciu secret sovietic n-ar fi avut altceva mai bun de făcut decât să elimine poeţi cvasi-necunoscuţi din România. Cert este că se fractura destinul pământesc, la mai puţin de 10 luştri de viaţă, al acestui Orpheu local ce a pendulat mereu între boema pitorească frivolă şi ostentativă şi un sacerdoţiu liric în care credea cu obstinaţie. Ion Iancu Lefter era un poet al satului şi al ţăranului, al sevelor şi miresmelor pământului, al muncilor şi anotimpurilor, al mişcărilor sufleteşti ancestrale şi al frăgezimilor rustice. Încă imberb şi iconoclast, l-a vizitat acasă, împreună cu Ion Murgeanu, pe impetuosul G.Călinescu, iar „divinul critic" le-a consacrat o tabletă comprehensivă în **Contemporanul** (16 februarie 1962). Era o **poliţă în alb** pe care cei doi au folosit-o după puteri, noroc şi vocaţie.

Dincolo de mitologia apocrifă ţesută în jurul personalităţii poetului, se cuvine să reţinem câteva trăsături ale autorului **Stării de duminică**, eliberate de zgura refracţiilor deformatoare: iubea poezia şi-şi cultiva orgolios această

vocaţie (deşi a căzut nu o dată în manufactură din cauza constrângerilor dogmatice ale vremii, când poezia patriotică era sinonimă cu lozinca disimulată, cu metafora convenţională superlativ-luminoasă şi cu patriotismul mimat). Singura scuză (dacă poate exista una): dorinţa fierbinte de a fi publicat. În răstimpul celor 7 ani cât am lucrat împreună la fostul ziar judeţean de partid, **Vremea nouă**, Ion Iancu Lefter şi-a publicat poemele conformiste, adică **pe linie**, fără nicio dificultate. Odată îndepărtat din redacţie, a recurs – în complicitate amicală cu redactorul şef, la două pseudonime predilecte: I.Albeşteanu (era originar din Corni-Albeşti) şi I.L.Cetină. Micile lui gesturi de frondă, inconformismul ceţos, anticomunismul difuz deveniseră de notorietate în mitologia locală, supralicitate indecent după Revoluţia din decembrie 1989 de către „fani" gălăgioşi şi impostori justiţiari.

Marea problemă a poeţilor epocii – fie onorabili, fie veleitari tenace – o reprezenta dificultatea majoră a afirmării literare. Ion Iancu Lefter n-a trăit cele mai prielnice timpuri. N-a izbutit să devină membru al Uniunii Scriitorilor (un vis persistent), iar volumele de versuri, cu tiraje modice în raport cu autorii consacraţi, nu depăşeau ecoul de stimă şi consemnarea lapidară, conjuncturală. Câţiva admiratori intoleranţi i-au supraestimat valoarea, fără argumente estetice peremptorii şi i-au augmentat statuia. Or, omul social şi-a creat de-a lungul vieţii destule dificultăţi din cauza unei prea pământeşti patimi irepresibile: alcoolul. Aici trebuie căutată şi cauza intempensivei şi tragicei lui morţi.

Posteritatea poetului n-a depăşit niciodată limitele evocării sentimentale ori ale encomiasticii convenţionale. În **Cronica Vasluiului**, monografie semnată de Mihai Ciobanu, Alexandru Andronic şi Petru Necula (Editura Publirom, Iaşi, 1999, p.355-356), Ion Iancu Lefter este plasat – supralicitant – în capitolul personalităţilor de seamă (un capitol separat este

consacrat pur şi simplu **personalităţilor**) şi judecat, pe de o parte, din perspectiva unui destin damnat, pe de alta, dintr-un unghi comprehensiv-laudativ, fără prea multe argumente estetice. Note superlative atinge **Ioan Baban (Univers cultural şi literar vasluian. Dicţionar**, Editura Pim, Iaşi, 2008, p.251-254): „Ion Iancu Lefter este un poet remarcabil" (p.253). Cu trecerea anilor posteritatea poetului va fi din ce în ce mai înceţoşată.

2010

PORTRET ÎN EVANTAI

În mai puţin de un deceniu şi jumătate (1998 – 2011), prof. dr. **Petre Iosub** a edificat o operă, pe care exegetul calificat şi deopotrivă cititorul amator o pot judeca acum în ansamblu, din perspectiva unei organicităţi structurale. Răgazul relativ scurt dedicat **aventurii scriiturii** are o explicaţie perfect legitimă: autorul a asumat achiziţiile culturale – în sens larg – decenii la rând, prin acumulări şi decantări, adesea dureroase, prin severe poziţionări axiologice – mai niciodată oportuniste – pentru a-şi putea permite în cele din urmă clipele magice ale sintezei.

Aşa cum am argumentat în altă parte, **Petre Iosub** putea debuta editorial mai demult, în anii tinereţii lui impetuoase şi inocente, când rigorile şi cenzurile interioare funcţionau mai permisiv şi când nu s-ar fi putut lovi, eventual, decât de închistările inerente epocii totalitare. Dogmatismul stalinist mortificant al anilor '50 trecuse, iar oamenii de cultură puteau „respira" cu o anume lejeritate. Cenzura putea fi depăşită prin tenacitate, insistenţă, forţă persuasivă şi limbaj esopic, spre a nu ne referi strict la micile compromisuri pasabile. Se ştie că temuţii „cerberi" ai cenzurii comuniste nu erau chiar atât de închistaţi – excepţiile confirmă regula – pe cât se crede astăzi şi că un autor valoros izbutea cel mai adesea să-şi tragă opera spre lumina tiparului. O spune Nicolae Manolescu însuşi într-o carte recentă, autor al cărui destin literar a fost marcat puternic de îngustimile politice ale epocii trecute (v. Nicolae Manolescu – **Viaţă şi cărţi**, Editura Paralela 45, Piteşti, 2010).

Cu toate acestea, criticul a reuşit să-şi vadă cărţile tipărite şi încă în tiraje ce sfidează orice comparaţie cu tirajele

de astăzi. Singura excepţie dramatică ce-l priveşte pe autorul **Contradicţiei lui Maiorescu** o reprezintă incontestabil antologia poeziei moderne (**Poezia română modernă de la G.Bacovia la Emil Botta**), tipărită în peste 85.000 de exemplare, topită în cea mai mare parte cu peste patru decenii în urmă, în circumstanţe deplin limpezite acum şi edificatoare: în 1968 nu puteau figura într-o antologie românească, tipărită la Bucureşti, poeţi legionari, oricât de inofensive le-ar fi fost poeziile incluse.

Petre Iosub a preferat lectura aprofundată a marilor filosofi antici, clasici şi moderni şi, corelativ, meditaţia contemplativă, fără a se precipita în arenă cu volume peste volume. Riscul intelectual ar fi fost mare, graba nefiind – cum se ştie – cel mai bun sfetnic. Cărturar prudent şi scrupulos, abia sexagenarul s-a decis într-o zi să purceadă pe drumul anevoios al tiparului cu cele mai importante zidiri intelectuale (Fac aici o precizare fără echivoc: ceea ce a publicat autorul nostru până în 1998 nu-l reprezintă integral ca structură profundă, fiind într-o anumită măsură exerciţii de digitaţie pentru necesara şi inevitabila uvertură).

Contribuţia sa culturală, în sensul achiziţiilor solide şi erudite, turnate în tipare coerente şi persuasive, a fost grupată chiar de autor în patru compartimente ce comunică între ele în virtutea organicităţii invocate mai înainte, după principiul generos al vaselor comunicante.

Conform aşteptărilor, domeniul predilect este acela al filosofiei, în care **Petre Iosub** se mişcă dezinvolt şi cu autoritate. Atent la mişcarea ideilor, autorul a ştiut mereu să definească genul proxim şi diferenţa specifică ale scrierilor marilor filosofi, urmărind cu subtilă comprehensiune spectacolul fascinant al sistemelor şi, deopotrivă, al personalităţilor. Demonstraţiile gânditorilor de ieri şi de azi sunt analizate pas cu pas, fără grabă şi fără partizanat

subiectiv, decelându-se ideile cu adevărat novatoare, unele revoluţionare şi evidenţiindu-se particularităţile discursului filosofic. Ca şi în alte domenii, şi în filosofie – ne dă de înţeles **Petre Iosub** – funcţionează axioma lui Buffon: „Stilul este omul însuşi!", Treptat s-au născut, în ţesătura studiilor de filosofie, diferenţierile de esenţă şi de nuanţă.

De la Aristotel până la... Alexandru Boboc, pe o acoladă diacronică semnificativă, **Petre Iosub** înţelege să-şi construiască propriul discurs filosofic şi să se raporteze ontologic la marile spirite. Este o lecţie de umilinţă intelectuală şi concomitent de orgoliu, de comprehensiune şi adeziune simpatetică, uneori de delimitare polemică. **Petre Iosub** izbuteşte să intre în consonanţă spirituală cu filosofii lumii şi să-şi afirme, fără complexe provinciale, opţiunile axiologice. Aşa se face că nu-şi uită nicio clipă apartenenţa la spaţiul cultural mioritic, îşi cunoaşte bine rădăcinile şi nu ezită să pună în adevărata lumină contribuţia filosofică românească. În acest fel s-au născut cărţile sale de analiză şi de evaluare în planul gândirii filosofice naţionale şi universale, publicate într-un ritm neslăbit: **Fragmentarium**, vol. I-II, 1998, 1999; **Elemente de arheologie metafizică**, 2000; **Omul – o fiinţă privilegiată**, 2003; **Pluralismul ontologic**, 2004; **Metafizica existenţei**, 2007, **Lucian Blaga – Metafizica**, 2008; **Alexandru Boboc** sau **Intrarea în permanenţă**, 2008; **Incursiuni de arheologie metafizică**, 2010; **Dialoguri şi studii filosofice**, 2011.

Pe un palier conex se fixează publicistica (**Sechestraţi în tranziţie**, 2002; **Însemnări pasagere**, 2003), probă a ieşirii decise a autorului în arenă pentru a semnala contemporanilor maladiile veacului: marile prăbuşiri economice, politicianismul agresiv şi veros, demagogia fără frontiere, fariseismul, ipocrizia, minciuna, corupţia, alienarea culturală, bulversarea valorilor, slugărnicia dâmboviţeană, spiritul

tranzacţional, miticismul funciar etc. Polemistul se mişcă dezinvolt pe claviatura diverselor registre stilistice, exersând ironia, sarcasmul, diatriba. Autorul a văzut multe şi nu-şi face iluzii prea mari în privinţa şanselor noastre de regenerare spirituală. Crede în forţa purificatoare a revoltelor populare şi are încă speranţe în privinţa vocaţiei morale a poporului român, un popor crunt lovit în istorie, umilit adesea de ai săi, dar capabil din când în când de mari răbufniri justiţiare.

Poetul (**Vraja trecerii prin vreme**, 2002; **Semnele trecerii**, 2006; **Poemele toamnei**, 2009) se menţine în cadrele generoase ale sentimentalismului romantic, nutrit de marile teme ale literaturii dintotdeauna: **viaţa**, **destinul**, **satul**, **natura**, **copilăria**, **mama**, **visul**, **trecerea timpului**, **condiţia umană**, **fericirea fulgurantă**, **nostalgia discretă a senectuţii**, **amurgul**, **moartea**. Viziunile poetice, fantasmele, motivele recurente, structurile metaforice predilecte îl recomandă drept un spirit senin, lucid, împăcat cu sine şi cu lumea, fără mari tumulturi dionisiace, exerciţiul liric fiind, în raport cu filosofia, un necesar şi benefic **joc secund**. În fine, **Petre Iosub** a avut ocazia în ultimele două decenii – graţie disponibilităţilor sale afective şi demnităţilor publice, ca profesor, director, inspector şcolar general – să aducă un omagiu implicit şi explicit savantului american de origine română Anghel Rugină, al cărui nume se află înscris încă din timpul vieţii marelui economist pe frontispiciul colegiului economic vasluian. Cele două monografii (**Contemporan cu viitorul**, 2006; **Anghel Rugină – omul şi savantul**, 2010), redactate în colaborare, întregesc un portret intelectual şi justifică fără echivoc metamorfoza unei biografii în destin.

2011

DUPĂ 20 DE ANI...

Privit din posteritate, cu un ochi lucid, **Ion Alex. Angheluş** ne apare drept un personaj tragic. A dispărut pe neaşteptate, la 49 de ani, în 1986, părăsindu-şi toate proiectele. A lăsat neconsolaţi trei copii, din care doi minori şi o soţie prizonieră iremediabilă a lui Bachus (Cel puţin acesta era miezul epic şi folcloric al poveştii în clipa fatidică). La nivel terestru, moartea scriitorului a fost mai mult decât o dramă, generând tristeţe, compasiune, consternare.

În spaţiul literaturii, construcţiile duse la capăt – **Nunţile focului** (Editura Litera, 1971), **Ambrozie şi nectar**, (Editura Ceres, 1978, în colaborare), **Jurnal de idei** (Editura Litera, 1980), **Drumul cuvântului** (Editura Junimea, 1980), **Pânda de seară** (Editura Cartea Românească, 1983), **Cumpărătorul de bufniţe** (Editura Junimea, 1985) – nu l-au propulsat pe locul meritat în ierarhia (relativă) a valorilor momentului. Au rămas în diverse stadii de elaborare/tipărire eseul critic **Mitul insulei lui Euthanasius**, studiul monografic dedicat **Jurnalului literar** al lui G.Călinescu şi o proiectată **Istorie a poeziei româneşti**.

Cărturarul polivalent s-a dovedit un mare risipitor, marcat şi de neşanse multiple, şi de reuşite parţiale. Să fim bine înţeleşi: judecăm lucrurile la rece, fără partizanate colorate subiectiv.

Ştim ce şi cât a fost sublimul huşean şi nu putem decât aproxima ceea ce putea să fie. Din această perspectivă se cade să spunem că Ion Alex. Angheluş a fost mai mult decât o mare promisiune. A fost o certitudine, frântă prin voinţa discreţionar-fatală a destinului.

Poetul avea vocaţie – cultivată permanent prin lecturi – şi-şi conturase un spaţiu al imaginarului încărcat de motive, simboluri, fantasme, teme recurente, recognoscibile ca atare. Voinţa de construcţie lirică era potenţată de perseverenţă, de ambiţia puternică, irepresibilă de a izbuti. Ion Alex. Angheluş nu concepea eşecul şi toate tribulaţiile lui ca poet **de/din** provincie (drumuri spre marile centre culturale, cheltuieli inerente, cultivarea asiduă a câtorva modele, precum Geo Dumitrescu sau Adrian Marino, printr-o corespondenţă asiduă, tandru-ceremonioasă, conformă cu matricea stilistică a expeditorului) atestă indubitabil dorinţa acerbă de afirmare literară. Impulsurile creatoare lăuntrice, asociate cu o mare putere de muncă, mobilitatea şi disponibilitatea intelectuală l-ar fi proiectat cu siguranţă pe treptele notorietăţii. Ar fi meritat un asemenea loc. Ar fi depăşit cu siguranţă toate barierele şi complexele provinciale.

Criticul şi istoricul literar deţineau virtualităţi nebănuite. Autorul avea patima cercetării şi acribia specialistului, ocolind cu eleganţă capcanele în care cad îndeobşte diletanţii. Se documenta atent, „asimila" sursele şi-şi contura un punct de vedere personal, în temeiul unei ipoteze critice valide. Nu gusta echilibristica riscantă a supoziţiilor fanteziste, deşi iubea jocul intelectual dubitativ, interogativ şi problematizant. Era riguros şi aplicat. Avea simţ estetic. Avea antene de receptare; refuza cu obstinaţie dogma, ideile primite, locurile comune. Era familiarizat cu literatura română pe traseele diacronice, de la origini până în contemporaneitate. Ideea unei istorii literare nu viza, programatic, doar poezia; năzuinţa era mult mai ambiţioasă, dar – vai! – n-au rămas decât latenţele seducătoare.

Am avut prilejul să-l ascult în mai multe rânduri şi m-am convins că avea o bucurie specială când intra în spaţiul magic al literaturii.

Avea stofă de **mentor**. Conducând ani de zile un cenaclu literar, căpătase acea strălucire spirituală pe care o dobândesc misterios liderii charismatici. Părea eliberat de capricii şi umori, era limpede şi senin şi etala o noblеţe croită din cea mai bună fibră. Devenise în **oraşul dintre vii** un reper de care începea să se ţină seama. Îndruma tinerii şi-i susţinea afectiv, fără acreala superioară ori meschinăria pedantă detectabile adesea în lumea vanităţilor şi orgoliilor literare.

Profesorul era blând-ceremonios şi plin de înţelegere. Avea neîndoielnic forţă de persuasiune şi ştia să-i atragă pe elevi de partea sa. Doza inefabilă de histrionism bine controlat nu făcea decât să-i sporească farmecul. Câştiga repede aderenţi pasionaţi, dar – spre lauda lui – nu încuraja fanatismele. Era raţional şi echilibrat, iar această imagine este perpetuată cu legitimitate de foştii discipoli. L-am suspectat întotdeauna pe profesor de o îngăduinţă superioară şi de o demnitate intelectuală ce nu puteau fi lezate de giumbuşlucurile adolescentine. Era evident că Ion Alex. Angheluş s-ar fi simţit în largul lui într-un amfiteatru universitar, pentru a-şi putea pune în valoare, la cote reale, retorica argumentativă şi finеţea analitică.

Amfitrionul îşi primea oaspeţii cu o eleganţă firească în casa lui din centrul urbei, fără a operá severe selecţii elitiste. Oricine ţinea un condei în mână, fie şi cu o dexteritate relativă, era bine primit. Acolo, în preajma cărţilor (avea o bibliotecă excepţională) şi a colecţiilor de reviste (plasate într-o nişă discretă), nu se desfăşurau orgii gastronomice ori bahice (cum spun legendele apocrife). Importante erau atmosfera de camaraderie însufleţită, dezbaterile, ciocnirile de opinii, polemicile ardente, cozeria fără frontiere.

Omul biologic şi omul social au avut limite şi slăbiciuni în marginile normalităţii. Cărturarul era deasupra micilor patimi. Ion Alex. Angheluş promitea o evoluţie solidă

şi spectaculoasă în lumea literelor. Timpul n-a mai avut răbdare cu el.

În iulie 1986 mă aflam în cortegiul funerar...

2006

P.S.

După 25 de ani... Vineri, 7 octombrie 2011, Huşi, Biblioteca municipală „Mihai Ralea". Amfitrionul, Theodor Codreanu – **criticul întristat** (de ce nu, de vreme ce există **Păstorul întristat** al lui Vasile Cârlova?!) – ne comunică laconic: scriitorii ieşeni Nicolae Turtureanu, Ştefan Oprea, Grigore Ilisei şi Dionisie Vitcu nu mai pot participa la comemorarea lui Ion Alex. Angheluş la un sfert de veac de la trecerea în nefiinţă întrucât maşina ce trebuia să-i transporte din „dulcele târg" în „oraşul dintre vii" n-a mai venit. Aşteptând un Godot pe patru roţi ei şi-au pierdut speranţa şi elanul. Păcat, căci figurau pe afiş, în programul zilei, în consemnările prealabile din presa locală şi, bineînţeles, în sufletele huşenilor. În schimb – surpriză! – a ajuns la Huşi Mircea Radu Iacoban. Amendat pe traseu pentru depăşirea vitezei legale, autorul **Hardughiei** a compensat frumos şi incitant regretabilele şi mioriticele absenţe ale confraţilor.

După 5 luştri de posteritate, Ion Alex. Angheluş, iată, n-a fost uitat. L-au evocat, cu simţire, sensibilitate şi duioşie, patetic ori reţinut, în volute retorice ori în enunţuri laconice, Theodor Codreanu, Ion Gh. Pricop, Val Furtună, Constantin Donose, Georgică Ţoncu, prieteni, cunoscuţi, foşti elevi. A vorbit, în direct, despre Angheluş, graţie spaţiului virtual, poeta de sorginte huşeană Valentina Teclici, aflată la... o aruncătură de băţ, exact în Noua Zeelandă. Ce ţi-e şi cu tehnica erei moderne, domnule?!

Este reconfortant să constaţi, în acest fatidic 2011, an al recesiunii, al crizei mondiale şi al globalizărilor de tot felul, că huşenii nu şi-au uitat dascălul, mentorul, poetul, criticul literar, eseistul, animatorul. Mare lucru în vremuri cinice!

VIAȚĂ ȘI DESTIN

A trecut la cele veșnice, la începutul lunii mai 2010, cărturarul bârlădean octogenar **Traian Nicola**. Hălăduind acum în ceruri, printre îngeri, și-a lăsat umbra, spiritul și amintirea aici, printre noi, în vremelnica, fascinanta și tragi-comica noastră existență pământească. A fost un împătimit al cărții și al culturii. **Mitul Traian Nicola** – fie și limitat provincial, cum îl consideră unii – s-a născut cu mult înainte ca profesorul să-și publice cărțile. Structural, omul de cultură era greu de definit. Figura spiritului său creator scăpa clasificărilor tradiționale. A fost un enciclopedist? Termenul și-a pierdut sensul de altădată. Dar polivalența lui **Traian Nicola** nu era o vorbă în vânt. Ce corelație se putea stabili între formația științifică (profesor de chimie) și atât de laborioasele sale **bibliografii**? Este aici un mic mister al personalităților binecuvântate de la natură cu o creativitate complexă. În fond, nu oricine poate duce la capăt proiecte atât de ambițioase, vădind o tenacitate ieșită din obișnuit și o răbdare de chinez atemporal. Încă din anii '60 și-a început aventura culturală, ca o autoprovocare și sfidare a limitelor: a purces la elaborarea fișelor documentare pentru o vastă panoramă a personalităților. Aria de referință: fostul județ Tutova, cu nucleul iradiant în Bârlad. A fost **Traian Nicola** un nostalgic? Neîndoielnic! Numai că memoria lui afectivă mergea exclusiv spre izvoarele fertile ale perioadei interbelice. Odată cu trecerea anilor a crescut și movila sa de fișe, concomitent cu prestigiul local și notorietatea autorului. Mă grăbesc să spun că prestigiul cărturarului era mai degrabă folcloric, dezvoltându-se pe cale orală, fără ca inerentele argumente editoriale să intre în discuție. **Traian Nicola** nu și-a

putut publica volumele de istorie culturală locală în epoca totalitară. Explicațiile nu pot urma rețetarul justificărilor ambigue ori al simplificărilor tendențioase. Piedici multiple, inclusiv omniprezența cenzurii, au blocat finalizările mult așteptate, firești în vremuri normale. Așa încât **Valori spirituale tutovene** (6 volume masive), **Valori spirituale vasluiene** (2 volume) și celelalte contribuții documentare au văzut lumina tiparului abia după Revoluția din decembrie 1989.

Traian Nicola avea vocația totalității și aspirația exhaustivului. Personalități mai mici sau mai mari, de ieri și de azi, adulate ori contestate, celebre sau obscure, providențiale ori insignifiante, sublime sau abjecte (vezi medalionul consacrat lui Gheorghe Gheorghiu-Dej), scriitori, publiciști, pictori, fețe bisericești, politicieni, economiști, chimiști, fizicieni, ctitori de școli, biserici și biblioteci, magistrați etc. trăiesc în pagini de carte, înseriați alfabetic, ordonați – în fond - de fatalitatea implacabilă a nașterii. Istoricul culturii avea capacitatea de a-și obiectiva subiectivitatea inerentă, consfințind aserțiunea călinesciană – conform căreia, fără o detașase obiectivă de gălăgia asurzitoare a contemporaneității, nu este posibilă o construcție durabilă. De altfel, dedicația care deschide primul volum din seria **Valorilor spirituale tutovene** este cald-patetică: „*Dedic acest prim volum concetățenilor mei tutoveni care au făcut și fac eforturi pentru menținerea prestigiului valorilor spirituale ale Moldovei de Jos, concetățeni cărora le-am dăruit, decenii, energia, timpul, priceperea și simțămintele mele de admirație*". Conștient de dificultățile întreprinderii sale, autorul ne previne în finalul prefeței: „*Regret că nu am putut include în acest volum câteva personalități tutovene, fie din cauza decesului unora și necunoscându-le descendenții, fie din cauza necunoașterii adreselor lor sau fie din cauza mea,*

căci nu le-am putut solicita la timp informaţiile necesare. (...) Desigur că vor mai fi şi alţii neincluşi în volum; aş rămâne îndatorat celor ce mi-ar «îmbogăţi» lista celor eludaţi, precum şi celor care mi-ar semnala eventualele inadvertenţe, erori etc." Câţi cercetători ar avea curajul să-şi recunoască limitele omeneşti şi să admită că nimic nu este perfect sub soarele lor egocentric?

Medalioanele cuprind utile date biobibliografice – împinse uneori până la detaliul infinitesimal – pe care istoria culturii nu le reţine îndeobşte. Aflăm, astfel, ce decoraţii, ordine, medalii, titluri academice şi distincţii au primit de-a lungul anilor personalităţile tutovene (sau vasluiene, după caz); sunt consemnate meticulos etapele evoluţiei ştiinţifice şi profesionale, pe segmente temporale restrânse, cu precizarea tuturor informaţiilor socotite utile. La înaintaşi se precizează chiar şi în ce an au intrat în P.C.R. – fapt ce nu are deloc darul să ne contrarieze sau să ne sugereze caducitatea, ci, dimpotrivă, este dovada peremptorie că fostul partid unic a devenit **istorie**. Altădată, informaţia sa cade în pedanterie: bunăoară, un Alexa Gh. I., născut la 26 octombrie 1891, în fostul judeţ Fălciu, „a încetat din viaţă la Iaşi, la 30 septembrie 1985 şi a fost înmormântat în cimitirul Eternitatea din Iaşi, parcela 2/1, rândul 7, locul 12." (**sic!**). Mai mult, la Stroe S. Belloescu ni se dau detalii frapante despre obiectele preţioase furate din casă de către asasinii cărturarului, dar şi despre mersul procesului şi pedepsele primite de intruşii malefici.

Informaţia profesorului **Traian Nicola** este impresionantă, expresie a unei perseverenţe şi obstinaţii mai puţin obişnuite. Nicio sursă bibliografică nu este ocolită, de la tratatele de sinteză (istorii, albume, crestomaţii, memorii etc.) şi până la gazetele efemere de provincie. Aidoma albinei, autorul a cules **polenul** de peste tot, pentru a-l concentra şi rafina în retortele laboratorului de lucru. Un om devotat

culturii, un altruist şi un mare generos (indiferent la tentaţiile terestre ale existenţei) şi-au dat întâlnire în aceste cărţi, insolite prin proporţii şi bogăţia datelor. Un Hasdeu în variantă bârlădeană, la alte dimensiuni, a trecut **dincolo**. Prin operă, el va dăinui **dincoace**.

2010

POSTERITATEA LUI VALENTIN SILVESTRU

Valentin Silvestru a fost o personalitate remarcabilă a teatrologiei româneşti, activă pe un segment temporal deosebit de complex: 1944-1996. Aşadar, 52 de ani postbelici, imposibil de evaluat printr-un set de consideraţii socio-literare. Trebuie disociate negreşit câteva sub-segmente, marcate de datul istoric şi de multiple încorsetări ideologico-estetice: 1944–1948; 1949–1965; 1966–1971; 1972–1989; 1990–1996. Definirea lor nu se poate face grăbit, cu epitete frivole, restrictive, depreciative ori iresponsabile – cum se mai întâmplă în spaţiul nostru balcanico-mioritic.

Literat polivalent, Valentin Silvestru s-a manifestat pe câteva planuri predilecte: teatrologie, critică, istorie literară şi teatrală; literatură satirică şi umoristică; literatură dramatică; traduceri şi adaptări teatrale; memoriale de călătorie; prefeţe, antologii şi culegeri; scenarii radio şi televiziune; scenarii de film; jurnal. A lăsat o bogată şi savuroasă corespondenţă. Primele două domenii reprezintă punctele forte ale literatului proteic. Menţionăm selectiv câteva titluri din sfera teatrologiei: **Jules Cazaban** (1964), **Personajul în teatru** (1966), **Prezenţa teatrului** (1968), **Spectacole în cerneală** (1972); **Caligrafii pe cortină** (1974), **Clio şi Melpomena** (1977), **Elemente de caragialeologie** (1979), **Antologia piesei româneşti într-un act** (1979–1982), **Ora 19,30** (1983), **Un deceniu teatral** (1984), **Birlic – o viaţă trăită pe scenă** (1991), **Alexandru Giugaru** (1996). Titluri din spaţiul literaturii satirico-umoristice: **O femeie aprigă** (1954), **Jurnalul cu file violete** (1955), **Glastra cu sfecle** (1965), **Tufă de Veneţia** (1971), **De ce râdeau gepizii** (1973), **Când plouă taci şi-ascultă** (1974), **Zâna castraveţilor** (1976), **Arta**

îmbrobodirii (1982), **Ce mai faci?** (1988), **Un bou pe calea ferată** (1992), **Oasele ca proprietate personală** (1993) şi ultimul titlu, cu uimitoare valenţe premonitorii, **Praf şi pulbere**, apărut chiar în anul morţii, 1996. O regularitate de ceasornic în scrierea şi tipărirea cărţilor, o energie şi o hărnicie ieşite din comun, pilduitoare.

Competenţa teatrologică a lui Valentin Silvestru era redutabilă şi devenise cu vremea proverbială. Părea că ştie totul în acest domeniu, pe care-l frecventase asiduu, cu o rară consecvenţă, de când era foarte tânăr şi până la senectute. Nimeni şi nimic nu putea să-l pună în dificultate. Colindase ţara în lung şi în lat, decenii la rând, văzuse mii de spectacole; participase la tot felul de reuniuni teatrologice; cunoscuse oameni de toate felurile şi ajunsese la acea detaşare senină şi implicare olimpiană ce definesc omul superior. Înţelept şi tolerant, ironic fără venin malefic, sarcastic în doze totdeauna suportabile, Valentin Silvestru a fost o structură psiho-intelectuală unică, deci irepetabilă. Fusese plămădit dintr-un aluat rar, probabil că azi pe cale de dispariţie. Era calm, catifelat, de o civilitate extremă, ceremonios şi tandru în relaţiile confraterne. Avea câteodată aerul unui extraterestru căzut într-o lume agitată, zgomotoasă, frivolă, indecentă. Avea în el o energie misterioasă care-l făcea charismatic într-un fel special. De aceea nu era mai niciodată singur ci înconjurat de fel de fel de inşi, mai mult sau mai puţin reprezentativi pentru breasla scriitorilor, umoriştilor, publiciştilor, oamenilor de teatru. Fusese născut să fie mentor, lider de opinie, consilier de taină, confesor şi duhovnic. Avea un creier organizat, o memorie prodigioasă şi un discurs ce nu putea să nu atragă atenţia. Pornea din îndepărtata şi nebuloasa Antichitate, glisa elegant, pe nesimţite, spre vremurile moderne şi cita cu o voluptate cărturărească indicibilă filosofi obscuri, moralişti uitaţi, autori de mâna a treia sau a şaptea, rămaşi în firidele

istoriilor culturale şi ale memoriei belferilor şi „şoarecilor de bibliotecă". Vocea cu sonorităţi de june tenor era inconfundabilă şi odată auzită nu mai putea fi uitată. Aluziile livreşti, trimiterile culturale diverse şi derutante, legăturile ironice subtile cu realităţi curente şi „gingaşe", complicitatea discretă cu un auditoriu participativ, fandările sarcastice compuneau un spectacol al retoricii seducătoare şi memorabile.

Este incontestabil că Valentin Silvestru a fost un mare prieten al Vasluiului şi al oamenilor din acest colţ de Românie. El socotea că pământul are aici energii misterioase şi de aceea oamenii sunt atât de senini, veseli şi de o ospitalitate ce nu poate fi întâlnită altundeva. Festivalul umorului „Constantin Tănase" nu se putea naşte decât la Vaslui. Era aserţiunea favorită a teatrologului, literatului şi animatorului. A rămas faimoasă butada rostită chiar la Vaslui: „Să nu uităm că aici, la Vaslui, Ştefan cel Mare bea Zghihară de Huşi după ce i-a bătut pe turci la Podul Înalt, în vreme ce bietul Columb umbla după sponsori ca să poată descoperi America"!..

Într-o lume neaşezată, aflată într-o nesfârşită tranziţie, absenţa lui Valentin Silvestru se resimte dureros. Fără el, în teatrologie este mai puţină ordine, criteriile s-au amestecat şi valorile se contopesc aiuritor cu pseudo-valorile şi cu non-valorile. Teatrele rătăcesc adesea potecile, buimăcite de imperative mercantile, în lipsa luminilor călăuzitoare, actori importanţi se complac în a juca flecuşteţe televizate, aducătoare de bani, în loc să-şi respecte blazonul şi menirea.

De acolo de sus, ochiul obiectiv al lui Valentin Silvestru ne mustră blând-sarcastic pentru toate greşelile noastre. Dar zarurile au fost demult aruncate. Din Valentin Silvestru a rămas amintirea puternică şi o operă ce nu poate fi uitată.

2006

***

Valentin Silvestru a fost indiscutabil cel mai important personaj cultural al Festivalului umorului „Constantin Tănase", o figură emblematică a teatrologiei şi umorului românesc dintr-o epocă extrem de complexă şi contradictorie a României contemporane: 1944–1996. Primul este anul debutului literar, iar cel de al doilea este anul fatidic al morţii. Niciun alt critic teatral nu a dominat domeniul aşa cum a făcut-o cel ce a fost botezat, cu o formulă memorabilă, **Domnul Teatru**. Aflu astăzi, cu totul întâmplător, că doi-trei condeieri vasluieni exersaţi pregătesc în ritm alert cărţi consacrate festivalului umorului, caută documente privind ediţia inaugurală (1970), scotocesc arhive, chestionează martori oculari, „defrişează" colecţii de periodice (unele deja îngălbenite), îşi scrutează memoria pentru a fixa cât mai fidel (sper!) **clipa zero plus** a faimosului festival. Este plină de tâlc această obstinaţie de a fixa **începuturile** şi de a împărţi gloria **întemeierii**, când mult mai cu folos ar fi să stabilim care va fi viitorul (astăzi destul de incert) al festivalului. Demersul documentar este legitim, folositor şi instructiv, dar... Obsedantul şi inevitabilul **dar**.

Festivalul vasluian a reprezentat înainte de toate în chip esenţial, **o stare de spirit**, într-o vreme (aceea a totalitarismului... atotbiruitor) în care vocaţia culturală nu se putea manifesta fără aprobare şi când cenzuri multiple, oficiale şi neoficiale, obturau perspectiva şi blocau iniţiativele prea îndrăzneţe. Un festival care dura cândva între 24 şi 28 de zile nu se putea realiza decât prin muncă şi seriozitate, aplicaţie şi devotament, disciplină şi ordine, rigoare şi coerenţă, într-o conjuncţie obligatorie a forţelor şi energiilor, într-o colaborare instituţională ce trebuia să evite accidentele şi derapajele periculoase. **Cum a fost posibil într-o epocă atât de dificilă**?

De ce astăzi festivalul s-a contractat bizar până la dimensiuni caricaturale (4-5 zile improvizate şi eclectice)? Nu vom risca în aceste pagini o explicaţie, nu este locul potrivit, dar avem convingerea că iniţiaţii, cei care au cunoscut evenimentele, trăindu-le direct, vor desluşi în cele din urmă resorturile intime şi motivaţiile subtile. Un singur element al axiomei-cheie este edificator: partidul unic era atotputernic şi dacă decidea ceva, acel ceva este clar că trebuia să se facă. Şi corelativul era la fel de valabil: ceea ce nu se aproba nu se făcea, oricât s-ar fi zbătut o armată de entuziaşti fanatici. Semi-eşecurile de astăzi se explică simplu prin disoluţia instituţională, incoerenţa, minciuna, dezbinarea partinică şi cinismul agresiv ale guvernanţilor şi oamenilor culturii.

Înainte de Revoluţia din 1989, autoritatea culturală a lui **Valentin Silvestru** era şi a rămas intactă, recunoscută oficial şi neoficial în mediul politic şi cultural vasluian, el fiind socotit cu îndreptăţire **moneda forte** a festivalului. Cincuagenarul, sexagenarul şi septuagenarul (când l-am cunoscut, **Valentin Silvestru** avea 52 de ani fără o lună) deţineau o rară forţă de persuasiune, un calm proverbial şi o stăpânire de sine exemplară. **Maestrul** (era gratulat adesea cu această formulă riguros-măgulitoare) – şi nu trepăduşi ori culturnici improvizaţi – stabilea fără ezitare ce spectacole urmau să figureze pe afişul galei teatrelor de comedie (am văzut ediţii la rând montări admirabile, cu toată floarea regiei şi actoriei româneşti, în săli întotdeauna arhipline); tot **maestrul** prezida concursul de interpretare al formaţiilor satirico-umoristice, venite la Vaslui din întreaga ţară şi tot el „patrona" – catifelat, exigent şi distins – întrecerea literaţilor umorişti. Într-o vreme numărul aspiranţilor bienali la gloria literar-satirică depăşea binişor 100 – semn că popularitatea concursului era incontestabilă, juriul era serios şi inspira încredere iar notorietatea căpătată pe această cale de către

câştigători conta ulterior în asediul obstinat asupra editurilor, puţine şi extrem de selective. Cariera unor umorişti a început la Vaslui.

În economia festivalului un loc aparte îl ocupau întâlnirile autorilor umorişti cu publicul, denumite în stilul tradiţional-neaoşist al epocii **şezători**. Nimeni n-a înţeles probabil cu adevărat ce forţă magică deţinea **Valentin Silvestru** încât izbutea să aducă la festival zeci de autori – scriitori veritabili, umorişti, publicişti, versificatori de toată mâna, epigramişti. Îi conducea aidoma unui celebru om politic francez (Talleyrand), cu o mână de fier într-o mănuşă de catifea, punându-i în valoare inclusiv printr-o supralicitare discretă, caracterizându-i succint şi pregnant în faţa publicului şi – mă grăbesc să spun – cu o civilitate desăvârşită. **Valentin Silvestru** era un gentleman în vremuri plebee, un aristocrat printre proletari. Mentorul ocazional era un domn în sensul nobil al termenului. De altfel charisma lui **Valentin Silvestru** a rămas până la urmă ireductibilă şi inefabilă. Adică exact până în clipa când un taximetrist funest l-a trimis în ceruri... Formula-vector a cărturarului scăpa etichetărilor convenţionale. Omul era o structură intelectuală specială, o combinaţie de eleganţă studiată, elevaţie autentică, rigoare, ironie fină, sarcasm, spirit polemic bine strunit, savanterie atent dozată şi distilată în retortele unei inteligenţe vii, neistovite.

Retorica lui **Valentin Silvestru** – opusă categoric improvizaţiilor facile – avea adâncime, tâlc, umor şi spirit. Era un vorbitor înnăscut, cu o capacitate remarcabilă de a-şi adapta discursul cu flexibilitate la context şi la auditoriu. În douăzeci de ani cât l-am avut sub ochi (1976–1996), la festivaluri, la colocvii de teatru, la gale, simpozioane, reuniuni mai mult sau mai puţin festive, la mese cu şi fără ştaif, n-a ratat niciodată un discurs, nu s-a poticnit, n-a avut ezitări. Nu

l-am văzut niciodată sastisit sau blazat. Nu-şi căuta cuvintele; veneau la el, cuminţi, ordonate, expresive. Acorda fiecărui cunoscut o clipă de atenţie, schiţa rapid un compliment, o remarcă, o vorbă de duh, un cuvânt de încurajare. Dădea replici, fie şi acide, dar întotdeauna decente. **Valentin Silvestru** nu ştia să jignească, dar avea vocaţia adevărului şi nu o dată l-am admirat aplicând fără să clipească celebrul dicton latin **Amicus Plato sed magis amica veritas**.

Graţie lui **Valentin Silvestru** a fost posibilă constituirea unei biblioteci a umorului, cu autografele autorilor în viaţă (în interiorul Bibliotecii judeţene „Nicolae Milescu Spătarul") şi a unei săli speciale consacrate marelui artist Constantin Tănase (în incinta muzeului Judeţean „Ştefan cel Mare").

Astăzi, unul din „paznicii de far" ai Vasluiului contemporan este statuia din grădina laterală a Casei de cultură a sindicatelor, purtând efigia de neuitat a lui **Valentin Silvestru**, dezvelită, în prezenţa distinsei văduve a cărturarului, doamna Zaiţa Brânduşa Silvestru, la 20 octombrie 2009, exact în ziua în care – dacă trăia – Domnul Teatru ar fi sărbătorit 85 de ani de la naştere. A făcut-o, probabil, în stilul lui inimitabil, printre stele...

2010

UN SEMN PESTE ATLANTIC

Autor polivalent – poet, prozator, dramaturg, într-o vreme orientat predilect către literatura pentru copii, iar în ultimul deceniu fixat asupra speciei proteice a romanului – **Constantin Clisu** oferă pilda specială a literatului obstinat în ideea automodelării. În fond, dincolo de **matricea stilistică**, impregnată sentimental, ce-i garantează diferenţa specifică prin raportare la confraţii întru scris, detectăm fantasmele, motivele recurente şi „obsesiile" tematice ale literaturii sale. Vorbim, corelativ, în esenţă, şi de o tenacitate remarcabilă, de o exemplară determinare moral-psihologică şi, implicit, de un destin intelectual ce justifică tot acest demers scriitoricesc, soldat – să recunoaştem – cu rezultate inegale, dar convingător prin reuşitele de vârf. Făcând abstracţie (în teorie) de domiciliul său actual, fixat în îndepărtata şi misterioasa Canadă, fostul şi mereu actualul bârlădean este o prezenţă în conştiinţa concitadinilor şi conjudeţenilor săi şi figurează inevitabil în sintezele istorico-literare şi în publicaţiile aparţinând **localismului creator**. Ne referim aici la atât de laborioasele „biobibliografii" semnate de profesorul Traian Nicola (**Valori spirituale tutovene**, 6 volume), la **Dicţionarul personalităţilor vasluiene** al lui Mihai Ciobanu şi Petru Necula, la **Universul cultural şi literar. Dicţionar**, volum compact datorat lui Ioan Baban, dar şi la delectabila şi incitanta revistă bârlădeană **Baaadul literar**, fondată de Cezar Ivănescu, editată astăzi de infatigabilul cărturar Gruia Novac.

Tot atât de adevărat este că distinsul nostru contemporan nu figurează în **Istoria critică a literaturii române** de Nicolae Manolescu (2008), în paginile căreia nu-l găsim dintre moldoveni, dealtfel, nici măcar pe Constantin

Ciopraga – spre a pomeni un singur nume prestigios. Constantin Clisu este, în schimb, amintit în capitolul **Literatură de consum** (sic!), subcapitolul **literatura pentru copii** în **Istoria literaturii române de azi pe mâine** de Marian Popa (versiunea revizuită şi augmentată, vol. II, 2009, p.935). Să recunoaştem, cu maximă sinceritate, că a verifica prezenţele ori absenţele dintr-o istorie literară sau alta nu înseamnă altceva decât o deşartă vanitate.

La 6 aprilie 2009, spre orele prânzului, poştăriţa mi-a înmânat precipitată un colet sosit tocmai din Canada. Înăuntru, o epistolă scurtă, de exact 15 rânduri şi manuscrisul (cules pe calculator, sic!) al unei cărţi. Într-un stil epistolar... telegrafic şi exact, autorul dădea câteva detalii tehnice şi reitera rugămintea unei prefeţe, venită, desigur, după o politicoasă avertizare telefonică prealabilă. Nimic surprinzător în gestul confratelui de peste ocean.

Am în faţă cartea intitulată criptic-ademenitor **Miniaturi pentru buzunarul din stânga**, o culegere consistentă de cugetări-maxime-aforisme-reflecţii ale septuagenarului atins inexorabil de aripa... înţelepciunii. Evoluţia autorului către genul ultra-concentrat al pilulei era, ca să zic aşa, naturală, deci previzibilă. Constantin Clisu a văzut şi a trăit multe, a străbătut lumea şi s-a minunat – ca şi alţii – de diversitatea uluitoare a planetei sub raport tipologic, psihologic, social, intelectual şi al mentalităţilor. Şi-a cristalizat neîndoielnic un set de valori, în care crede cu îndărătnicie şi-şi poate îngădui privilegiul de a privi înapoi fără mânie, în prezent cu seninătate şi în viitor cu speranţă. De altfel, cele trei feţe ale **Timpului** (cu majusculă) reprezintă supratema cărţii, dictonul de referinţă fiind Fugit irreparabile!.. Împăcat demult cu sine şi cu lumea, autorul **Miniaturilor** acceptă fără crispări factice examenul autoscopic. Îşi interoghează fiinţa gânditoare şi caută cele mai

potrivite răspunsuri la marile şi micile dileme existenţiale. A rezultat o carte delectabilă, instructivă, emoţionantă pe alocuri, expresie a unei conştiinţe lucide, ferite până acum de mari seisme traumatizante.

A rezuma înseamnă a trăda spiritul pilulei ca „flash" al cugetării. Nu încape discuţie că autorul a mizat mereu pe un sâmbure al ideii, reductibil în cele din urmă la câteva cuvinte-cheie.

Aşadar: viaţa ca un peron; idei pierdute prin gări precum bagajele; timpul înseamnă uitare; noi şi lumea; „dincoace" şi „dincolo"; viaţa învinge mereu; mirări între Bine şi Rău; avem ceea ce meritǎm; să căutăm dincolo de oglindă; fiecare cu Golgota lui; neistovitul foc al dragostei; ce este fericirea; totul este posibil; întotdeauna plecăm „dincolo" săraci; valoarea inestimabilă a secundei; întrebări fără răspuns; sensul adânc al cuvintelor nerostite; steaua destinului; copilul din noi nu moare niciodată; ispita este perfidă; trenuri şi anotimpuri; idei risipite; istoria şi destinul popoarelor; bucuria şi necazul; adevărul şi minciuna; trăgătorii de sfori; fuga de penibil; dincolo de aparenţe; să ignorăm incompetenţii (uşor de zis! n.n. T.P.); o frunză – o fărâmă de univers; imaginaţia învinge logica; zeul tristeţii are chei pentru toate uşile; speranţa – somnifer universal; lenea nu face victime; ideile sunt seminţe mirabile; cinstea îi separă pe oameni.

În clipele de graţie, Constantin Clisu ştie să fie memorabil. Câteva exemple: „Cine se scoală prea de dimineaţă mai pierde un vis, posibil, cel mai frumos"; „Se poate alerga înainte, dar se poate alerga şi înapoi, totul e să mergem în direcţia dorită"; „Când ne căutăm şi nu ne regăsim într-o oglindă, nimic nu ne mai poate fi de folos"; „Când doi bătrâni discută despre vreme simulează"; de fapt, vorbesc despre vremuri..."; „umbra ne promite că ne duce în **Ţara norocului** şi mergem de-o viaţă împreună"; „Ori de câte ori

pleacă cocorii intră în casele noastre anotimpul tristeţii"; „Tăcerile sunt uneori mai ucigătoare decât vorbele"; „Toţi oamenii sunt trecători, dar nu toţi trecătorii sunt oameni"; „Când gura tace, să ne îngrijorăm: vorbesc ochii!"; „Pe culmile unui gând e mai greu să urci decât pe un munte abrupt"; „În faţa instanţelor adevărul pierde adesea; minciuna are avocaţi redutabili"; „Pe un pom s-au aşezat nouăzeci şi nouă de ciori; a mai venit una şi s-a făcut noapte"; „Pentru pinguini ţinuta obligatorie şi în zile de lucru este fracul"; „Ghiocelul este primul viteaz care doboară iarna"; „Când toţi te laudă e mai bine să te întrebi: oare o fi totul în ordine?"; „Dintr-un condei inspirat pot ieşi mai multe gloanţe decât dintr-o puşcă mitralieră"; „O glumă deplasată a unui conferenţiar poate face să scârţâie toate scaunele"; „Poeţii dăruiţi de muze au toate buzunarele pline de vise"; „cu un cal troian poţi cuceri o cetate, dar niciodată o dragoste"; „În lacul din pădure s-a răsturnat un cer de stele; o căprioară le bea însetată".

Multe **miniaturi** au farmecul indicibil al prospeţimii netrucate şi confirmă vocaţia confesiv-reflexivă a autorului. Profesorul, directorul, inspectorul general, omul, cărturarul s-au armonizat foarte bine în curgerea anilor, semn magic al împăcării eului cu lumea.

2009

POETICA SUFERINŢEI

Leonard Ciureanu este prezent, cu poeme semnificative, de mulţi ani – deşi intermitent – în presa locală, manifestându-se liric încă din prima juneţe. Această consecvenţă publicistică, fie şi sincopată, s-a dovedit de bun augur, în sensul decantărilor succesive până la expresia elevată şi aparent ermetică de astăzi. Poetul şi-a construit un stil, care, fără a fi de o originalitate frapantă, este demn în orice caz de atenţia cititorului avizat şi a specialistului în literatură. Ceea ce trebuie remarcat înainte de toate este exerciţiul dezinvolt al metaforei ca joc al inteligenţei asociativ/disociative, în jurul căreia îşi edifică întotdeauna poemul. Dealtfel, când tehnica metaforei este destul de cizelată, orice autor poate „fabrica" versuri în cantităţi industriale. Spre lauda sa, Leonard Ciureanu evită cel mai adesea pericolele manufacturii industrioase prin concentrarea enunţurilor poetice şi controlul riguros al cuvântului. Autorul are disciplina versului, pe care îl struneşte atent pentru a nu o lua razna şi a nu cădea în redundanţă. Zonele vide, prezente ici-colo, sunt suplinite de mari porţiuni poetice sugestive, cu sunet plin şi semantică persuasivă. Poetul are a se feri de monotonie şi manierism – hibe mortale pentru un autor care se respectă.

Lectura versurilor sale, **Poeme. La marginea nopţii** (Editura Cutia Pandorei, Vaslui, 2000) este întotdeauna instructivă şi agreabilă. În fond nu este la îndemâna oricui să monteze în structuri monolitice enunţuri, metafore şi sintagme cu certă penetranţă ideatică şi stilistică: **umbra unui înger**, **şoldurile mării**, **epiderma nopţilor înstelate**, **singurătatea vopsită cu sângele lunii**, **cuţitul umbrei**, **funia singurătăţii**, **înger orb îngheţat**, **ascultă abisul frunzos**, **sub plapuma**

cerului spumoasă, memoria îşi rupe cătuşele la mâini, vom ciopli cu lacrimi amintirile tale, sclavii învaţă lecţia de aşteptare, din venele serii nu picură nicio stea, fumez ţigări populare în brutalitatea materiei, pot să mor puţin dimineaţa la un pahar cu vin, dar cine, cine, Tagore, ciuguleşte sufletul meu, pentru chiria mea încă o lună îmi vând sentimentele pe tejghea ş.a.

Leonard Ciureanu merita să-şi vadă numele tipărit pe o carte. „Poeme. La marginea nopţii" confirmă vocaţia sa lirică.

***

Înclin să cred că întreaga lui viaţă, Leonard Ciureanu (n. 1962) a făcut eforturi sisifice de auto-modelare, căutând mereu să obţină compensaţii morale în faţa unui destin nu întotdeauna binevoitor. Aflu, din succintele date biografice plasate la începutul volumului de versuri **Exerciţii de ardere** (Vaslui, 2001, cu un cuvânt înainte al criticului Constantin Dram), că este student la Facultatea de Drept a Universităţii „Hyperion" din Bucureşti. Nu deţin informaţii de ultimă oră, dar se poate deduce uşor că poetul este un student întârziat, nevinovata desincronizare având probabil explicaţii dintre cele mai întemeiate, Înainte de a fi o structură lirică, Leonard Ciureanu probează că este un personaj: tip ceremonios, de o politeţe desuetă, cu vorbă precipitată şi un stil discret emfatic al rostirii, vizitator intempestiv şi interlocutor de scurtă respiraţie, dispărând în **zona crepusculară** la fel de repede cum a apărut, aruncând în treacăt un salut laconic, „Respecte!" – detalii benigne ale unei făpturi ce-şi urmează traseele misterioase, departe de ochii curioşi ai contemporanilor. Omul public frecventează cenacluri şi întreţine relaţii cu oamenii din preajmă, dar se sustrage abil înserierii ori adopţiei literare. Cultivă scriitorii din reflex şi nu din necesitate, oscilând

dilematic între boemă şi viaţa aşezată. Este discret şi anti-confesiv. Impulsuri obscure ale fibrei adânci a fiinţei l-au împins către poezie, tot aşa cum alţii se lasă seduşi de harul tainic al picturii ori muzicii. Exegetul, cronicarul, criticul muzical sunt în atari situaţii în încurcătură, neputând disocia net între simulare şi vocaţie, între exerciţiu mimetic şi simţire autentică, între artificiu şi autenticitate.

În **Exerciţii de ardere**, Leonard Ciureanu dezvoltă o insolită poetică a suferinţei, într-o lungă litanie cu ambiţii ermetizante. Suferinţele sunt concomitent ale trupului şi sufletului, într-o îngemănare simbiotică indestructibilă. Cât este sunet pur, cât este sunet factice este dificil de spus. Zbuciumul vine dinlăuntrul fiinţei şi-şi caută expresia potrivită. Poetul face un efort considerabil pentru a da materialitate practică unor frământări surde, rezultând o luptă acerbă cu materia verbală, uneori decantată, alteori aluvionară şi redundantă. Este greu să nu semeni cu cineva, în poezie, oricâte eforturi ai face să fii unic şi irepetabil. Leonard Ciureanu ambiţionează să-şi particularizeze discursul liric până la a fi doar el însuşi. Încă n-a izbutit, dar strădania merită a fi subliniată. Cântecul sibilinic al suferinţei poate fi recompus din crâmpeie: „Ah, Doamne, conjuraţii mi-au vârât/ beţe în roate când au durut"; „aşteptarea e un strigăt care nu piere,/ e strigătul de alarmă/ şi de aceea scriu"; „Terapeut de mucava, prescriu reţete sumbre./ Se pare că o umbră se plimbă prin mine/ Drumurile îmi rup inima în felii de tăcere";/ Degetele îmi ard la focul privirilor tale/ şi scrumul lor se preface în amintire"; „Cineva ne usucă în cârligele mediocrităţii"; „Dragostea nu e decât/ un zâmbet rănit/ pe buzele realităţii"; „De voi mai curge trist şi banal,/ aruncă-mi iubito,/ o punte la mal"; „...pe când paşii mei/ zăpăciţi de atâta materie/ încă mai pluteau,/ pe când iubita îmi fixa/ ziua nunţii, iar eu/ nici bani de autobuz nu aveam"; „Îmi vine să fug din

mine/ umblând ca o frunză/ desculţă prin ploaie"; „Ca o fiară/ sari pe crengile trupului meu./ Ah, cât de mult ţi-aş da/ un picior până la apogeu!"; „Nu ştiu ce să fac./ Să merg, să stau pe loc,/ să fiu sau să nu fiu,/ să am altă carne pe mine,/ alţi ochi, altă gură,/ pantofi noi, cravată,/ costum cu altă măsură.../ Atunci, sigur am să mă schimb,/ până în măduva oaselor/ şi târfele or să creadă/ că m-am împrăştiat acum./ Eu nu ştiu altceva să fac/ decât să merg cu capul în nori./ nu-i aproape nimic, aproape e totul"; „Nu ştiu. Realitatea zgârie pe creier, doare./ Tata cară lemne. Mama nu-i directoare./ Locuiesc pe Petru Rareş la 34 bis,/ o cangrenă într-un găunos vin visceral"; „Bat străzile hoinar, făr'o leţcaie/ să-mi izbăvesc ţipătul interior"; „În patul pustiu/ e mai curat decât pletele iernii; locuieşte într-o epidermă de stea un siciu"; „Îmi muşc umbra, Diogene"; „Demonii crapă în zgură./ Un gunoi e prezentul,/ o agonie puerilă pe arătură"; „Înghit tablete/ împotriva răului esenţial/ cu îngeri şi demoni în oase"; „Doamna Libertate e în concediu./ Am sunat la telefon şi/ mi-a răspuns **Ocupat**".

Compoziţiile lirice ale lui Leonard Ciureanu, înceţoşate semantic pe alocuri, cantonate într-un ermetism deliberat, chiar ostentativ, construite cu dificultăţi, au scăpărări remarcabile, dar şi derutante scăderi de tensiune. Sunt de aşteptat decantările viitorului.

2004

NARCOZA HERMENEUTICĂ

Profesorul Marian Constandache (Bârlad) lasă impresia că a descoperit o nouă **paradigmă hermeneutică**, etalând cu ostentaţie controlată în **Luceafărul eminescian – Fragmente pentru o tehnologie a re-lecturii** (Editura Opera Magna, Iaşi, 2006, 110p.). Sprinţara broşură consfinţeşte – se pare – un nou model de a-l citi pe Eminescu, pe lângă atâtea posibile. Autorul insolitului studiu îşi reprimă orice posibil **complex al bibliografiei**. Nu pare defel apăsat de gândul că zeci de mii de pagini ce compun bibliografia critică eminesciană ar trebui citite, fie şi selectiv, întrucât, însumate, înseamnă un munte aproape insurmontabil pentru o viaţă de om. Nu poţi trece cu uşurinţă peste contribuţiile strălucite ale atâtor eminescologi – unii iluştri – fără niciun frison intelectual. Marian Constandache nu are – după toate semnele – mistica bibliografiei româneşti, deşi pentru cel ce vrea să-l înţeleagă pe Eminescu este inevitabilă. Gustul eseistului merge invariabil către bibliografia străină. Cei mai mulţi exegeţi din spaţiul autohton, de ieri sau de azi, îl lasă rece.

Capodopera eminesciană este citită printr-o grilă insolită. Autorul ne propune, conform subtitlului, nici mai mult, nici mai puţin decât o **tehnologie a re-lecturii**. Nu cunoaştem momentul genuin al primei lecturi, nici revelaţiile presupuse; ni se livrează cu dezinvoltură doar **re-lectura** faimosului poem, ceea ce poate să însemne o necesară **ardere a etapelor**. Ne grăbim să spunem că Marian Constandache se adresează în exclusivitate unui cititor hiper-cultivat, cunoscător fără cusur al criticii literare, esteticii, stilisticii şi filosofiei europene. Pentru a-şi susţine demonstraţia critică, infatigabilul exeget convoacă marile spirite la festin:

Baudelaire, Sartre, Roland Barthes, Gilbert Durand, Gaston Bachelard, Nietzche, Heidegger, Jung, Kirkegaard, Julia Kristeva ş.a. Nu lipsesc de la ospăţul hermeneutic: Chaucer, Novalis, Böhme, Lamartine, Claude Bremond, Jean Chevalier şi Alain Gheerbrant, Annick de Souzenelle, Dina Sherzer, Plutarh din Cheroneea, Abu Iusuf al Kindi, Borges ş.a.

Sunt aceştia eminescologi? Nicidecum! Pentru Marian Constandache nici nu este important acest detaliu. Esenţiale sunt montajul dibaci de citate, cu liant subţire, aproape invizibil, parafraza transparentă, juxtapunerea opiniilor de autoritate şi un ton degajat, de familiaritate jucăuşă cu marile spirite. În această manieră se poate demonstra orice, inclusiv indemonstrabilul. În sistemul argumentativ al exegetului nu are nicio relevanţă faptul că, bunăoară, Gilbert Durand sau Gaston Bachelard (citaţi copios) nu l-au citit pe Eminescu. Putem placá „grila" bachelardiană peste poemul eminescian? Putem! Lucrurile sunt, aşadar, în regulă. Extrapolarea procedeului la ceilalţi corifei ai criticii, esteticii, filosofiei europene devine cât se poate de firească. Iată un Eminescu „zidit" fără cărămizile eminescologiei – paradox puternic, dar nici pe departe dătător astăzi de vertijuri. Iniţiativa lui Marian Constandache nu este izolată. Şi alţi eseişti fără complexe culturale au construit „ex nihilo", exhibând un savantlâc greu digerabil dar la modă. Spiritul iconoclast, ereziile, soluţiile atipice, ieşirea din rând sunt „monedă" curentă. Diferă doar nuanţele.

Din spaţiul cultural românesc au fost aleşi – pe sprânceană? – cu o parcimonie strictă, doar I.P. Culianu, Andrei Oişteanu, Cristian Bădiliţă şi Marin Mincu. Marian Constandache nu simte nevoia irepresibilă să-i consulte pe Maiorescu, Ibrăileanu, Călinescu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Tudoar Vianu, Dumitru Caracostea, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Constantin Ciopraga, Eugen Tudoran,

George Munteanu, Mihai Drăgan, Petru Mihai Gorcea, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Ioana Em. Petrescu, Mihai Cimpoi, Theodor Codreanu ş.a. Este la mijloc o problemă de opţiune apăsat personalizată, o afirmare dezinhibată a orgoliului... hermeneutic.

Re-lectura lui Marian Constandache – surprinzător – se organizează oarecum impresionist, fără aparat critic şi fără bibliografie finală. Uzanţele academice sunt eludate nonşalant în favoarea unui discurs critic, eseist-doxologic exclusiv pentru pricepători: „Aducând-o pe tărâmul reveriei, al zborului, al de-corporabilităţii, operatorul inserează o falie, o ruptură în însuşi nivelul ascensorialului, o captare, o vrăjire a pneumei... cel care induce somnul este un medic, se foloseşte de oglindă, de dublul, de fluidul astral, iatromantul induce fiinţei o stare de reverie, de magie erotică cu scopul de a o purifica de toate noxele mundane, de toate umorile carnalului care o împiedică, în starea de trezie, la ascensonalitate... operatorul lucrează astfel la o nacelă subtilă, îi modelează trupul astfel ca în starea de vis să poată anula corporalul" (p.43).

Termenii şi sintagmele-cheie atestă ambiţia autorului de a construi laconic, elevat, „radical", menit să inhibe şi să sugrume orice posibilă controversă. Nu suntem departe de beţia de cuvinte veştejită de Maiorescu: **non-consistenţa unui gestuar metafizic, imaginaţia narcoleptică, scolie jungiană, complexul anamorfotic al privirii, arhetipul infans, operatorii schizofrenici, grilă claudeliană** ş.a.

Poetul-hermeneut Marian Constandache intră în spaţiul eminescologiei cu fixaţiile unui „ermetic", sedus de Europa înainte de a fi sedus de tradiţia eminescologică românească. Următoarea sa carte va limpezi dilema: talent critic ori impostură drapată în savanterii epatante.

2006

TRANDAFIRUL DE FOC

Maria Magdalena Năstase-Peltola a predat cândva limba şi literatura română la un liceu vasluian. Era – dacă asemenea etichete psiho-morale sugerează cât de cât satisfăcător o figură a spiritului – o fiinţă dezinhibată, francă şi neliniştită. Avea aerul ştrengăresc al unei adolescente alintate şi întârziate, îngăduindu-şi gesturi inconformist-teribiliste, cultivând printre elevi o camaraderie fără fasoane, ceea ce i-a conferit statutul de dăscăliţă atipică. Nu toată lumea a gustat în egală măsură iconoclastia ei declarată şi ostentativă, aşa încât n-au întârziat să apară murmure şi obiecţii cârcotaşe şi inevitabile apeluri la sobrietate.

Când şi-a ales Finlanda drept a doua patrie, concitadinii ei, familiarizaţi cu isprăvile-i „eretice", n-au fost foarte miraţi, admiţând concesiv că până la urmă fiecare răspunde chemărilor destinului în felul său.

Surpriza de proporţii a venit abia după ce fiinţa jucăuş-teribilistă a găsit forţa să-şi canalizeze energiile intelectuale pe direcţii serioase, părăsind puseurile adolescentine: profesoara a învăţat limba ţării de adopţie, s-a înscris la doctorat, desfăşoară muncă didactică şi a tipărit un volum de tălmăciri din lirica finlandeză: **Trandafirul de foc** (Editura Sfera, Bârlad, 2003). Este o ediţie bilingvă, avantajoasă pentru spiritele avizate, ce pot compara, în cunoştinţă de cauză, originalul finlandez cu versiunea românească. În carte sunt reuniţi şase poeţi ai Finlandei moderne, ordonaţi cronologic: **Lehtinen Onerva**, **Eino Leino**, **Alexis Kivi**, **Otto Manninen**, **Eila Kivikkaho**, **Aale Tynni**. Grupajele lirice se deschid cu fotografiile autorilor şi cu foarte utile schiţe biobibliografice. Terra incognita pentru cititorii români, lirica finlandeză,

ilustrată parcimonios în cartea de faţă, printr-un mănunchi restrâns de poeţi, etalează un timbru sentimental de sorginte romantică: accente reţinut-patetice, discurs discret, emoţii curate, cenzurate vag, o sinceritate netrucată. Reţinem un crâmpei dintr-un testament liric: „Pe mormânt să-mi puneţi piatră,/ şi pe ea puneţi a scrie:/ Ca şi inima amară/ mi-a fost soarta pe vecie./ Singur cremenea am ars-o,/ ca să luminez o clipă,/ mi s-a ars al vieţii cântec,/ sunt cenuţă din aripă" (Eino Leino – **Libertatea de a alege**). Ori această rugă adresată instanţei divine: „Tu cel înalt, preschimbă-mă/ statuie de piatră pe drumul vieţii!/ înalţa-m-aş atunci cu tărie de munte/ şi-aş lăsa tulburările vieţii năvală să dea,/ şi pe-alături curgând, din faţă şi spate inunde;/ şi nimic n-ar putea zdruncina/ pacea mea de pe frunte" (Lehtinen Onerva – **Recitativ II**). Patria este ultimul spaţiu securizant, leagăn al veşniciei: „Moartea străbate,/ cade floarea, copacul./ În braţele neamului/ eroul pune capul./ Dormi adânc, după munca/ lungă a zilei tandre,/ dormi adânc, călduroasă/ e poala Finlandei".

Tălmăcirile Mariei Magdalena Năstase-Peltola se convertesc într-un mesaj liric transparent şi aluziv, nu mai puţin afectuos, adresat ţării-mamă şi cititorilor ei, neatinşi încă de sindromul tristeţii metafizice provocat de înstrăinare.

2003

ISTORIA TRAGICĂ

Traseul biografic al profesorului vasluian **Vasile Ion Caramă** (1915–1980) confirmă principiul creşterii şi descreşterii, ilustrând condiţia tragică a intelectualului interbelic trăitor în epoca totalitară. Citat de G.Călinescu în faimoasa **Istorie...** (v. ediţia din 1982), autor al unor cărţi şi studii animate de duh cărturăresc şi de spirit polemic (**Bazar universitar**, Iaşi, 1937, **Esenin în româneşte**, Iaşi, 1938, **Vasile Pogor**, 1939, **Sufletul Junimii: Vasile Pogor**, Iaşi, 1942), semnatar al unor articole, recenzii şi însemnări vii, incitante, publicate în presa vremii, întemeietor şi animator de societăţi culturale, factor catalizator în redacţiile periodicelor şi ziarelor, admirator entuziast al „divinului critic" (v. **Amintiri despre G.Călinescu**), slujitor fervent şi fidel al învăţământului vasluian decenii la rând, V.I. Cataramă (cum obişnuia să-şi ortografieze numele) este arestat în 1957 şi condamnat la şapte ani de închisoare de către Tribunalul Militar Iaşi pentru „înaltă trădare de ţară". Este deţinut politic la Iaşi, apoi la Gherla şi timp de cinci ani familia nu ştie nimic despre el. Eliberat în 1962, este reintregrat în învăţământ, pensionându-se în 1977. Un traiect sinuos, cu hiatus-uri şi fracturi existenţiale puternic resimţite de titular şi de cei apropiaţi.

Lucrările de sinteză publicate în ultimii ani, prin strădania câtorva cărturari, fixează lapidar locul lui V.I. Cataramă în istoria culturii locale. **Cronica Vasluiului**, din 1999, semnată de istoricul ieşean Alexandru Andronic şi de profesorii vasluieni Mihai Ciobanu şi Petru Necula, precum şi **Dicţionarul personalităţilor vasluiene**, din anul 2000, elaborat de ultimii doi (Petru Necula şi Mihai Ciobanu, în

această oridine pe coperta I) fac un act de justiţie literară, readucând în actualitate reperele şi datele unei personalităţi aflate cel mai adesea sub vremi. Fiica regretatului V.I. Cataramă, Greta Cataramă-Lascăr, ea însăşi distinsă profesoară de limba şi literatura română, a fost aceea care a întreţinut flacăra amintirii tatălui (în 1990, la 75 de ani de la naşterea părintelui ei, a publicat o caldă pagină evocatoare în **Gazeta de Est**), promovând mai cu seamă imaginea unui intelectual vertical, pe care o istorie crudă l-a marcat dramatic. Dar – vai! – destinul este deseori nedrept cu cei aleşi: în decembrie 2001, „doamna Greta", cum i se spunea respectuos-familiar, a căzut răpusă fulgerător de boală la 59 de ani, înainte de a-şi duce la capăt proiectul de legatar spiritual: reeditarea operei tatălui. Misiunea trece acum firesc pe umerii fiicei, profesoara Cristiana Lascăr-Botan. Este o ştafetă a generaţiilor, care implică un mandat moral, chemând o continuitate dincolo de vitregiile timpului. Reeditarea nu-i lesnicioasă din cel puţin trei motive: cărţile finite şi tipărite cu peste 60 de ani în urmă au devenit raritäţi bibliofile, iar manuscrisele au fost confiscate; trei romane rămase în manuscris (**Dezrădăcinaţii**, **Jaf**, în trei volume, şi **Iepurii**) precum şi alte lucrări (studii critice, piese de teatru) au fost confiscate de Securitate la arestare. Un prim pas: ar trebui făcute noi demersuri pentru recuperarea lor integrală. Al doilea pas: opera să fie încredinţată unui specialist în restituiri literare (un istoric literar calificat, un editor devotat), care să poată fixa locul lui V.I. Cataramă în istoria culturală locală printr-o ediţie riguros ştiinţifică (studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie, indice de nume etc.) Altminteri, lucrurile vor rămâne la stadiul actual, impresionist-encomiastic, când cărturarul este invocat, citat, omagiat în mai toate reuniunile culturale locale, dar nimeni nu-l citeşte.

ALBATROSUL UCIS

Trestie gânditoare fulgerată într-o zi nefastă, profesorul, prozatorul, publicistul, eseistul, poetul **Iancică Dobriţă** şi-a sfîrşit destinul pământesc şi, inevitabil, cel literar mult prea repede, încât ne este nespus de greu să schiţăm un profil în posteritate. A fost indiscutabil o mare promisiune a literaturii noastre, lipsită – vai! – de răgazul cristalizării.

Omul era dinamic şi impetuos, cu spiritul mereu treaz şi neliniştit, năzuind la o cuprindere simultană a tot şi toate, fie că entităţile vizate se chemau şcoală, poezie, presă ori agora. Părea mereu în căutarea a ceva esenţial în existenţă şi făcea totul cu o fervoare specială şi cu o înfrigurare unică, de parcă mâine urma să vină apocalipsa. Ne-am intersectat în câteva rânduri, fulgurant, în varii împrejurări, fie oficiale, fie lipsite de orice solemnitate, şi am încercat de fiecare dată să-i intuiesc formula sufletească şi ecuaţia intelectuală, lucru deosebit de anevoios atunci când clipa de graţie se topea sub masa aluviunilor verbale dictate de circumstanţe, iar ambianţa nu era tocmai favorabilă contemplaţiei senine. Pot spune că era **un personaj**, un histrion în sens clasic, un interlocutor capabil să disimuleze cu subtilitate şi să se dezvăluie, eventual, puţin câte puţin, cu o zgârcenie ce-i era finalmente structurală. Volubilitatea lui Iancică Dobriţă putea fi înşelătoare. Omul gândea profund, dar nu în împrejurări cotidiene, pândite întotdeauna de convenţionalism şi poză. Adevăratul intelectual ni se dezvăluie – paradoxal – după moarte, când înţelegem mai bine că nu imaginea publică era caracteristică, ci aceea a cărturarului nocturn, misterios, abstras, întors către sine. Iancică Dobriţă era un **Janus bifrons**, cu o faţă solară şi alta noptatică. Descoperim astăzi,

cu surprindere, poetul care a fost şi intuim cu aproximaţie pe cel ce putea să fie.

Destinul poetic postum stă – nu încape îndoială – sub semnul a doi monştri sacri ai liricii româneşti, Ion Barbu şi Lucian Blaga. De la primul a adoptat rigoarea matematizată a versului, stilul sentenţios, sintaxa cu inflexiuni ermetizante, cuvântul rar şi subtil conotativ, de la cel de-al doilea – pecetea mitologică, vibraţia solară, incantaţia luciferică. Intitulându-şi placheta **Mitologii subiective în rondeluri imperfecte** (o carte a lui Octavian Paler poartă titlul **Mitologii subiective**), Iancică Dobriţă a definit cât se poate de fericit structura poeziei sale, turnată în forma clasică a rondelului. „Desenul" este într-adevăr riguros-parnasian, dar zbuciumul – dionisiac. Iată o asociere de elemente lirice incompatibile ce susţin – la proporţiile cuvenite – o vecinătate oximoronică. Discursul poetic are sunetul plin, fiindcă ideea însăşi reverberează armonios şi umple toate spaţiile. Direct spus, rondelurile au elevaţie şi semantică şi nu coboară mai niciodată în registrul banalităţii. Citäm: „Doamnă suverană şi târfă de pripas/ te dăruieşti cu clipa sau fără de măsură?/ îngăduie-mi să fiu măcar pentru un ceas/ gladiator sublim cu floarea morţii-n gură" (**Apollon**). Sau: „cu lanţ de flori m-ai condamnat în schit/ Ci-n carnea mea continuă să fugă/ Mefistofel în strai de-arhimandrit/ căci sângele nu mi-e târzie rugă" (**Prometeu**); „un lup mai strigă-n carne, jurat prin legământ/ să doarmă încă-n spaima copiilor cărunţi/ şi nu mai ştiu, vai, mamă, cum mai ştiam, să cânt/ ca mâine va să ningă cu miei acolo-n munţi" (**Transhumanţă – Zalmoxes**); „Rondelul tinerelor fete/ e spada morţii mele. Iată/ cum vin din nou să mă desfete/ cu roata lor catifelată" (**Cronos**).

Poetul nu este timorat de canoanele formale ale rondelului, tratând elementele prozodice cu o anume libertate. Spaţiul imaginarului – ca semnificant – este străbătut cu multă

prudenţă pentru ca nimic din valenţele ideii să nu se piardă. Dionisiacul Iancică Dobriţă a găsit răgazul de a ciopli cu atenţie versurile, decantând sevele în retortele misterioase ale inspiraţiei. Coperta şi grafica aparţin autorului, iar editarea este datorată soţiei, profesoara Brânduşa Dobriţă, al cărei gest recuperator – estetic vorbind – o onorează. Oare câte văduve cinice şi pragmatice, moştenitoare ale manuscriselor soţilor lor, nu şi-au uitat datoria morală a doua zi, sărăcind istoria noastră literară de creaţii importante!

Albatrosul ucis, Iancică Dobriţă, trăieşte liric prin **Mitologii subiective**, dar nu excludem alte surprize literare în posteritate.

UN NARCIS LUCID

Profesorul, criticul literar şi publicistul Gruia Novac – nume haiducesc, intens conotativ, cu reverberaţii baladeşti – debutează editorial (în fine!) cu un volum de **eseuri, cronici şi inscripţii**, intitulat insolit **Cumineţenia lui Procurante**. Cumineţenia lui... Gruia Novac a fost mult timp una neobişnuită, în sensul prelungirii exasperante a termenului fast al debutului. Adunându-şi, în fine, numele pe o carte, autorul face un gest necesar, care ar fi părut absolut firesc şi cu 30 de ani în urmă. Scrupule artistice? Autoexigenţă extremă? Gest provocator? Sfidarea contemporanilor grafomani? Exersarea voinţei? A-l invoca aici pe debutantul tardiv Arghezi (la 47 de ani) este şi nu este adecvat. Comparaţia şchioapătă şi naşte, prin ricoşeu, alte interogaţii incomode. Dincolo de supoziţii, mereu fragile ca argumentaţie, un detaliu este revelator: autorul **n-a încremenit în proiect**, ca atâţia alţi dascăli remarcabili, deloc doritori ori incapabili să-şi focalizeze substanţa într-o carte, fie şi a senectuţii reculese.

Este Gruia Novac un critic literar în accepţiunea esenţială a termenului? Un deghizat **Cuvânt înainte** („Încet către critică") nu ne ajută decisiv să decriptăm întrebarea. Examenul atent al cărţii este însă concludent şi certifică – deocamdată – un stil inconfundabil de a comenta literatura (**Stilul este omul!** – Buffon), permiţând coagularea unui portret intelectual. Dacă evaluăm de sus, global, personalităţile comentate, vor observa repede să acestea se compartimentează aproape de la sine în **importante** în grade variabile, de notorietate naţională, dacă nu şi de valoare echivalentă, cu o anvergură culturală semnificativă şi... **mai puţin importante**, ca să ne exprimăm eufemistic. Lângă Eminescu, Topârceanu,

Nichita Stănescu, Nicolae Labiş, G.Tutoveanu, Const. Ciopraga, Valentin Silvestru, Mircea Cărtărescu, Cezar Ivănescu, C.D. Zeletin, Nichita Danilov stau – într-o vecinătate suportabilă – Mărioara Baba, Al.G. Croitoru, Emilian Drehuţă, Elena Buznă, Ancelin Rosetti, Petruş Andrei, Iuliu Nitulescu, Geo Iancu-Călinescu, Augusta Vişan-Arnold, Nicolae Botezatu, Sever Miu, Traian Nicola, Mihai Stanciu, Gh. Schwartz, artistul plastic, Antonio Romeo Pălie ş.a., autori stimabili, câţiva veleitari şi două-trei nume sublime, putem zice... Un critic îşi exersează condeiul pe începători şi autori de raftul al doilea, dar dă adevăratul examen cu „elefanţii": genii, scriitori mari, opere fundamentale. Spirit democratic şi genuin, Gruia Novac admite – transparent – că valorile de diverse calibre fac... peisajul mai interesant, iar excluderile categorice nu ţin de receptivitatea fără frontiere a criticului. Autorul este un Narcis lucid – oximoronul i se potriveşte perfect – care înţelege să fie prezent în fiecare fibră şi în fiecare articulaţie a eseurilor, cronicilor şi inscripţiilor sale. Adânc implicat în text, orgolios-dictatorial şi expansiv, criticul scrie în acorduri simpatetice, după meandrele subiectiv-obiective ale dispoziţiei auctoriale; rareori este circumstanţial şi complezent; nu dormitează niciodată, este treaz şi vigilent, volubil şi cârtitor, fascinat de spectacolul literaturii şi al vieţii. Gesturile valorizatoare sunt însoţite mereu de consideraţii umorale, sentimentale, nostalgic-evocatoare, maliţioase, ironice, câteodată digresive şi redundante. Aliajul neobişnuit de judecăţi reci şi ecouri ale eului vanitos dau nota particularizantă a celor mai multe pagini. Trebuie să admitem că Gruia Novac are vocaţia formulărilor pregnante, care se ţin minte: „Recunosc, n-am apelat adesea la izvoare. Nu din necunoaşterea lor, ci pentru că am dorit să fiu eu însumi, chiar dacă insuficient de strălucitor. E odihnitor să fii toporaş şi nu orhidee" (p.35); „Valentin

Silvestru trecea prin Bârlad, lăsând în urmă-i dor de Caragiale şi mireasmă de Muşatescu" (p.43); „Plictiseala cititorului este moartea textului tipărit" (p.69); „Simion Bogdănescu este un scriitor cu valoare imanentă" (p.111); „Cronica literară trăieşte datorită cărţilor proaste" (p.136); „Volumul e tipărit pe hârtie bună. Ei, şi!? Strălucirea trebuia să vină din altă parte. Care, deocamdată, e întunecată. Şi unele nopţi sunt tare lungi..." (p.138); „...grămada de lemne devine ster abia după măsurare" (p.155); „Vasluiul şi „provincia" lui inventariază destulă inteligenţie fărâmiţată în interese şi preocupări aproape imposibil de fişat. Nu lipsesc autorii de cărţi (într-o gamă variată benefică), scriitorii(!!) de broşuri, posesori de bani pentru tipărituri în regie... proprie, publicişti mai ales în presa zonală şi, mai rar, în cea centrală (bucureşteană?), editori de fituici şcolare şi culegeri de poezele ale cenaclurilor infantile, dar mai ales neterminaţii unor generaţii ce-şi zic frustrate, apoi veleitari, gomoşi, neînţeleşi, doritori de glorie municipală, specialişti în informaţii sportive, nostalgici ai cafenelelor (literare!) şi destui dornici de-a mai ieşi duminica dimineaţa de-acasă cu aprobare de la nevastă" (p.154). Autorul ştie să fie, într-un dozaj expresiv, sentimental, asociativ-disociativ, sarcastic, blând, viforos, limpede, abisal, glumeţ, inefabil, aluziv, zeflemist, discret-jubilativ, histrionic (cât cuprinde!), catifelat, zgrunţuros, insinuant, inteligent, afabil, curtenitor-ceremonios, visător, meditativ şi, desigur, **foarte bârlădean**. Extremele judecăţilor sale, relativizate mai întotdeauna prin volute concesive, sunt marcate de fiorul afectuos-comprehensiv, pe de o parte, şi de sclipirea pamfletară a spadasinului impetuos, pe de alta. Gruia Novac înţelege **localismul creator** ca parte a întregului naţional. Judecat în sine ar fi fără sens şi ar arunca întreaga demonstraţie într-un provincialism insuportabil. Ar fi greu de conceput altă paradigmă din partea unei minţi luminate şi exersate

intelectual. Condeier deplin format, eseist şi critic, moralist, în sens larg, blând şi darnic glosator al efemeridelor literare, iar, corelativ, sagace exeget al creaţiilor de referinţă, comentator avizat al personalităţilor scriitoriceşti de prim rang, bârlădeanul-haiduc oferă imaginea unui autor sclipitor în multe privinţe, incitant şi vibratil, ferm în judecăţi şi delectabil în aproximaţii, savuros în „execuţii" şi catifelat în evaluările confraterne. Câteodată, histrionismul este prea apăsat şi devine fastidios; rigoarea unor pagini slăbeşte sub tăvălugul consideraţiilor parazitare, iar narcisismul ca uitare se sine transferă unele pagini în spaţiul aleatoriului redundant.

Altminteri, autorul ne-a oferit un obiect frumos; pe coperta întâi – un crochiu al lui Constantin Piliuţă din 1975; pe coperta a patra – portretul autorului în viziunea puternică a lui Ştefan Popa Popa's (din 1994). Este un desen admirabil, al unui Gruia Novac întors către sine, senin, meditativ şi astral, aproape metafizic.

Alcătuire proteică – magistru, publicist, actor şi solist (în tinereţe), recitator, prezentator de spectacole, şef de cenaclu, mentor şi artizan neobosit înlăuntrul Academiei Bârlădene (societate culturală cu o vechime respectabilă, înfiinţată în 1915), cronicar, recenzent, eseist şi, mai nou, critic literar – Gruia Novac tinde să devină, în Bârlad, „o instituţie". Toată lumea se raportează la el într-un fel sau altul, duşmanii delimitându-se prudent, prietenii aderând cu o secretă jubilaţie intelectuală. Gruia Novac scrie cu o patimă abia reţinută, ca şi cum mâine ar veni sfârşitul lumii.

JUSTIŢIARUL NEVINDECABIL

Spirit funambulesc, Mihai Sultana Vicol se află de mai mulţi ani în război cu toată lumea. El este **un justiţiar planetar**, dispus oricând să rişte pentru o cauză sublimă, probând mereu aserţiunea lui Napoleon, în virtutea căreia de la sublim la ridicol nu este decât un pas. Ne amintim de publicistica sa incendiară de pe fronturile Basarabiei şi Transnistriei, de vehemenţa paroxistică a tonului la adresa celor ce l-au închis pe patriotul român Ilie Ilaşcu, ceea ce i-a adus o mediatizată expulzare din Republica Moldova. Ziaristul este mânat de un orgoliu profesional nemăsurat; el nu se poticneşte în bagatelele vieţii cotidiene – pâinea jurnaliştilor mediocri, nu-i aşa? – ci se încordează în lupta don-quijotească împotriva morilor de vânt, figurate fie de imperialismul sovietic, în varianta sa modernă, fie de jandarmul popoarelor, Statele Unite ale Americii. Să recunoaştem că Mihai Sultana Vicol are duşmani pe măsura staturii sale urieşeşti! În vremea totalitarismului ceauşist, justiţiarul era în război cu instituţiile osificate ale statului, care refuzau obstinat să-i ofere o slujbă, deşi solicitantul avea liceul la bază, plus greaua şcoală a vieţii. Şi atunci, ca şi acum, luptătorul infatigabil cu orice formă de imperialism ori dictatură vedea peste tot conjuraţii oculte împotriva persoanei sale, manevre malefice menite să-i stopeze destinul, să-i sugrume personalitatea. Există în structura intimă a lui Mihai Sultana Vicol o vână obscură pe care psihologii, şi nu numai ei, o numesc mania persecuţiei. O manie ca oricare alta. Acest personaj gogolian şi kafkian deopotrivă, orgolios, vindicativ, prăpăstios, ridicol-sublim în doze egale, acest bârlădean omniprezent, omniscient, omnipotent, un Demiurg local fără teamă şi fără prihană,

autodidact cu o şcolaritate precară dar cu un adaos cultural pe care-l afişează ostentativ în rama poeziei şi publicisticii sale, ca pe un blazon de nobleţe târzie, acest histrion ciudat, când mătăsos, când agresiv în limbaj, căruia nu-i putem contesta tenacitatea creatoare, a scos recent un nou volum de versuri intitulat şocant **Cu mâna în beregata Balcanilor**. Nici că se putea un titlu mai potrivit pentru tiparul psihic şi stilistic al poetului. Consecvent cu sine, Mihai Sultana Vicol a stat 12 zile în Iugoslavia, în timpul devastatorului război al forţelor NATO, al căror vârf de lance au fost Statele Unite ale Americii, riscându-şi, aşadar, viaţa pentru a spune adevărul. Ca şi vechii daci, Mihai Sultana Vicol nu se teme de moarte şi probabil nici de veşnicia ei, cum se temea un alt poet, fiu al ţinuturilor bârlădene, Alexandru Vlahuţă. Titlurile poemelor sale asigură un impact semantic bine calculat: **America din bocancii soldaţilor sârbi**, **Chino, unde îţi este ambasada?**, **Un pic de suferinţă à la Werther**, **Poet cu tun în faţa casei**, **Reportaj din Groznâi**, **Doamne, nu te zgârci!** Nu lipseşte o **Scrisoare către Adam Puslojic**; o poemă este dedicată lui Ion Enache (poet vasluian), iar alta soţiei, Doina-Livia. Mihai Sultana Vicol îmbină cauzele înalte cu pricinile conjugale, amiciţia confraternă cu trâmbiţa planetară. Rezultă un spectacol eclectic, derutant pentru ochiul neprevenit. Şi pentru ca tabloul să fie complet, să reţinem că un poem se intitulează **Mare păcat să ucizi o prostituată**, care nu are nicio legătură cu atât de gravul război din Balcani. Compasiunea lui Mihai Sultana Vicol pentru prostituate este emoţionantă, dar nu este în **chestie**, ca să-l parafrazăm pe nemuritorul Maiorescu. Autorul cultivă anti-poezia, altfel spus, proza mascată, precum în poemul fără titlu dedicat morţii: „Moarte,/ dacă ai avea/ un copil/ şi Viaţa/ ţi l-ar lua,/ praful s-ar alege/ de tine." Despre asemenea versuri se poate spune orice: şi că sunt geniale, şi că sunt stupide în absurditatea lor paradoxală. Dealtfel, poetul ne-

a obişnuit demult cu aforismele sale deghizate, cu enunţurile prăpăstioase frizând abisalul, cu teribilismele verbale, onomastice şi grafice. Preocuparea de căpetenie a autorului este aceea de a ieşi din comun, de a frapa, de a şoca ochiul, urechea şi mintea, de a atrage atenţia asupra sa cu orice preţ. Semnificativ pentru stilul patetic şi colţuros asumat de autor este poemul **Asta-i ţara ce-am dorit-o!**: „România, tovarăşa de altădată/ a Puterii Sovietice, îşi spală cămaşa/ în capitalismul cel mai josnic./ Bandiţii o hrănesc cu linguriţa,/ asta-i ţara ce-am dorit-o!/ Cu vecini unul şi unul:/ la sud, raiul bulgăresc şi-un Jivkov mumificat;/ la nord, în Ucraina, români la borcan;/ la vest, o Ungarie nituită de asiatici/ lângă coasta noastră.../ Auziţi cum mârâie în ea câinii de cianură?/ la est se joacă cu zarurile Lucinski,/ singurul român care ştie să latre/ la fel ca lupii de la Kremlin./ Au mai rămas sîrbii, la sud-vest,/ prietenii noştri, lor le-am dat/ cu bocancul în gură".

Mihai Sultana Vicol este un poet nevindecabil de marile boli ale planetei.

UN BOEM CANDID

Titi Gheorghiu a fost boemul ireductibil al Vasluiului contemporan, un personaj de un pitoresc indicibil, de care mulţi îşi aduc aminte, el fiind adesea eroul principal în evocări hazlii, preponderent anecdotice. Dar câţi l-au cunoscut cu adevărat? Iată o întrebare la care nu se poate răspunde. Era înalt, uscăţiv, ascetic (aparent), vivace, repezit în vorbire, de o neglijenţă vestimentară ce devenise proverbială. „Mitologia" locului încă îi cultivă memoria, deşi au trecut destui ani de la dispariţia fizică. Butadele lui au intrat în folclor. Când a ieşit la pensie mi-a mărturisit cu un aer şăgalnic-triumfător: „Am intrat în concediu pre-mortal". Predicţie funestă, cum s-a dovedit ceva mai târziu, când inima lui fragilă a cedat. Altădată mi-a mărturisit: „Am ajuns la concluzia că nu e bine să mori lunea căci îţi merge rău toată săptămâna!" Umor negru de cea mai bună calitate.

Locuia în „Donici", la parterul unui bloc cenuşiu, fără personalitate, cum erau toate acum 25-30 de ani (eram învecinaţi) şi-n timpul verii, mai cu seamă, deschidea larg ferestrele şi lăsa radioul cât mai tare pe... Europa Liberă. N-avea „frisoane" politice, n-avea complexe într-o vreme când asemenea gesturi te puteau costa. Probabil că „organele" îl cunoşteau bine şi-l scoseseră demult de sub suspiciunea de „persoană periculoasă". În fond, era un blajin, sedus definitiv doar de micile plăceri lumeşti şi devenit ipso facto o fiinţă socială **cu vizibilitate sporită**, cum ar spune astăzi sociologii.

A avut îndeletniciri vagi şi cu siguranţă o şcolaritate pe măsură. Într-o vreme era „designer" de firme şi panouri la „Mecanica", de unde-şi lua puţinii bani pentru a-i topi în „conclavuri" bahice. Putea fi lesne descoperit într-un **topos**

predilect al boemilor fără frontiere, de care Vasluiul n-a dus niciodată lipsă – crâşma. A avut înaintaşi iluştri: François Villon, Paul Verlaine, Edgar Allan Poe, Arthur Rimbaud, Serghei Esenin, Dimitrie Stelaru. Între concitadini i-aş număra pe Ion Enache şi Ion Emil Andrieşeanu, trecuţi şi ei – vai! prea devreme la cele veşnice. Avea destui prieteni de pahar şi, desigur, şi **neprieteni**, fiindcă, spre deosebire de alţii, Titi Gheorghiu era un creator (chiar dacă autodidact), un umorist nativ şi spumos, un versificator sprinten şi acidulat, un epigramist dăruit cu har în clipele de graţie. În ultimii ani se auto-pastişa şi căzuse în manieră, dar momentele creative au fost destule pentru a-i impune numele. Avea o metodă unică de a câştiga lejer câteva sute de lei. Într-o iarnă a apărut intempestiv la „Vremea nouă" şi mi-a mărturisit stratagema: luase adresele redacţionale ale tuturor ziarelor judeţene din România. Pentru fiecare pregătise un unic set umoristic (epigrame, fabule, distihuri), pe care îl expedia prin poştă pentru paginile de Anul nou. Nu-l publicau toate gazetele, dar dacă 10-15 răspundeau la „apel" era foarte bine. Soluţia a dat rezultate, cel puţin o vreme. Titi Gheorghiu avea o idee relativă cu privire la dreptul de proprietate intelectuală: lua totul în uşor – vorba lui Poincaré – şi nu o dată memoria involuntară i-a jucat feste, de unde şi disputele iritate cu regretatul său coleg întru scris, părintele-epigramist **Gheorghe Sofianu**. I-am publicat pe amândoi în paginile „Vremii noi", seria veche, dinainte de Revoluţie, şi le port amândurora o amintire duioasă.

Confratele **Val Andreescu**, publicist febril şi neobosit, el însuşi umorist de nebănuite resurse, a pregătit o culegere umoristică „marca Titi Gheorghiu" (**Fabule şi epigrame**; desene umoristice: Nicolae Viziteu), sub semnul unei necesare **restituiri**. Cei care nu l-au cunoscut niciodată pe autor au şansa să înţeleagă particularităţile stilului şi să-i evalueze la

rece talentul, iar vârstnicii vor avea parte de o întâlnire afectivă, în amintire, cu boemul candid de altădată. Titi Gheorghiu scrie despre toate cu egală dezinvoltură, având ochiul atent la pulsul social şi la năravurile intratabile ale contemporanilor săi: crâşma şi Bachus, sportul, politica, Parlamentul, violenţa domestică, îngâmfatul, pescarul, burlacul, gestionarul ş.a. Speciile cultivate cu precădere: epigrama, epitaful (mai rar), fabula. Se specializase oarecum în distihul umoristic, flash al inteligenţei concentrate într-o esenţă. Unele producţii sunt suculente.

Titi Gheorghiu merita cu prisosinţă o **restituire** postumă. El a trăit într-o vreme extrem de complicată şi de contradictorie, a dat culoare vieţii şi a stârnit râsul sănătos al celor capabili să-l înţeleagă.

2009

UN NAIV

Într-un acces subit de sinceritate, autorul volumului **Anotimpurile inocenţei** mărturisea că se consideră **un naiv**. Nu ştiu dacă termenul definea personalitatea sa în ansamblu ori se raporta la domeniul strict al poeziei. Pentru primul caz nu avem suficiente argumente spre a-i proba exactitatea. În cazul ipoteticului **poet naiv** – sintagmă cât se poate de transparentă şi lămuritoare – lucrurile stau altfel. Categorial, **pictorul naiv** – spre a ne referi aici la sfera artei plastice – îşi cizelează tablourile în temeiul unui infailibil instinct artistic nativ, fără a recurge la arsenalul de mijloace expresive sedimentat prin secole de diversele şcoli şi curente estetice. Aidoma pictorului naiv, poetul naiv scrie dintr-un impuls natural, probabil de neoprit, cu ingenuitate şi fără truculenţa cărturărească a profesioniştilor. El este în cel mai bun caz un autodidact, şcolit prin proprie voinţă, după puteri şi disponibilităţi intelectuale, în limitele previzibile ale omului obişnuit. Nu se va putea stabili niciodată cu exactitate cât este mişcare lăuntrică autentică, necontrafăcută, cât este mimetism şi cât impostură. Graniţele sunt aproape invizibile, iar zonele de contact nu luminează ci, dimpotrivă, estompează contururile.

Bârlădeanul **Liviu N. Botez**, un contemporan catifelat şi tandru, discret şi politicos (impresii impuse la prima vedere), nu este la prima provocare editorială. Nu este, aşadar, un începător. A mai scris cărţi, consacrate predilect vârstei juvenile, îndemnat poate de un preaplin sufletesc, simţind chemarea tainică a cuvintelor. Nu vorbim de **vocaţie**, cuvânt greu, copleşitor şi inhibant. Arsenalul liric al lui **Liviu N. Botez** ţine incontestabil de recuzita poetică de odinioară, când

sentimentalismul, cântecul versificat, litania, imnul, idila erau speciile favorite al menestrelilor ocazionali. Autorul nostru este programatic datat, desuet, ieşit din timp, versificând infatigabil în maniera romanţioşilor minori din alt veac. El nu pastişează, nu ironizează subtextual maniere poetice, nu parodiază subtil, nu subminează discursul clasicizat prin inserturi postmoderniste; ia totul în serios, este grav, afectuos, civilizat. Evaluând în acest fel discursul liric, este suficient să inventariem temele şi motivele promovate consecvent de anacronicul aed pentru a înţelege că poezia lui se naşte în chip spontan, este sinceră, fără pretenţii, fără piscuri şi fără abisuri, structurată amatoricesc – diletant, adică **naiv**, ca să folosim fericita sa formulă: copilăria, mama, dragostea maternă, bunica, bunătatea divină, fetiţa, copilul şi universul sensibil, colindătorii, iubirea, timpul şi dragostea, copiii şi natura, Cireşar, păsările migratoare, primăvara, berzele, vulturii, leul, ploaia, florile de câmp, marea, pământul, învăţătorul, munca, dorinţa de evadare prin călătorie, Cuza-Vodă, omul şi Terra, timpul ireversibil, senectutea, codrul, ogorul roditor, forţa cuvântului, viitorul, speranţa ş.a.

Liviu N. Botez nu mistifică. La el nu există distanţă între esenţă şi aparenţă. Poezia este precum autorul, iar autorul este aidoma poeziei; **un naiv în mileniul trei**.

2007

OMUL NOSTRU DE LA PRUT

Se zvoneşte prin urbe că **Ionel Mâcnea-Vetrişanu** ar fi împlinit 75 de ani, tocmai el, cel care părea să fie binecuvântat cu o tinereţe indestructibilă, ca să nu spun veşnică. Dar nu încape nicio îndoială: **Fugit irreparabile tempus**! Înţelepţi cum îi ştim, latinii au sintetizat definitiv un adevăr crud şi fundamental. Nimeni nu scapă din cleştele invizibil al **Timpului**. Ca atare, este foarte important ceea ce izbuteşti să faci într-o „viaţă de om aşa cum a fost" (N.Iorga), fiindcă „vreme trece, vreme vine" (Eminescu). Îmi pare că-l cunosc pe **omul nostru de la Prut** din vremuri imemoriale şi mă las pradă iluziei că noi doi ne ştim dintotdeauna. În realitatea strictă a zeului Cronos au trecut, cred, peste trei decenii de când l-am avut pentru prima oară în faţa ochilor pe bărbatul cu obraz aspru şi viril, bătut de vânturi şi de ploi, ars de soare şi surprinzător de blând atunci când articula vorbele, molcom, în dulcele grai moldovenesc. Era real şi palpabil.

Trebuie să admit astăzi că **Ionel Mâcnea-Vetrişanu** este şi va rămâne un personaj paradoxal şi prin aceasta mereu surprinzător. Frapant este la el amestecul derutant de spirit ţărănesc, vânjos şi teluric, alături de tentaţia gândului intelectual, elevat şi senin, „masca" unei asprimi ancestrale lângă propensiunea către poezia elementelor, sfătoşenia neaoşă cu delicateţea unei făpturi dedicate literaturii. Structura intimă se înfiripă – cum se vede – din antiteze ce par de neîmpăcat, dar care se armonizează sub semnul destinului asumat. Omul este un lucid generos, disponibil şi comunicativ şi nu e deloc întâmplător faptul că a fost mai mulţi ani primar al Vetrişoaiei, într-o vreme neaşezată (vorba cronicarului), agitată, complexă, contradictorie, după Revoluţia din

decembrie 1989, defel propice construcţiei pozitive, după cum se vede şi astăzi când **Criza** muşcă adânc din viaţa românilor. Ca prim gospodar a lăsat în satul de lângă Prut câteva urme durabile, dar şi amintirea unui spirit pe cât de incomod, pe atât de hotărât şi vivace. Ştiu că iubeşte literatura şi artele în general, în maniera sa unică, de autodidact ingenuu şi terestru, trăind frenetic printre semeni, fără „complexe" şi fără alinturi ipocrite. **Ionel Mâcnea-Vetrişanu** este autentic în tot ce face – sublim ori banal – şi pentru acest fapt, deloc minor, îşi merită cu prisosinţă preţuirea contemporanilor.

2010

OGLINZILE MEMORIEI

Dumitru Apostolache poate privi înapoi fără mânie: cadru didactic neobosit, director adjunct, director, inspector şcolar de specialitate (Oh!, matematica, ştiinţă grea!) – o carieră ce se măsoară în decenii şi a trecut discret în albia unui destin împlinit. Iată, pe scurt, axele unei existenţe. Pe bunicul tandru de astăzi îl cunosc încă de pe vremea când era neînsurat şi căuta cu însufleţire forme ale absolutului ascunse în lucrurile relative. Dificilă misiune! Aleătuire luminoasă şi optimistă, omul Dumitru Apostolache iubeşte gluma senină, bancul spiritual, cu sau fără „perdea", reuniunile colegiale animate şi zgomotoase, unde se poate desfăşura în voie, într-o cozerie fără oprelişti şi fără odihnă. Intelectualul percepe matematica nu ca pe un domeniu arid, morocănos şi duşmănos (percepţie nedreaptă, dar destul de răspândită), ci drept un spaţiu al libertăţii asumate, în care fiecare face ce vrea şi mai ales ce poate. Este o matematică umanizată, filtrată de o sensibilitate lucidă, o matematică pentru cei mulţi şi diverşi, aşezaţi în bănci prin forţa aceluiaşi destin. Contemporanul nostru exersează zilnic înlăuntrul matematicii şi, concomitent, o contemplă fără prejudecăţi din afară, din puncte de observaţie privilegiate. Se întâmplă exact ca într-un joc de oglinzi, în care privitorul poate fi ori dincoace, ori dincolo de apele adânci, fascinante, seducătoare şi atât de viclene pentru naivul fermecător şi credul Narcis.

Dascălul de acum – mai potolit parcă în reacţii şi sigur mai înţelept – şi-a descoperit de mult timp (n-aş putea fixa cu precizie momentul-cheie) fibra publicistică. Exista desigur în el de mai înainte, ca o chemare latentă, pe care, fie din pudoarea firească a spiritului pozitivist, normală la un

matematician practicant, nu-şi permitea s-o recunoască, fie ca impuls obscur pe care şi-l reprima brutal. Iată însă că natura lăuntrică a fost mai puternică şi a răzbătut la lumină. A fost clipa de graţie, clipa inspirată. Dumitru Apostolache s-a lăsat condus de instinctul publicistic, deşi n-au lipsit prin ani întrebările, îndoielile, ezitările, neliniştile dubitative: Ce vor zice unii şi alţii? Cum vor privi rândurile mele cârcotaşii de meserie? Nu cumva se vor strâmba a dispreţ literaţii cu nas de copoi şi suflet câinos? Ce va zice nevastă-mea, care crede că ar trebui să mă feresc de ridicol? Temeri nu ştim cât de justificate. În fond, cuvintele limbii române stau la dispoziţia tuturor şi nu este cazul să ne fie frică de ele. „Complexul" cuvintelor – real şi activ la matematicienii-profesori – se vindecă de la sine dacă ei vor înţelege adevărul simplu că în orizontul limbii române încape toată lumea. În esenţă, jovialul nostru concitadin s-a apucat într-o bună zi să scrie articole, însemnări, medalioane pe care le-a încredinţat în timp câtorva publicaţii: **Ethos**, **Tribuna învăţământului**, **Elanul**, **Prutul**, **Gazeta matematică**. Nimic mai firesc. Autorul a cunoscut oameni de toate felurile, întâmplări cu tâlc, unele vesele, altele înduioşătoare şi emoţionante, a vizitat locuri şi monumente, şi-a încărcat memoria şi inima cu impresii, gânduri, judecăţi, culori şi nuanţe. Toate aceste cioburi de oglinzi, risipite ici-acolo, dau seamă despre o structură umană afectuoasă şi tandră. Este simptomatic faptul că Dumitru Apostolache nu ştie să fie rău. Nu muşcă în cuvinte, nu e virulent, nu atacă şi nu simte nevoia s-o facă, nu se lansează în campanii justiţiare, nu cultivă ironia, sarcasmul, diatriba. Este calm, tolerant, generos, câteodată evaziv, inamic declarat al gesturilor imprudente. Se mişcă pe axa imaginară a jovialităţii catifelate şi a prieteniei fără fasoane. Schiţează profiluri plauzibile unor personalităţi importante în plan naţional şi local, pledează persuasiv pentru frumuseţea inefabilă a matematicii,

desenează sumar portretele unor contemporani ce i-au atins într-un fel sau altul retina şi corzile sufleteşti: Gheorghe Vrânceanu, Radu Miron, Ghenuţă Coman, Ovidiu Cârjă, Elena Condrea, Nicolae Balan, Gheorghe Alupoaei, Cristina Ghelbere şi alţii. Evocă, aşadar, figuri de dascăli, de ieri şi de azi, zăboveşte asupra unor detalii din viaţa şcolară, ce nu sunt de obicei observate de ochiul comun. Scrie despre Academia rurală „Elanul", despre matematică, văzută ca o stea polară, despre munca dirigintelui, despre profesorul care pendulează uneori tragic între „a fi" şi „a avea", despre inspectorul şcolar, despre corala „Fantasia"; face conexiuni fericite între matematică şi religie. Toate aceste crâmpeie dintr-un posibil mozaic mai amplu sunt reunite acum într-o carte, **Oglinzile iubirii**. Volumul echivalează cu debutul editorial al lui Dumitru Apostolache. Evenimentul se putea produce mai demult. Fugit irreparabile tempus! Nici acum nu este târziu, întrucât viaţa cărţilor, ca şi viaţa oamenilor, îşi are legităţile proprii, inconfundabile. Dacă timpul creşte vertiginos în urma noastră, există totuşi şansa ca mărturia scrisă să rămână.

2006

UTOPIA TOTALITARĂ

Ultimul roman în ordine cronologică al lui Iorgu Gălăţeanu are un titlu metaforic fericit ales: **Utopia zidurilor** (Editura „Cronica", Iaşi, 2008, 465 de pagini, cu o prefaţă de Valeriu Stancu, trei motto-uri, un fragment dintr-o poezie de Radu Gyr şi două dedicaţii – fraţilor săi şi recent dispărutului Cezar Ivănescu precum şi un preambul al autorului, **Năruirea utopiei**). Din perspectiva tipologiei romanului se poate admite că sunt plauzibile câteva „etichete", capabile să sugereze o paradigmă referenţială – cum ar spune naratologii preţioşi – o problematică ambiţioasă şi o structură specifică: roman politic, roman anticomunist, roman realist, roman social, roman autobiografic, roman document, meta-roman documentar, roman-colaj, roman al unui mit fals. Naraţiunea se realizează la persoana a III-a, cu un narator omniscient, omnipotent, omniprezent, într-un timp fracturat frecvent de analepse şi prolepse, contând pe diverse tipuri de focalizări. Autorul ne propune prin naratorul Ştefan Grigoriţă (student la medicină şi apoi medic) o viziune asupra epocii totalitare, impregnată afectiv, pe alocuri colorată pamfletar, fatalmente subiectivă, puternic personalizată. S-ar putea discuta doct şi fastidios despre raportul despre realitate şi ficţiune, despre nuanţe (**real – veridic – verosimil**, **real – plauzibil – estetic**, **real – credibil**). Apar personaje atestate civil: Simion Bogdănescu, Theodor Codreanu, Corneliu Filipescu, Serghei Coloşenco, Harry Zupperman (mitologizat de Cezar Ivănescu), Ana Blandiana, fraţii, sora Magdalena ş.a. Uneori onomastica este modificată caragialesc, din transparente raţiuni de caricaturizare: Ion Forţilă (fostul prim-secretar Ion Frăţilă),

Vasile Strengaru (fostul secretar cu probleme agrare Vasile Strungaru).

Pot fi decupate fără dificultate secvenţele epice semnificative ale romanului: scrisoarea patetic-adolescentină a naratorului din 1968 adresată lui Nicolae Ceauşescu dar neexpediată, din fericire, studenţia (acuplările tinerilor au ceva bizar şi promiscuu), arestarea abuzivă a tatălui şi reverberaţiile dramatice ale acestui incident asupra psihologiei eroilor, demolarea idilicei străzi bârlădene pe care se află casa părintească, detenţia tatălui, grotescul vieţii la bloc, urmările decretului din 1966 privind regimul naşterilor în România, inundaţiile din 1970, vânătoarea de guzgani, toposul crâşmei pitoreşti de altădată. Realismul notaţiilor şi cruzimea unor aprecieri şi judecăţi sunt dincolo de tăgadă. Prozatorul dă un verdict categoric evenimentelor din decembrie 1989, optând pentru **lovitură de stat**. Zeci de pagini cuprind titlurile diverselor documente de partid din epoca totalitară, intersectate de catalogări brutale, blesteme şi înjurături („glazura" romanului anticomunist). Este comentat aproape jurnalistic Raportul Tismăneanu, se fac referiri la rolul malefic al Securităţii şi astăzi al C.N.S.A.S., sunt ironizate crunt „Cântarea României" şi „Daciada" – forme aberante ale propagandei comuniste – sunt înfieraţi „scriitorii de curte" ai dictatorului (Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor ş.a.), se vorbeşte patetic despre un necesar „proces al comunismului". Verbiajul personajelor este insaţiabil; comunismul este aneantizat la nivelul declaraţiilor; imprecaţia ţine locul argumentelor; epoca ceauşistă este demonizată cu obstinaţie şi cu un anume fanatism ce devine factice. Romanul politic alunecă repede în zona scriiturii agitatorice şi pierde spectaculos din tensiunea epică. Iorgu Gălăţeanu doreşte cu ardoare să fie persuasiv, dar nu izbuteşte decât parţial, deşi sinceritatea sa poate fi validată. Rămân de discutat, nefiind

soluţionate estetic, transfigurarea ficţională a realului, relaţia document politic – discurs romanesc, anticomunismul exterior şi facil, ştiindu-se că marea problemă o reprezintă comunismul ca anormalitate „dospită" în mentalul colectiv şi, nu în ultimul rînd, configuraţia psiho-intelectuală a activiştilor de partid. Naratorul procedează simplist şi reducţionist şi de la un punct nu mai poate fi credibil estetic. Activiştii săi sunt toţi o masă rudimentară amorfă – ceea ce nu corespunde adevărului istoric. Brusc verosimilul intră în suferinţă. În realitate, activiştii erau de toate felurile: şi semi-analfabeţi, şi şcoliţi, şi duri, şi blînzi, şi autoritari, şi înţelegători, şi satrapi, şi feţe umane, şi stilaţi, şi grosieri, şi impulsivi, şi înţelepţi etc. Viziunea otova deserveşte romanul şi-l plasează în spaţiul anecdoticii politice.

Roman aluvionar, insuficient decantat stilistic, având propensiune către diatribă şi pamflet, viguros în vehemenţa lui netrucată, **Utopia zidurilor** confirmă vocaţia justiţiară a autorului şi anticomunismul său funciar.

2009

„CODUL PENAL LIRIC"

Apariţia acestui **Cod penal liric** reprezintă o surpriză în mai multe sensuri. Vom încerca o explicitare. Pentru bârlădeanul mediu (social şi intelectual), numele Gruia Novac nu are nevoie specială de detaliere: el aparţine binecunoscutului profesor, publicist, animator cultural, recitator, prezentator, histrion în înţelesul nobil, omului public ce alunecă evanescent pe străzile oraşului de vreo cincizeci de ani. Aproape că nu există sferă culturală bârlădeană de care distinsul nostru contemporan să nu se fi atins, fie şi în treacăt, aidoma unei brize inefabile. Dacă profesorul Gruia Novac nu exista, trebuia inventat. Şi nu oricum, ci exact în alcătuirea material-spirituală de acum. Într-o viaţă de om aşa cum a fost, Gruia Novac s-a dovedit un mare risipitor de daruri spirituale, morale, intelectuale, etalând o largă paletă de însuşiri memorabile. Valentin Silvestru făcea observaţia paradoxală, într-o împrejurare oficială, că profesorul bârlădean este derutant: nu ştii niciodată dacă scrie mai bine decât vorbeşte, sau vorbeşte mai bine decât scrie. Ceea ce este perfect adevărat, iar apropiaţii s-au putut convinge nu o dată de valabilitatea aserţiunii silvestriene (sic!). Ni-l imaginăm în diverse ipostaze pe care i le-a hărăzit existenţa: la catedră, printre elevi, în fruntea cenaclului literar „Alexandru Vlahuţă", pe care l-a condus mulţi ani, pe scenă, într-un conclav cultural (Academia bârlădeană), în foaierul Teatrului „Victor Ion Popa", la o dezbatere literară televizată, într-un juriu, în postura de prezentator de cărţi şi autori la Biblioteca „Stroe S. Belloescu". Este infatigabil, un torent de vorbe şi spirit. Ei bine, acest om dăruit de Dumnezeu, cum ar spune credincioşii fără frontiere, nu scrisese până de curând nicio

carte, în timp ce atâţia grafomani agresivi umplu rafturile librăriilor şi tonetele ocazionale cu maculatura lor incontinentă şi indigestă. Gruia Novac-tatăl lăsa impresia că o parte a energiilor sale creative le-a transferat generos fiului, Gruia Novac-jr., al cărui nume apare deja pe coperta unui volum de poezii, intitulat insolit „Codul penal liric". Între timp a debutat editorial şi tatăl (v. **Cumineţenia lui Procurante**).

Nu ştim ce combustii interne s-au consumat în retortele tainice ale familiei; cert este că fiul debutează editorial înaintea tatălui; altfel spus, îi premerge pe palierul scriitoricesc, consfinţind încă un paradox al zilelor noastre. S-ar putea psihanaliza puţin relaţia tată-fiu, fiindcă este indubitabil că Gruia Novac-jr. are complexul tatălui şi a dovedit-o cu prisosinţă până acum. Căutările sale febrile ca profesor, referent literar, actor indică o stare de nelinişte, o nemulţumire, obsesia găsirii sinelui profund. Umbra tatălui îl acoperă, deocamdată, dar sunt de aşteptat tentative eretice, fie şi pentru că la umbra marelui copac nu creşte nimic, sau creşte firav şi efemer. Rămâne de răspuns la întrebarea în ce măsură tatăl se regăseşte în fiu, în ce măsură structura intimă a odraslei satisface orgoliul patern. Până una alta, constatăm că Gruia Novac-jr. este opera tatălui în toate sensurile şi că îi rămâne fiului misiunea extrem de dificilă de a dovedi de acum înainte că poate trăi pe propriile picioare intelectuale, afective, creative.

Actorul-poet nu este singur în tradiţia locului. Bârladul a mai avut un actor-poet, pe Mircea Ipate Mareş, uitat astăzi, deşi asfaltul mai poartă umbra paşilor săi. Memoria oamenilor este scurtă şi infidelă. Nici în anii mai proaspeţi urbea nu a dus şi nu duce lipsă de poeţi. Ne gândim acum la seniorul solitar al poeziei, care este Cristian Simionescu, la românul-canadian Constantin Clisu, la viforosul Cezar Stegaru (al doilea autor din literatura română, după Ion Budai-Deleanu, care a dus la

capăt o epopee, **Posada**), la Simion Bogdănescu, la George Irava, la imprevizibilul Mihai Sultana-Vicol.

Cartea se deschide cu poemul „Codul penal". Firesc. Ne aşteptam să fie o artă poetică, mai mult sau mai puţin explicită, ceea ce nu este. Jocul de-a existenţa e riscant, într-adevăr: „Va trebui să uiţi, stupide delirant,/ Că zarul ar putea cădea pe cant". Subscriem la această posibilitate tragică. Uitarea însăşi este ineluctabilă: „Va trebui să uiţi, nostalgic putregai,/ De mările flamande". Citind şi recitind volumul, ne-am pus întrebarea dacă autorul este postmodernist. Ar fi putut să fie prin vârstă şi prin momentul intrării în republica literelor. Datele structurate ale poemelor, viziunea, mijloacele de expresie, tonalitatea generală a versurilor, timbrul şi registrele lirice indică fără dubii că Gruia Novac-jr. nu este totuşi un postmodernist. Ironia şi autoironia sunt infuze; lipsesc grotescul, derizoriul cotidian topit în cuvânt, ambiguităţile voite, destructurările sintactice, aluziile şi clişeele cu efect ironic; lipsesc „poza" şi fronda factice. Poetul este serios, grav, patetic, neliniştit până la anxietate, un neoromantic disimulat în stilul desuet, un aed sentimental, tenebros şi prăpăstios pe alocuri; un etern îndrăgostit dilematic şi frământat, un Don Quijote patetic şi cabotin cu program, sugerând mari pustiiri sufleteşti. Predilect sunt cultivate simbolul, aluzia mitologică, metafora cu inspirate halouri conotative. Poetul ortografiază unele cuvinte-concepte cu majuscule pentru a misteriza şi a sublinia sensuri favorite, dincolo de nota convenţională a procedeului. Obsesiile lirice – dacă le putem spune aşa – au aparţinut dintotdeauna poeziei: Cerul, Raiul, Toamna, Eu, Doamna, Sufletul, Florile, Ochii, Satana, Ceasul, Timpul ucigaş, Dumnezeu, Nisipul, Plânsul, Somnul, Visul, Fiinţa, Marea, Eva, Lacrima, Iadul, Blestemul, Dostoievski, Nemurirea, Dorul. Transcriem pentru plăcerea cititorului poemul „Ce va fi": „Vom plânge. Vom arde. Vom

sta să-nviem/ Din moarta cupolă a mării salvate/ Vom arde cenuşa de trist recviem/ Vom plânge întruna. Vom şti. Ne vom bate/ Voi scoate scânteia din piatra mocnind/ Voi rupe-strigând amănunte-nspre ţărm/ Voi lua felinare. Cu ele – cu jind/ Voi râde de-acei care râd, care dorm/ Voi râset. Voi plânset. De mare. De stea/ De frânta armată a minunii solare/ Speriat voi rămâne. Voi vreţi – eu voi vrea/ Un bulgăre negru. De aur. De sare/ Iar de ne-om ascunde în spate de gând/ Pierduţi de fiinţă. Captaţi de neant/ Vom stoarce cuvinte sleite. Plângând/ Blestemul va curge – fiindu-ne-amant...".

Poza autorului, de pe coperta a patra, ne arată un chip gânditor, copleşit parcă de propria-i umbră.

PROZĂ FEMININĂ

Comentând volumul de proză scurtă al **Brânduşei Dobriţă** – al cărui titlu conţine vagi conotaţii sămănătoriste **(Gânduri din alte vremuri)** – cronicarul s-a aflat la un moment dat în dificultate. Impregnată de sensibilitate feminină, de un sentimentalism cvasi-desuet, cartea apasă pe coarda nostalgică şi aidoma romanului genialului francez, la scara şi la proporţiile cuvenite, reprezintă o aventură a memoriei „în căutarea timpului pierdut". Obiectivitatea criticului se poate „dizolva" atunci când el cunoaşte nemijlocit fiinţa reală al cărei nume se află pe copertă, dar şi al unuia din protagonişti, profesorul, eseistul, publicistul, scriitorul **Iancică Dobriţă**, dispărut intempestiv şi tragic la o vârstă imposibilă: 38 de ani.

Detaşarea necesară obiectivării – condiţie sine qua non a exegetului, de care vorbea **G.Călinescu** – nu este atât de lesnicioasă, dar, odată dobândită, îngăduie privirea senină şi judecata imparţială.

Brândușa Dobriţă intră în grupul relativ restrâns al scriitorilor-femei din spaţiul cultural vasluian, chit că nu este o fiică legitimă a acestor locuri, matricea natală fiind botoşăneană. Detaliul este important doar din punctul de vedere al geografiei culturale, valoarea literară fiind indiferentă la toposul naşterii. Aşadar, istoricii culturii locale, între care aş menţiona aici pe prof. Mihai Ciobanu, prof. Petru Necula, prof. Traian Nicola, prof. Ioan Baban, prof. Dan Ravaru ş.a., îşi pot lărgi sfera bibliografică bazându-se pe încă un nume pe lângă cele deja cunoscute: Adina Huiban, Daniela Oatu, Elena Leuştean, Petruţa Chiriac, Carmen Rosaura-Angheluş, Silvia Rotaru ş.a.

Simplificând şi sintetizând lucrurile până la ireductibil, aş spune că volumul putea fi botezat foarte bine **Amintiri din copilărie şi tinereţe**. În naraţiunile de tip subiectiv, la persoana I, cu narator creditabil/necreditabil, cititorul este desigur tentat să pună semnul egalităţii între cel ce narează şi autor. Tentaţie irepresibilă şi-n cazul de faţă. Naratoarea este proiecţia ficţională idealizată a celei care scrie la maturitate şi care a fost cândva Nuşa (copilul lins de Laica în cuşcă) şi, ulterior, Măriuca (actriţa-copil). Privilegiul auctorial al omniscienţei şi al omnipotenţei a dispărut – ceea ce schimbă în bună măsură datele problemei. Memoria este o funcţie capricioasă şi infidelă, reţinând fapte, reacţii, imagini, fantasme, figuri, după o logică specială, în care un rol important îl joacă inconştientul. De la Freud încoace orice naraţiune autobiografică se poate psihanaliza. Suntem în faţa unor confesiuni organizate exact după logica şi capriciile memoriei subiective, cu un vag fir cronologic şi cu sincope temporale pe care autoarea nu le va umple cu nimic până la final. Aş spune că reticenţe tainice şi cenzuri interioare au făcut ca naratoarea să se oprească – literar vorbind – la jumătatea drumului. Obişnuit cu **mărturisiri complete**, cititorul modern rămâne întrucâtva nesatisfăcut. Prozele „decupează" câteva secvenţe semnificative din viaţa eroinei, în spaţiul mitizat şi securizant al satului natal: jocurile vârstei, părinţii, bunicii, sora mai mică (ivită târziu, spre consternarea fetelor), anii de facultate, prima (şi ultima) iubire, moartea lui Cibi, singurul bărbat care a contat cu adevărat în viaţa femeii îndrăgostite.

Mă grăbesc să spun că Brânduşa Dobriţă nu are forţa analitică a Hortensiei Papadat-Bengescu, urmărind în treacăt semantica senzualităţii feminine, nefiind frământată nici de ravagiile timpului şi ale bolii asupra trupului. Se desparte şi de paradigma narativă a prozatoarelor contemporane, preocupate

până la exces de relaţia în cuplu şi de misterele – supralicitate grotesc – ale sexului. Autoarea vasluiană are inhibiţii previzibile, este pudibondă şi nu-şi permite să treacă niciodată dincolo de tabuu-rile lingvistice. Or tocmai dezinhibarea tematică, de viziune şi lingvistică particularizează prozatoarele din spaţiul postmodernist românesc.

Retrospectivele afective din naraţiuni au o certă încărcătură emoţională. Totul este filtrat prin hipersensibilitatea unei fiinţe fragile, capabilă să trăiască la intensităţi neobişnuite fiecare episod din viaţă. Cele mai bune pagini sunt consacrate perioadei studenţiei ieşene: apariţia **Lui**, şocul emoţional, opţiunea erotică fără echivoc, dragostea la prima vedere, aşteptarea, invitaţia la dans, plimbările romantice. Prozatoarea ştie să prindă esenţialul din câteva notaţii, să sugereze uimirea, emoţia, zbuciumul interior, vibraţia inefabilă a sufletului feminin. Câteva însemnări laconice, apăsat lirice, din partea a doua a volumului, sunt pasabile. Interesantă povestea eroinei cu sânii mici (**Ai grijă ce-ţi doreşti**) – o mini-parabolă cu final deschis, ex-centrică în raport cu registrul tematico-stilistic al ansamblului.

Brânduşa Dobriţă poate deveni un **brand** literar, cu trei condiţii: disciplină artistică, tenacitate şi forţă.

2010

ZBOR UCIS

În luminoasa-i tinereţe, Constantin Jomir a fost profesor de limba şi literatura română într-o comună vasluiană şi „crucea" de dascăl şi-a purtat-o – din câte ştim – mai mulţi ani, cu plăcere şi demintate senină. Apoi a făcut carieră în publicistică, asumându-şi destinul cu luminile şi umbrele lui. Printr-un lăudabil efort de sinteză, în fine, după 15 ani de la evenimentele revoluţionare din 1989, apare prima mărturie vasluiană cu privire la acel moment magic din istoria contemporană a României, ale cărui reverberaţii adânci le vom resimţi mult timp de-acum înainte. Titlul volumului evocator – **Zbor ucis** (pus mai întâi în fruntea unei tablete din 1997) – închide o metaforă şi deschide concomitent câteva ferestre conotative, păstrând în sâmburele ultim sămânţa ambiguităţii.

Într-o lume destul de cinică şi încă ingrată, cititorul neprevenit este îndreptăţit să-şi pună cel puţin două întrebări: **Cine este autorul?, Care este legitimitatea lui morală să scrie despre evenimente atât de dureroase şi de importante?** Pentru spaţiul publicistic vasluian, Constantin Jomir este categoric un nume de care nu se poate face abstracţie. În aproape trei decenii de activitate jurnalistică neîntreruptă, autorul cărţii a parcurs întreaga scară ierarhică a presei locale, de la condiţia inerentă de simplu redactor la aceea de redactor şef şi director de ziar, între 1973-1989 lucrând la periodicul judeţean **Vremea nouă**, iar din decembrie 1989 până în 2002 la **Adevărul** de Vaslui. Spunem **de Vaslui** pentru a-l diferenţia de fratele mai mare, **Adevărul** de Bucureşti, recunoscând dreptul la întâietate cronologică al primului ziar, al cărui număr inaugural a apărut la Vaslui exact la 23 decembrie 1989, într-un moment când destinul lui

Nicolae Ceauşescu şi al Elenei Ceauşescu nu era pecetluit şi ei încă se mai puteau întoarce.

Constantin Jomir a fost mulţi ani participant sau măcar martor la cele mai diverse evenimente politice, socio-economice şi culturale, un martor mai degrabă cordial decât înnegurat şi aprig, consemnându-le conştiincios, fie că erau mari sau mici, bucurii şi tristeţi, creşteri sau descreşteri, împliniri sau eşecuri. A fost mereu o entitate recognoscibilă în istoria zbuciumată a publicisticii locale şi a filtrat viaţa prin dioptrii personalizate, fără subiectivisme inflamate şi fără un partizanat ostentativ. Altfel spus, sunt întrunite condiţiile să-l socotim pe autor **un martor credibil**, al cărui cuvânt trebuie crezut şi acceptat, chiar dacă în nuanţe pot să existe diferenţieri. Publicistica lui Constantin Jomir nu ocoleşte mai niciodată subiecte fierbinţi, aşa încât cititorul atent al editorialelor sale risipite cu dărnicie în paginile ziarului, va putea lua foaia de temperatură a unei percepţii sensibile asupra realităţilor şi va înţelege mai bine dinamica unei conştiinţe civice, active şi responsabile. Autorul vede concomitent partea şi întregul, accidentalul şi caracteristicul şi încearcă să descifreze în desfăşurarea evenimentelor un vector coerent. Nu e întotdeauna uşor, iar autorul nu are pretenţia că este un infailibil **cititor în stele**. Adică nu are orgoliul unor premoniţii geniale. Din detalii aparent insignifiante, din întâmplări importante sau benigne, din observaţia atentă a oamenilor şi a moravurilor extrage de fiecare dată un tâlc şi o morală. Când adevărul este incomod, grotesc, absurd şi greu de acceptat, publicistul îşi învăluie consideraţiile în clar-obscurul metaforei, al fabulei, al parabolei ori anecdotei străvezii. Din acest punct de vedere, se înrudeşte cu un ilustru contemporan, Fănuş Neagu, publicistul. **Specialitatea casei** este mai cu seamă aceea de a sugera şi mai puţin de a spune lucrurilor pe nume, tranşant. Este o manieră diplomatică de a face

publicistică în vremuri tulburi, când răsturnarea valorilor şi mareea impostorii au făcut şi fac ravagii încă în viaţa socială. Revoluţia din decembrie 1989 a adus în prim-plan – să recunoaştem – şi destule aluviuni umane, mentalităţi şi apucături balcanice, indivizi dubioşi, tranzacţionali, oportunişti, flecari, demagogi, justiţiari de mucava. Acesta este un fapt incontestabil şi de neocolit. Presa a fost adesea singura capabilă să privească în faţă adevărurile crude ale socialismului românesc şi să le dezvăluie fără menajamente, într-o acţiune de terapie morală fără precedent. La proporţiile cuvenite, autorul nostru şi alţii ca el au găsit tăria să rostească adevăruri incomode, chiar dacă au făcut-o eufemistic sau aluziv.

Zbor ucis este fatalmente un volum caleidoscopic şi inegal, reunind subiecte de diverse calibre, cu semnificaţii de toate felurile. A le sintetiza este cu neputinţă aşa că ne mulţumim să le numim într-o înşiruire aleatorie, parafrazând titluri şi concentrând idei: demnitari comunişti pe banca acuzării, postura lui Corneliu Mănescu de semnatar al „Scrisorii celor şase", putere şi opoziţie, recviem pentru morţii Revoluţiei, privatizarea, **Adevărul** la nr. 100 (12 oct. 1990), la nr. 500, 600, 700, 1000 (24 aug. 1999), nevoia de curaj, satul – marele uitat, cu ochii spre Europa, obsesia lefurilor şi şomajului, votul şi democraţia, fascinaţia puterii, conflictul din Transnistria, verticalitatea morală, sindromul ipocriziei, iredentismul, jocurile de culise, despre toleranţă, mareşalul Antonescu între lumini şi umbre, Parlamentul, să fim lucizi, Eminescu, pagini de istorie, cine este mai presus de lege, capcanele reformei, viaţa machiată, cameleonii politicii, virtuţile şi servituţile tinereţii, valorile răsturnate, luxul de a învăţa, mirajul copilăriei, iluzia libertăţii, marile manevre politice, viaţa pensionarilor, alegerile prezidenţiale, vidul legislativ, miliardarii de carton, Cernobâlul, mama, modelul

etic, specula, singurătatea ţăranului român, sub semnul lui Caragiale, istoria care nu iartă, Moş Crăciun, privilegiile, reforma-şoc, Regele, bugetul naţional, apostolii dreptăţii, tranziţia fără sfârşit, NATO, justiţia, vremea dezastrelor, corupţia, liceenii, timpul fără răbdare, cruciada morală, despre competenţă, mineriadele, sărbătorile de iarnă, sănătatea românilor etc. Unele tablete au structura pamfletelor deghizate, cu tâlcul la urmă.

Nu toate pronosticurile politice ale lui Constantin Jomir s-au adeverit. Unele editoriale şi însemnări trebuie judecate în relaţie strictă cu circumstanţele în care au fost scrise. Scoase din context, rămân suspendate şi îşi pierd orice noimă. Timpul a făcut ca unele articole să devină caduce.

Câteva subiecte sunt recurente, traversând sistematic publicistica autorului, semn să l-au preocupat în chip special: sensurile dictaturii, Revoluţia din decembrie, adevărul despre victimele represiunii din 1989, fantomele trecutului, viaţa politică, alegerile, istoria, condiţia românilor, puritatea iernii, vârstele omului.

Zbor ucis reconfirmă o vocaţie publicistică, demonstrată de autor mai întâi în pagina de ziar, în pulsaţia unică a clipei şi cristalizată acum în arhitectura poliedrică a unui întreg volum.

2004

CÂND FORMA UCIDE FONDUL

Profesorul are 61 de ani, gradul didactic I (din 1983), predă limba şi literatura română de peste 36 de ani şi n-a plecat niciodată din satul său, spre zări mai senine, în căutarea „sirenelor". 20 de ani a fost director şi director coordonator. Satul este mic, marginal, sărac şi oropsit; nici măcar nu este cotat drept centru de reşedinţă comunală: Duda, comuna Duda-Epureni, judeţul Vaslui. Dascălul se numeşte **Ion Gheorghe Pricop** şi face parte – după propria-i mărturisire – din categoria **profesorilor-creatori**. După toate semnele, o „specie" pe cale de dispariţie, dacă luăm drept etalon **autenticitatea creatoare** şi nu aceea trucată ori mimată. Ar fi păcat ca forţa de iradiere a apostolatului – câtă a rămas – să se stingă într-o lume din ce în ce mai pragmatică şi mai cinică. A publicat o serie de cărţi, pe care criticii literari profesionişti au socotit că este normal să le comenteze elogios, făcând abstracţie de domiciliul autorului şi de condiţia lui fatal-provincială: **Corăbii în septembrie**, proză scurtă (Editura Junimea, Iaşi, 1985), **Călăreţul de os**, proză scurtă (Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1991), **La coada cometei**, roman (Editura Porto-Franco, Galaţi, 1997), **Balada vârstelor**, versuri (Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2004) ş.a. Limpezimea criteriilor de evaluare a stopat din start – se pare – distorsionarea receptării, făcând posibilă, în acest caz, o dreaptă situare a confratelui în lumea atât de agitată şi de imprevizibilă a literaţilor de meserie. Consecinţa logică: Ion Gheorghe Pricop a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România. **Un rural** în literă şi spirit refuză veleitarismul agresiv şi grafoman în favoarea unui discurs liric/epic pregnant şi expresiv. Evenimentul s-a produs cu patru ani în

urmă şi reprezintă azi o carte de vizită concludentă şi nimic mai mult, dar nici mai puţin. Înainte de revoluţie, câteva poezii ale lui Ion Gh. Pricop au fost puse pe muzică şi cântate cu un succes naţional de către regretatul folkist Valeriu Penişoară (**Perseverenţă**, **Cuvântul lui Roată la Divan**).

Articolele din gazete, poezia şi proza cuprinse în volume, prestaţia managerială timp de două decenii, probele de devotament, loialitate şi consecvenţă întru educaţie, stagiul îndelungat în învăţământ, activitatea peste medie se pare că n-au fost suficiente pentru ca profesorul Ion Gh. Pricop să primească **meritata gradaţie de merit**. O comisie l-a respins la prima evaluare; o alta l-a respins la analiza contestaţiei. O fişă interpretată obtuz, rigid şi birocratic. O fişă pentru **normalitatea didactică** n-a putut să cuprindă şi **excepţia**. Forma perfidă ucide câteodată fondul. Niciun argument n-a fost suficient de puternic, aşa încât comisiile au rămas inflexibile. Obiecţiile sunt obiecţii, dar... De unde olimpici naţionali ori măcar judeţeni la Duda? De unde standarde educaţionale înalte într-un sat copleşit de zăpadă şi noroi, toamna, iarna şi primăvara şi de colb vara? De unde medii mari la testele naţionale pentru copii care înainte de toate trebuie să muncească în grădină şi la câmp, cot la cot cu adulţii, pentru subzistenţă? În condiţiile date de istorie, destin şi Dumnezeu, profesorul Pricop a făcut şi el ceea ce a putut. Câteva diplome atestă faptul că strădaniile lui n-au trecut întotdeauna neobservate. Cu puncte tari şi puncte slabe, cu bune şi rele, cu bile albe şi bile negre, cu merite şi scăderi omeneşti aşezate în balanţa judecăţii, epilogul a rămas amar: profesorul Pricop n-a trecut exigenta „grilă" impusă de comisii. Ba chiar **a căzut cu brio** mult sub linia de demarcaţie dintre bucurie şi întristare. Profesorul nu are/nu a avut rezultate strălucite la testele naţionale (dar nici dezastruoase), nu s-a lansat în proiecte europene, n-a ştiut să fie performant

pe toată întinderea mandatului managerial. S-a confruntat – ca atâţia alţii – cu sărăcia, inerţia, imobilismul, indolenţa multor copii şi părinţi; s-a lovit de mentalităţi vetuste şi proaste obiceiuri. Uneori, da, a avut reacţii tăioase (oral şi în scris), a mai supărat şefi şi autorităţi, cerând analize realiste şi rezolvări. Unii nu l-au uitat. Cavalerii justiţiari nu sunt iubiţi de toată lumea. În limitele omenescului şi-a făcut însă datoria şi – după cum se vede – şi-a înnobilat munca prin efort creator. Este profesor de literatură şi mai mult decât atât: a izbutit să construiască, onest şi talentat, şi **înăuntrul literaturii**. În toată această poveste adevărată câteva întrebări produc efectul de ecou controlat: Câţi profesori din **sate componente** ale României sunt membri ai Uniunii Scriitorilor? Câte mediocrităţi onorabile se vor fi aflând pe listele câştigătoare? Ca şi minciuna, nedreptatea are picioare scurte, dar fuge repede cu ele.

2005

LA 70 DE ANI

Cine contemplă de la o distanţă convenabilă şi securizantă personalitatea prof. dr. **D.V.Marin** va rămâne uimit de contrastele izbitoare şi de paradoxurile ce guvernează alcătuirea sa psiho-somatică, morală, intelectuală, politică şi civică. Se poate vorbi – fără îndoială – nu de un ins oarecare ci de **spectacolul unei personalităţi**, cu lumini şi umbre, cu suişuri şi coborâşuri, cu ascensiuni bruşte şi căderi zgomotoase.

Structural, ca **magmă** primordială, D.V.Marin este un ţăran, robust fizic şi sufletesc, foarte rezistent la lovituri, dedat la truda organică dar şi la aceea de salahor al scrisului. A venit de la ţară să cucerească oraşul, aidoma marilor ambiţioşi din lumea ficţională (Rastignac, Lică Trubadurul, Stănică Raţiu, Gore Pirgu), punând în tot ceea ce a făcut până acum o energie neslăbită şi o patimă irepresibilă.

După ce a terminat o facultate în circumstanţe normale, neliniştit şi nesatisfăcut, D.V.Marin a început o alta, pe care a dus-o la capăt nu fără anevoinţi obiective, deşi erau facultăţi surori şi doar limba modernă ataşată celei de-a doua le diferenţia. Prin anii '70 (O, tempora!) a început un doctorat în folcloristică, pe care l-a isprăvit – după hiatusuri şi sincope probabil dureroase – la **28** de ani după naşterea proiectului. Din acest punct de vedere cred că D.V.Marin este campion naţional absolut la tenacitate şi anduranţă... doctorală. Dar, vorba latinilor: Finis coronat opus. Finalul încununează opera! Şi ca să nu se spună că sunt maliţios **în gratuit**, mă grăbesc să adaug că folcloristul a construit o teză validă, consacrată unui înaintaş notoriu şi unui spirit în fond congener, Tudor Pamfile. Este poate constribuţia istoriografică şi culturală cea mai

convingătoare din bibliografia întinsă şi atât de inegală a autorului.

Pe un plan conex sunt de menţionat contribuţiile documentare privind, în diacronie, învăţământul vasluian – ceea ce justifică de la un punct înainte destinul profesorului şi al cercetătorului. Corelativ, a fost atras de literatura de ficţiune şi aşa s-a născut un roman cu inserturi străvezii, botezat cu un titlu lung şi – îndrăznim să spunem – redundant: **Zăpadă pe flori de cireş, în spaţiul pentru iubire**. Scrisă fluent, blânda construcţie epică n-a produs ecoul aşteptat în spaţiul cultural local, cu toate că nu lipsea, în planul scriiturii, niciunul din ingredientele necesare: autor al locului, intrigă erotică, anecdotică biografică, roman „cu cheie". Ascunse sunt căile succesului literar! După această experienţă artistică autorul n-a mai recidivat, deşi ar fi fost interesant de citit un al doilea roman al său, ca intrigă, structură narativă, conflicte, personaje, **scriitură**, ştiindu-se îndeobşte că abia după a doua carte se poate da un verdict estetic, pe una din cele trei trepte posibile: **valid**, **stagnant**, **eşec**.

Traseul cultural al lui D.V.Marin cuprinde două mari segmente, delimitate de o **fractură istorică**: Revoluţia, revolta populară, respectiv, lovitura de stat (sic!) din decembrie 1989. În epoca totalitară, conturul personalităţii lui D.V.Marin nu s-a văzut foarte clar, iar contemporanii lui de atunci l-au judecat în fel şi chip, fără a-l înţelege în esenţă. Revoluţia a fost pentru mulţi hârtia de turnesol. Omul nostru a fost profesor, inspector cultural, din nou profesor, a întemeiat cenacluri juvenile (Mugurel '74, bunăoară), a scris, a crescut trei băieţi legitimi, a făcut figură de familist convins, chit că gurile rele au insinuat că au existat şi unele **derapaje extraconjugale**. Dacă au fost, ele s-au consumat în surdină, fără un ecou public major.

Aş spune că D.V.Marin cel de până la Revoluţie făcea figură de intelectual destul de disciplinat şi conformist (rarele răbufniri de orgoliu au reprezentat excepţiile), pitoresc şi dezinhibat în spaţiul neoficial, mare amator de întâlniri amicale la iarbă verde, cu fotbal, gustări, glume şi veselie. Pe atunci D.V.Marin era tânăr, senin, voios „ca şoimul cel uşor", disponibil, primitor, un amfitrion adevărat şi un partener de şuete amicale, plăcute şi inofensive. Nu căpătase morga de astăzi, era mult mai flexibil şi concesiv. Am petrecut multe clipe deconectante (cu familiile), intrate definitiv în memoria afectivă şi în firidele înceţoşate ale timpului.

După **Revoluţia din decembrie**, energiile latente şi nebănuite ale profesorului de română s-au descătuşat parcă dintr-odată, făcând ca amiciţia de altădată să se estompeze, iar drumurile noastre să curgă paralel, cu rare şi nesemnificative interferenţe. Şi aşa au rămas până azi.

Nu cunoasc impulsurile obscure, subconştiente (ah, abisalul!) care l-au adus pe D.V.Marin în punctul în care se află acum, când pare în conflict cu toată lumea şi suferă de un ciudat **complex de superioritate**: nimeni nu este bun, nimeni nu-l preţuieşte suficient!

A făcut televiziune, radio şi ziar, a „rulat" în echipe efemere zeci de gazetari şi gazetăriţe. De fapt, nu păreau „echipe" în sensul major al termenului, ci grupuscule eclectice şi instabile, risipite rapid şi iremediabil. Au plecat unii, au venit alţii. Calibrul lor intelectual şi profesional era derutant pentru privitorul atent şi obiectiv: grafomani, diletanţi, impostori, manufacturieri, şarlatani, oportunişti, ambiţioşi, veleitari, genii neînţelese şi, desigur, condeieri oneşti, serioşi şi chiar dotaţi pentru greaua meserie gazetărească. Unde sunt aceşti oameni? În cele patru vânturi! Ce a rămas în urma lor? O colecţie de ziare, o fonotecă desuetă şi casetele video ale unei televiziuni cu prea mult parfum amatoricesc pentru a se

impune decisiv în câmpul dur şi accidentat al vizualului. Este adevărat că în cărţile scoase în ultimii ani – pasabile la o analiză riguroasă - D.V.Marin vorbeşte cu obstinaţie despre **curentul cultural-informaţional** pe care l-a născut şi l-a promovat în deceniile post-decembriste, anexând persoane şi personalităţi care nu au legătură directă cu mişcarea spirituală vasluiană şi care doar prin exces pot fi revendicate ca aparţinând unui nucleu iradiant. Un curent cultural presupune o ideologie artistică, o sumă de tendinţe estetice, un program bine definit, personalităţi care au aderat explicit şi care susţin un set de valori structurate, articulate şi coerente. Satisface **curentul** lui D.V.Marin aceste cerinţe? Am îndoieli. Poate că nu am eu legitimitatea să mă pronunţ asupra unui fenomen pe care nu l-am cunoscut **din interior**. Este posibil – pe de altă parte – ca D.V.Marin însuşi să fie victima unei autoiluzionări tragice. Timpul – judecătorul nostru suprem, al tuturor – va tranşa problema. Ceea ce este vizibil şi indubitabil nu poate fi pus sub semnul îndoielii: **D.V.Marin** s-a zbuciumat mult în aceşti 22 de ani de la Revoluţie şi, aidoma legendarului Don Quijote, s-a luptat nu o dată cu morile de vânt ori cu fantasmele propriei personalităţi. Mulţi l-au dezaprobat, puţini îl înţeleg.

Pe un versant compensatoriu, trebuie să observăm că D.V.Marin este astăzi un om cu stare: are case, proprietăţi, pământuri şi probabil şi bani. Nu este un bugetar sărac, aşa cum sunt atâţia profesori oneşti şi respectabili. A muncit fără zăbavă, a adunat cu grijă pentru ziua de mâine şi – vorba celor vechi – binemerită de la patrie. Această patrie s-a dovedit până acum blândă şi tolerantă.

În plan politic, D.V.Marin este călit şi tăbăcit: a purtat bătălii grele, a închegat formaţiuni politice, la început de culoare verde (ecologiste, nu legionare!), apoi a schimbat direcţia şi, sub sigla altui partid, a candidat pentru primăria

Vaslui şi fiindcă n-a fost să fie, s-a retranşat rapid pentru un nou asalt. Consilierul judeţean D.V.Marin este combativ, energic, vizibil şi pitoresc, făcând câteodată deliciul presei „tabloide". Şi-a turnat statuie pentru a se pune bine cu posteritatea. Cărturarul şi-a făcut statuie tot aşa cum Minulescu scria romanţe pentru mai târziu, având amândoi probabil îndoieli cu privire la receptivitatea contemporanilor.

Personaj controversat, uneori contestat violent, alteori acceptat conjunctural, de voie, de nevoie, intelectual cu mistica definitivă a scrisului, creator inegal şi cu reacţii umorale, câteodată supărat pe toţi contemporanii, alteori pe întregul univers (care nu i se supune), capabil de mari declaraţii afectuoase, anulate în culise de contrariul acestora, nabab media („Berlusconi de Vaslui" – i s-a spus în glumă), etnolog, beletrist, editorialist, şef de gazetă şi de şcoală publicistică, erijat în mentorul intelectualităţii vasluiene, D.V.Marin a împlinit în această primăvară 70 de ani. La mulţi ani!

2011

UN DICŢIONAR

Doi profesori ajunşi la vârsta înţelepciunii, Petru Necula şi Mihai Ciobanu, autorii unei monografii pe cât de consistente, pe atât de controversate (din motive ce nu ţin de domeniul istoriei culturale cât de acela al orgoliilor şi intereselor oculte), publicată împreună cu regretatul istoric ieşean Alexandru Andronic (**Cronica Vasluiului – Documente, locuri, oameni, fapte**, Editura Publirom, 1999, 538 pagini, 890.000 lei vechi – sic!), au „decupat" amplul capitol dedicat personalităţilor, au reordonat întregul material, adăugând nume, eliminând nume, au rescris unele articole, au scurtat altele, au cizelat textul, înlăturând unele impurităţi stilistice supărătoare, au valorificat noi surse documentare, au elaborat un indice de nume, au pus la punct bibliografia selectivă, au adăugat alte elemente ce ţin de aparatul critic şi au tipărit o carte parţial veche, parţial nouă – **Dicţionarul personalităţilor vasluiene** (Editura „Cutia Pandorei", Vaslui, 2001, 177 pagini).

Problema (eterna problemă!) ce a inflamat spiritele locale a fost aceea a criteriilor de selectare a personalităţilor vasluiene. Termenul **vasluian** este unul destul de vag şi **alunecos** şi în cazul de faţă nu înglobează personalităţile născute, bunăoară, în fostele judeţe Tutova şi Huşi (ţinuturi încorporate azi judeţului Vaslui). Mai mult încă, există deja **Istoria Huşilor (Editura Porto Franco, Galaţi, 1995)** cu dicţionarul adiacent personalităţilor şi a început publicarea, în mai multe volume, a **Valorilor spirituale tutovene**, sub semnătura cărturarului bârlădean Traian Nicola. Autorii vasluieni s-au confruntat cu situaţii greu surmontabile. Sunt **vasluiene** numai personalităţile născute strict în acest spaţiu

geografic ori şi cele adoptate? Marii bărbaţi ai trecutului istoric, al căror destin s-a împletit, la un moment dat, cu acela al Vasluiului trebuie consemnaţi sau nu? În ce măsură pot fi revendicate personalităţi ivite în alte ţinuturi şi prezente meteoric, deşi, semnificativ, în orizontul vasluian? Care poate fi criteriul infailibil de departajare a personalităţilor actuale (încă în viaţă) de personalităţile în formare, aflate în stadiul incert de promisiuni? În replică acidă la dicţionarul cu pricina, un poet local nu lipsit de talent şi de palmares literar, prezent el însuşi în dicţionar, dar probabil nu la cotele orgoliului personal, a anunţat ritos, într-un conclav cultural, în prezenţa mass-media, că va elabora un **Dicţionar la non-personalităţilor vasluiene**. Îl aşteptăm cu interes. Va fi instructiv de aflat care vor fi criteriile pentru desemnarea corectă a **non-personalităţilor**, concept diferit de acela de oameni obişnuiţi! Spectacolul vanităţilor rănite este întotdeauna fascinant.

Pentru domeniul literar-cultural, în sens mai larg, Petru Necula şi Mihai Ciobanu au impus un barem rezonabil şi de bun simţ: două cărţi cu substanţă validă, cu o problematică de interes mai larg, tipărite la edituri cât de cât serioase şi nu pe căi piratereşti. În cazul personalităţilor afirmate în alte domenii decât cele umaniste ori ştiinţifice (politică, sport, biserică etc.) au contat: forţa iradiantă a fiecărei personalităţi, impactul lor asupra vieţii material-spirituale a populaţiei din această arie geografică, valoarea de exemplaritate, relativă, a fiecărui destin, notorietatea, popularitatea, audienţa etc. Aşa se explică, bunăoară, prezenţa fostului reputat arbitru internaţional, vasluianul prin adopţie Adrian Porumboiu.

Cele 242 de personalităţi reunite în **Dicţionar** s-ar putea grupa orientativ, pe câteva **paliere**. Sunt înainte de toate personalităţile emblematice ale istoriei şi culturii naţionale, precum Ştefan cel Mare şi Mihai Eminescu (fost revizor şcolar

peste judeţele Vaslui şi Iaşi). Obsedant a fost lansată întrebarea: ce caută cei doi în cartea despre personalităţi vasluiene, primul fiind născut într-o localitate neindicată în carte, cel de-al doilea – la Botoşani? Celelalte nume mari – cărturari, oameni politici, scriitori polivalenţi, actori, cercetători, savanţi etc., pe care istoriile, dicţionarele, sintezele specifice i-au înregistrat ca atare – fac mândria oricărei culturi: Axinte Uricariul, Neculai Milescu-Spătarul, Alecu Donici, Elena Cuza, Petre P. Carp, Constantin Cihodaru, Gheorghe Ghibănescu, Stan Golestan, Gheorghe Panu, Emil Racoviţă, Constantin Prezan, Aglae Pruteanu, Theodor Rosetti, Constantin Ţurcanu, Valentin Silvestru, Constantin Tănase, H. Tiktin, Gheorghe Vrânceanu, Emil Condurachi, Petre Brânzei, Tamara Buciuceanu, Ştefan Ciubotăraşu, Grigore Moisil, Radu Beligan, Titus Raveica ş.a. Nu lipsesc Virgil Trofin şi Ana Pauker. Întâlnim, pe alt palier, nume de personalităţi de diverse „calibre" şi valori, din toate epocile istorice, care au trudit după puteri, talent şi vocaţie pentru binele public. S-ar putea vorbi şi de „palierul" ultimelor promoţii, reprezentate, bunăoară, de Adina Huiban (n.1982), autoarea câtorva volume de versuri, primite cu receptivitate de critica profesionistă, deţinătoarea câtorva premii literare şi Alexandra Nechita, „micuţa Picasso" (n.1985), pictoriţă stabilită cu părinţii, de mai mulţi ani, în S.U.A.

Sunt în această carte şi „efemeride": condeieri agresivi şi fecunzi, veleitari cu volume, grafomani şi publicişti fără operă, politicieni de ultimă oră pe care îi va înghiţi nu peste mult timp uitarea, aflaţi deocamdată pe creasta valului istoric. Nu trebuie dispreţuiţi nici cei mărunţi cu adevărat căci au rostul lor, de a pune în relief, prin contrast, vârfurile autentice.

Reacţia intelectualilor locali a fost interesantă, la apariţia **Dicţionarului**, şi din altă perspectivă. Fie cadre didactice, istorici, oameni politici, funcţionari de diverse

ranguri, fie literaţi, mulţi au mărturisit că aveau demult intenţia să scrie asemenea dicţionar, dar vitregia vremurilor, odioasa dictatură, răutatea oamenilor i-au împiedicat să ducă proiectul până la capăt. Unii au indicat cu precizie pedantă şi câte personalităţi **fişaseră** deja şi-şi aşteptau publicarea. Contestatarii deschişi au reclamat atât absenţele (dorite) cât şi prezenţele (indezirabile). Mânaţi de optica balcanic-dâmboviţeană şi... vasluiană a negaţiei cu orice chip şi în orice circumstanţe, ei contestă cărţii orice valoare şi invocă instanţe moral-intelectuale naţionale pentru a face ordine. Probabil se gândesc la Academia Română, la Parlament, Preşedinţie, Guvern, C.N.S.A.S.

Sine ira et studio, s-a putut observa că autorii au tins, în sens călinescian, către obiectivarea... subiectivităţii, dar n-au reuşit în toate cazurile. Şi-au cenzurat, atât cât a fost omeneşte posibil, umorile personale pentru a contempla peisajul cu seninătate. Lucrarea lor nu este din principiu lesnicioasă şi implică riscuri, efort documentar, adeziune afectivă, devotament cultural, detaşare lucidă, probitate morală. Autorii au demonstrat că au sentimentul istoriei, simţul valorilor şi al eternităţii; au înţeles să-şi ducă opera la capăt chiar cu riscul de a supăra multă lume. Reacţiile locale orgolioase, vanităţile, subiectivităţile inflamate devin insignifiante în raport cu veşnicia. Radiografie a „localismului creator", ridicat prin câteva personalităţi la rang naţional, **Dicţionarul personalităţilor vasluiene** instituie un reper cultural de care nicio cercetare viitoare nu se va putea dispensa.

O MONOGRAFIE

Prof. dr. ing. **Avram D. Tudosie** a publicat monografia consacrată Grupului Şcolar Agricol din Huşi, pe al cărui frontispiciu a fost aşezat numele unui patron spiritual prestigios, Dimitrie Cantemir. Rădăcinile cărturarului enciclopedist trebuie căutate aici, într-o zonă bogată în vestigii istorice, pe care vitregia vremurilor şi urgia năvălitorilor nu le-au putut risipi cu totul. Autorul este un reputat specialist în ştiinţa (şi arta!) viei şi vinului, punându-şi semnătura pe numeroase cărţi şi studii, publicate în peste patru decenii de cercetare ştiinţifică. Bibliografia infatigabilului dascăl (mulţi ani director al liceului huşean pomenit mai sus) cuprinde, pe de o parte, cărţi destinate iniţiaţilor în viticultură, pe de alta, volume ce se pot subsuma sferei mai largi a literaturii beletristice. Era inevitabil ca Avram D. Tudosie să cocheteze inspirat şi cu **literele frumoase**, având structura unui artist, a unui admirator constant al esteticului din natură, din viaţă şi din artă.

Monografia liceului agricol huşean are un subtitlu elocvent: **O instituţie preuniversitară (cvasi)centenară în slujba unei podgorii milenare**, titlul propriu-zis fiind dat de chiar numele actual al unităţii de învăţământ. Întreaga carte este aşezată sub un motto sugestiv, cules din opera lui N.Iorga: „A scrie istorie... este o datorie pentru omenire; a-i adăuga ce ai mai «aflat» este o obligaţie pentru fiecare... Dacă ai trăit (şi «împlinit») fapte istorice, ai obligaţia să le păstrezi, să le transmiţi...". Iată un mandat moral de la care Avram D. Tudosie a înţeles să nu se abată, procedând aidoma cronicarilor: a strâns meticulos, cu o răbdare benedictină, toate informaţiile, toate mărturiile, toate documentele şi evocările

semnificative privitoare la şcoala huşeană de viticultură. A rezultat un volum compact, dens, mustind de nume, date, cifre şi detalii – cele mai multe cu o semnificaţie mai largă, dar şi destule având conotaţii restrânse fatalmente la aria locală. Era firesc să detectăm în fibra cărţii **un partizanat generos** (ca să ne exprimăm oximoronic), pentru că autorul este un suflet pătimaş, în sensul nobil al termenului, care a pus inimă în tot ce a făcut, iar astăzi, la senectute, doreşte să i se recunoască măcar o câtime de merit. Cititorul răbdător va descoperi, în noianul de nume, personalităţi marcante, de ieri şi de azi, ale vieţii politice, ştiinţifice, artistice şi culturale româneşti. Autorul nu are aprehensiuni ori reticenţe speciale: înregistrează scrupulos toţi vizitatorii liceului, de la preşedintele României şi până la ultimul călător ocazional, care au lăsat o mărturie, un gând, o apreciere. Este urmărit pas cu pas istoricul şcolii huşene, de la întemeiere, la 15 ianuarie 1908, şi până la centenar, fără a fi lăsat deoparte vreun detaliu revelator: succesiunea în timp şi aportul ştiinţific al directorilor, activitatea de cercetare, investiţiile realizate de-a lungul vremii, contribuţia mai veche şi mai nouă a oamenilor politici la definirea destinului instituţiei. Deşi organizată eclectic şi derutant pentru ochiul neprevenit, monografia îmbină expresiv, şi câteodată în volute patetice, consideraţiile de ordin ştiinţific cu evocarea sensibilă şi subiectivă şi privirea retrospectivă, nostalgică. Este evident că Avram D. Tudosie este un sentimental incapabil să-şi cenzureze efuziunile lirice, trăind în trecut ca într-un Eden securizant şi luminos. Autorul nu se uită nicio clipă pe sine şi într-un fel de „testament sufletesc" se adresează contemporanilor, amintindu-le că este semnatarul a zeci de cărţi şi a 400 de articole şi studii, că şi-a susţinut la momentul potrivit un doctorat strălucit, că a întemeiat – cu sprijinul colaboratorilor apropiaţi – o fermă didactică model, o vinotecă adusă la standardele moderne şi

un muzeu viticol. Altfel spus, s-a devotat trup şi suflet şcolii, putând foarte bine să asume cuvintele altui ctitor: „M-am zidit, zidind-o!"

Expresie sublimată a unei conştiinţe intelectuale şi morale, monografia şcolii huşene de viticultură defineşte destinul unui om al timpului nostru, generos şi altruist, pasionat şi însufleţit, optimist şi inspirat, lucid şi devotat, până la uitarea de sine, ideii de creaţie materială şi spirituală. Limitele omului sunt covârşite de merite. În faţa valorii, detractorii ar trebui să tacă.

2004

UN DESTIN

Destinul lui Alexandru Poamă stă sub semnul unei fatalităţi tragice. S-a născut la 16 noiembrie 1948 în Călineşti-Prahova, într-o familie modestă sub raportul condiţiei materiale. Precaritatea mijloacelor de existenţă a făcut ca traseul studiilor sale să fie sinuos, întârziindu-i afirmarea intelectuală. Tatăl a murit la doar 34 de ani într-un accident de maşină. Ironia cruntă a destinului a făcut ca şi fiul – peste ani – să fie strivit sub roţile unui automobil bezmetic. S-au stins din viaţă în acest mod violent şi nedrept – dintr-o listă mult mai lungă – Mihail Sebastian, Valentin Silvestru, Ion Iancu Lefter. Numărul victimelor bolizilor pe patru roţi este nesfârşit şi cuprinde nu puţine celebrităţi străine şi româneşti, inclusiv pe autoarea faimosului roman **Pe aripile vântului**.

După terminarea liceului, tânărul Poamă a urmat o şcoală postliceală cu profil energetic şi a lucrat o vreme ca electrician la Combinatul Petrochimic de la Brazi. O altă nepotrivire a destinului. Ulterior a intrat pe făgaşul normalităţii, absolvind Facultatea de Litere (Engleză-franceză) a Universităţii „Al.I.Cuza" din Iaşi, armonizându-şi astfel personalitatea cu studiile. A dobândit cu greu statutul social-intelectual spre care năzuise cu atâta ardoare şi care îi acaparase la un moment dat toate energiile.

Alexandru Poamă a avut, între altele, o pasiune devoratoare: radioul. Cu toate că şi-a cristalizat o carieră didactică şi a obţinut rezultate excelente, la care se cuvine adăugată prestaţia publicistică (fertile colaborări la ziare şi reviste), vocaţia presei audio (în postura de colaborator extern) a făcut parte din fibra lui intimă. Nimic nu l-a putut opri din a-şi satisface o atare patimă neostoită. Era predestinat radioului

tot aşa cum alţii sunt predestinaţi scufundărilor subacvatice ori zborurilor cosmice. Ceea ce impresiona la Alexandru Poamă era seriozitatea egală cu sine, niciodată contrariată ori bulversată de vanităţi ori puseuri subiective. Omul public avea conştiinţă profesională şi morală – exact ceea ce ar trebui să aibă un profesionist al presei şi – vai! – este exact ceea ce lipseşte astăzi multor publicişti de mucava, grafomani insaţiabili şi veleitari agresivi. Şi încă o faţetă: chemarea scriitoricească. Volumul de debut, **Sorin şi Sorina** (Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1988) cuprindea povestiri nutrite din universul frăgezimilor infantile, cu doi protagonişti ce purtau numele copiilor legitimi ai autorului. Cartea anunţa o carieră literară, în pofida anvergurii modice şi a temei comune. Volumul **Chip dulce de copil**, depus în 1989 (an fatidic!) la aceeaşi editură, n-a putut vedea lumina tiparului; manuscrisul s-a pierdut. Se confirmă încă o dată latinescul sorţii schimbătoare, inclusiv în destinul cărţilor: Habent sua fata libelli!

Foarte puţini oameni ştiau că Alexandru Poamă a izbutit să ducă la capăt un roman (**Filigran**), depus la Editura Eminescu în acelaşi an crucial 1989 şi nepublicat la vremea potrivită din motive ce se pot presupune, dar care nu acoperă integral o explicaţie plauzibilă. N-a fost singura desincronizare dureroasă din destinul pământesc al lui Alexandru Poamă. Romanul apare acum (2004) graţie eforturilor distinsei văduve, prof. Elena Poamă.

Cititorul cărţii îşi va pune, la finele lecturii, o întrebare legitimă: Este **Filigran** un roman veritabil ori un amplu colaj de „felii de viaţă"? Răspunsul nu este uşor de dat întrucât structura cărţii poate justifica, prin nuanţele de rigoare, ambele variante. Poate fi considerat un roman prin dimensiuni (deşi întinderea nu este niciodată hotărâtoare), prin arhitectura caleidoscopică şi contrapunctică, o anume complexitate a

traiectoriilor existenţiale ale unui grup de personaje, protagonistul de netăgăduit fiind Paul Alexandrescu. Trebuie luate deopotrivă în consideraţie perspectiva narativă unică şi – desigur – viziunea asupra vieţii. Cu reducţiile inevitabile, **Filigran** se integrează tematic şi tipologic seriei romanelor focalizate pe „obsedantul deceniu": activişti obtuzi, inculţi, abuzivi, în antiteză cu alţi activişti omenoşi şi cinstiţi, copii exmatriculaţi din şcoli şi facultăţi pe motive de „origine socială nesănătoasă", delaţiuni ordinare urmate inevitabil de arestări şi detenţie. Dacă ar fi să definim una din temele-vector ale romanului am spune că **Filigran** se focalizează în bună măsură pe conjuraţia mediocrităţii împotriva valorii. Din acest punct de vedere – păstrând proporţiile – se pot face conexiuni, prudente, cu romanul predist **Cel mai iubit dintre pământeni**. Atât Victor Petrini cât şi Paul Alexandrescu, eminentul profesor de matematică, devenit, într-o complementaritate... barbiană poet de notorietate naţională, au **vocaţia eşecului**. Corelativ, este mai presus de orice îndoială că **Filigran** a pierdut ca forţă a semnificaţiei nefiind publicat la momentul potrivit. Citit cu un ochi atent şi detaşat, degajă o impresie puternică de desuetudine (idei, adevăruri, crâmpeie de viaţă, mentalităţi, informaţii benigne aparţin unui timp revolut). Ceea ce rezistă, după opinia noastră, în **Filigran** ţine mai degrabă de inefabilul sufletesc, de eternul uman: zbuciumul eroului principal, trăirile diverse, în alternanţe temporal-spaţiale, cu o derutantă şi rapidă succesiune a secvenţelor de viaţă, totul guvernat de implacabilul „tic-tac", echivalentul ceasului biologic, subiectiv, al naratorului.

Naraţiunea la persoana întâi consfinţeşte existenţa unui spirit hiperlucid, analitic, de sorginte camil-petresciană, introspectiv şi nu o dată dezarmat în faţa prostiei, invidiei, răutăţii celor din jur. Schiţele de portret presărate de-a lungul confesiunii romaneşti se împletesc inextricabil cu întâmplări

triste, tragice, groteşti, comice. Anumite similitudini dezvăluie cu discreţie elemente autobiografice.

Contestatarii structurii romanului ar putea invoca aglutinarea de secvenţe narative între coperţile cărţii, coagulate firav de o unică voce narativă. Peste toate adie o briză gazetărească, uneori emoţionantă, credibilă, alteori falsă şi convenţională. Înclin să dau dreptate celor care vor socoti cartea un roman, fie el şi confesiv-liric-memorialistic.

Filigran rămâne un necesar exerciţiu de digitaţie, frânt pe neaşteptate prin forţa stihială a destinului.

2004

RESTITUIRI

Din perspectiva marilor valori ale istoriei literaturii române şi, deopotrivă, luând în considerare judecăţile critice emise de-a lungul timpului de exegeţii cei mai autorizaţi, suntem în situaţia de a admite astăzi că **Ioan Adam** (1875–1911) este un scriitor **de raftul al doilea**. Nu o dată i s-a aplicat eticheta de **autor minor**, mai mult sau mai puţin îndreptăţită. Premise de atare factură ar putea descuraja tentativele de reconsiderare critică a operei scriitorului, de „redescoperire" şi „reactualizare" axiologică. **Cronica Vasluiului** (Editura Publirom, Iaşi, 1999) plasează pe Ioan Adam în secţiunea consacrată personalităţilor de seamă, risipind un posibil echivoc interpretativ. Nu încape îndoială că în ecuaţia spectaculoasei reevaluări a intrat şi coarda afectivă a **localismului creator**, efectul fiind acela al unei uşoare supralicitări. Prin comparaţie cu entităţile ştiinţifice şi culturale mărunte ori chiar efemere, statura artistică a lui Ioan Adam poate părea proeminentă. Pe axa timpului şi prin raportare la valorile emblematice ale culturii noastre, totul se relativizează. Autorii **Dicţionarului personalităţilor vasluiene** (Editura Cutia Pandorei, Vaslui, 2001) au ordonat alfabetic toate personalităţile, şi cele prestigioase, şi cele obişnuite. Este o modalitate conformă cu uzanţele academice, departajările valorice făcându-se în interiorul fiecărui medalion.

Profesoara Maria Cârlescu s-a decis să editeze o micromonografie consacrată lui Ioan Adam. Lucrarea în sine are toate atributele unui studiu de tip universitar, monografic, aşa cum s-a cristalizat specia încă din epoca interbelică a veacului trecut. Au excelat în acest gen de cercetări

G.Călinescu, Şerban Cioculescu, Al.Piru, Const. Ciopraga ş.a., critici şi istorici literari de indiscutabilă vocaţie, având capacitatea construcţiei definitive, în temeiul unei documentări riguroase şi a unei percepţii estetice mereu proaspete. Gestul temerar al Mariei Cârlescu nu este defel imprudent dacă privim cu atenţie arhitectura lucrării. Autoarea procedează metodic, în buna tradiţie a cercetărilor de acest fel, fixând cu precizie reperele biografice esenţiale ale scriitorului, fără detalii fastidioase. Analiza minuţioasă a operei este precedată de un capitol intitulat **În ambianţa revistelor vremii**, foarte util pentru cititorul neprevenit, dornic să înţeleagă climatul literar de la finele secolului al XIX-lea şi din primul deceniu al secolului al XX-lea. Fără această **uvertură** cartea ar fi fost mai săracă în semnificaţii, iar autorul – „suspendat" temporal şi spaţial. Conform aşteptărilor, cartea se focalizează predominant pe opera lui Ioan Adam, disociată din raţiuni demonstrative, compartimentată judicios: **Nuvela**, **Romanul**, **Încercările dramatice**, **Reportajul**. Întrebarea-cheie pe care o stârneşte lectura acestor pagini este următoarea: **Mai poate interesa Ioan Adam pe cititorul român de astăzi**? Răspunsul este categoric: **Da**. Minor sau mai puţin minor, depinde de unghiul de vedere, autorul romanelor **Rătăcire** şi **Sybaris** suscită atenţia lectorului avizat, căci reprezintă, împreună cu alte spirite congenere, un capitol de istorie literară şi justifică ivirea marilor personalităţi. În umbra giganticului Sadoveanu îşi legitimează existenţa şi Ioan Adam. Legităţile interne ale literaturii admit atât creatori de excepţie, cât şi autori de plan secund. Sub soarele artei adevărate este loc pentru toată lumea. Maria Cârlescu realizează, prin monografia de faţă, şi o operă de situare în actualitate a autorului comentat, fără a părăsi nicio clipă perspectiva critică. Peste tot sunt reliefate atât calităţile cât şi limitele estetice ale lui Ioan Adam. Desuete în punctele nevralgice, ciudate ori

uşor excentrice, creaţiile prozatorului sunt simptomatice pentru structura complicată a autorului lor, fire frustrată, inadaptată, atât de fragilă în vâltoarea vieţii – ceea ce a determinat gestul suicidar din 1911. După un portret final pe care l-am fi dorit mai consistent şi mai aplicat, autoarea pune la dispoziţia specialistului aparatul critic necesar (note şi bibliografie), care permite o cântărire exactă a dominantelor cercetării. Micro-monografia **Ioan Adam** umple un gol în domeniul istoriei literare şi oferă cititorilor prilejul de a se întâlni cu spiritul unui scriitor născut şi format în climatul special de la conflenţa a două veacuri, pe care – paradoxal – minoratul nu l-a aruncat în uitare.

2002

NATURA EMINESCIANĂ

Maria Cârlescu s-a impus atenţiei în mediile didactice şi culturale cu ani în urmă, când a publicat o monografie consacrată scriitorului de sorginte vasluiană Ioan Adam. Redactată într-o paradigmă stilistică sobră şi riguroasă, cartea articula judicios, pe de o parte, traseul biografic al nefericitului autor, pe de alta, propunea o analiză aplicată şi detaliată a operei. Ceea de merita subliniat acolo era echilibrul judecăţilor critice, organizate în funcţie de diversitatea genurilor şi speciilor literare cultivate de scriitor şi de valoarea lor intrinsecă, adesea inegală. Autoarea a găsit mai mereu **mediana justă**, ocolind cu dibăcie acoladele ditirambice, partizanatul provincial, exaltarea localistă. Scriitor considerat minor, Ioan Adam n-a fost nicio clipă supradimensionat – cum se mai întâmplă în spaţiul nostru balcanic – statura literară şi prestaţia estetică fiindu-i fixate într-o lumină lucid-realistă. N-au fost neglijate contextul sociao-istoric, circumstanţele specifice în care s-au născut operele şi nici oglinzile receptării critice antume şi postume. Într-un cuvânt, autoarea a construit un Ioan Adam plauzibil din perspectiva istoriei literare, edificând o demonstraţie critică utilă pentru viitorii cercetători ai localismului creator.

Voind poate să argumenteze aserţiunea călinesciană conform căreia vocaţia criticului român nu poate fi probată adecvat decât în raport cu un reper axiologic esenţial, Eminescu, Maria Cârlescu trece cu îndrăzneală pe un palier extrem de pretenţios, acela al eminescologiei. Preludiile noii sale cărţi – **Eterna natură eminesciană** – au putut fi detectate de cititorii fideli în pagini de reviste şi cu prilejul câtorva simpozioane literare nu lipsite de substanţă şi audienţă. În

esenţă, autoarea articulează un amplu eseu critic, unitar sub raportul registrului stilistic şi exact ca suport metodologic, focalizat pe tema naturii, domeniu explorat minuţios până acum de exegeţi reputaţi, ceea ce a avut darul să sporească dificultăţile presupuse.

Ataşată unei bibliografii semnificative – cercetată fatalmente selectiv, din care nu lipsesc marile nume – autoarea procedează în manieră prudentă, aducând în prim-plan opiniile critice de autoritate, judecăţile de referinţă, aprecierile solide, incontestabile, regăsite oricând ca atare în exegeza eminescologică. „Montajul critic" este neîndoielnic al autoarei, atentă atât la fondul problemei, cât şi la detalii. Este instructiv de urmărit sentimentul naturii aşa cum a fost configurat în literatura preeminesciană, la marii înaintaşi ai Poetului, precum Alecsandri, şi deopotrică în creaţia posteminesciană. Investigaţia în diacronie nu exclude, ci implică analiza exactă a creaţiilor eminesciene fundamentale. Citatele frecvente şi generoase argumentează pas cu pas opiniile critice. Pe urmele corifeilor eminescologiei (G.Ibrăileanu, G.Călinescu, Tudor Vianu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga ş.a.), invocaţi la tot pasul cu respect şi consideraţie, luaţi părtaşi la demonstraţia critică, Maria Cârlescu izbuteşte să argumenteze o idee-vector, sine-qua-non: Eminescu a impus în literatura română o nouă viziune asupra naturii, certificând şi pe acest plan geniul tutelar. De la picturalul decorativ şi estetizant Alecsandri, cel din **Pasteluri**, la romanticul astral Eminescu, de o profunzime nemaiîntâlnită până atunci, distanţa se măsoară în ani-lumină. Este de fapt calea ce desparte talentul de geniu, voinţa poetică de vocaţia poetică, manufactura lirică onorabilă de natura lirică. Pentru Eminescu peisajul înseamnă interiorizare, dor, alinare, suspin, somnie, evaziune din real, iubire, uitare, linişte, moarte, veşnicie. Vegetalul eminescian repezintă cosmicul perceput

din perspectiva umanului, cu păstrarea intactă a atributelor eternității. Justificând într-un fel ipoteza lui Tudor Vianu, putem admite fără echivoc că sentimentul eminescian al naturii rămâne până la urmă inefabil, aidoma acelei muzici unice şi inconfundabile a versurilor genialului poet.

Autoarea studiului nu se lansează în ipoteze riscante, păstrându-se în limitele securizante ale eminescologiei clasicizate. Se vede limpede că Mariei Cârlescu îi displac exerciţiile critice pe muchie de cuţit, echilibristica periculoasă, jocul de artificii.

2006

RECURS LA MEMORIE

Există un **dosar Labiş**, început în decembrie 1956 şi neîncheiat încă. Sentimentali ireductibili cum suntem noi, românii, vom medita multă vreme la nebănuitele căi ale sorţii. Încă înainte de a se stinge fulgerător, ucis de un tramvai numit **destin**, trecut în neant prin voinţa malefică a „păsării cu clonţ de rubin", bucovineanul imberb Nicolae Labiş, „buzduganul unei generaţii" (Eugen Simion), copilul teribil al poeziei româneşti postbelice, intrase în mit. Contribuiseră la impetuoasa lui mitologizare precocitatea unei vocaţii lirice ieşite din comun, elanul juvenil al adolescentului fără frontiere, fronda ingenuă, puritatea simţirii, inocenţa trăirilor frenetice şi o insurgenţă structurală ce-l făcea inconformist. S-a afirmat cu perfectă îndreptăţire – cu o butadă ce a făcut epocă şi a rezistat la dintele timpului – că Nicolae Labiş s-a născut într-o epocă imposibilă. Altfel spus, s-a născut prea devreme şi, din nefericire, a prins anii feroce ai totalitarismului stalinist, marcaţi de un dogmatism politico-ideologic intratabil şi intolerant, poetul afirmându-se exact în zorii ceţoşi ai realismului socialist. Ori s-a născut prea târziu şi a pierdut şansa unică de a fi contemporanul veritabil al marilor modernişti interbelici. Ivit într-un moment nepotrivit – deşi istoria literară ca perspectivă diacronică nu se scrie cu **ce-ar fi fost dacă?** – Nicolae Labiş a ars ca un meteorit şi s-a stins la fel de repede, lăsând în urmă regrete şi nostalgii nevindecabile.

Labiş a reprezentat mereu un subiect incitant şi „fierbinte". Despre poetul de la Mălini au scris, între alţii, corifei ai celei de-a treia generaţii critice post-maioresciene (Tudor Vianu, G.Călinescu, Vladimir Streinu), dar şi exegeţi

autentici din generaţiile mai noi (Ion Rotaru, Cornel Regman, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Ion Bălu, Matei Călinescu, Marian Popa, Victor Felea, Daniel Dimitriu, Gheorghe Grigurcu, Aurel Martin, Alex. Ştefănescu). Au scris şi doi apropiaţi ai poetului, Lucian Raicu şi Gheorghe Tomozei – primul din unghiul unei luciditǎţi dureroase, cel de-al doilea, din perspectivă afectivă, într-o complementaritate stringentă şi necesară.

Cartea profesoarei **Mihaela Ciocoiu, Nicolae Labiş – recurs la memorie** (Editura Pim, Iaşi, 2010), vine pe un teren familiar, străbătut cu rigoare de condeie critice importante şi ne propune o re-lectură decomplexată şi comprehensivă a creaţiei labişiene. O primă constatare se referă la absenţa reperelor biografice în sens tradiţional (naştere, familie, arbore genealogic, studii, formaţia intelectuală), ţelul cercetării nefiind unul de ordin monografic. Conexiunile inevitabile viaţă-operă sunt utilizate exclusiv în descifrarea elementelor coagulante ale imaginarului poetic. Sunt trecute în revistă contribuţiile critice semnificative (câteva pasabile). Ar fi de dorit, la o nouă ediţie a cărţii, aducerea bibliografiei la zi, fiindcă ar fi instructiv să-l privim pe Nicolae Labiş prin oglinzile istoriografiei şi criticii literare din ultimii ani. Avem în vedere **Dicţionarul General al Literaturii Române**, sub coordonarea lui Eugen Simion, **Dicţionarul Scriitorilor Români** de Mircea Zaciu, Aurel Sasu şi Marian Papahagi, **Istoria literaturii române contemporane** de Alex. Ştefănescu, **Istoria critică a literaturii române** de Nicolae Manolescu, **Istoria literaturii române de azi pe mâine** de Marian Popa.

Autoarea consacră un capitol întreg (preponderent tehnic, deşi nu lipsesc observaţiile de ordin critic) lexicului, morfologiei, sintaxei şi stilului, decelând în context temele predilecte, recurente, leit-motivele lirice, fantasmele ce

definesc un univers liric şi, până la urmă, o sensibilitate poetică: istoria recentă, politicul, satul, copilăria, iubirea, vârsta candorilor, inefabile, timpul, codrul, vânătoarea ritualică, războiul, libertatea, natura, omul comun, lupta cu inerţia, răul uman, liniştea interioară. Creaţia de referinţă rămâne indiscutabil **Moartea căprioarei**.

Consideraţiile stilistice, generos plasate în cuprinsul cărţii, sunt pertinente şi întregesc analiza, chiar dacă demonstraţia este apăsat didactică, inventariind scrupulos neologismele, locuţiunile, clişeele lingvistice, termenii populari, cuvintele tehnice. Este un exerciţiu util, deşi valoarea poeziei lui Nicolae Labiş trebuie căutată în altă parte, în spaţiul unui neo-romantism patetic şi vehement, al unei descătuşări energetice de tip nitzscheean, altfel spus, dionisiac. Cronotopul labişian aparţine neîndoielnic Moldovei de Sus, dulcei Bucovine, luminozităţii muntoase.

O paralelă lexico-stilistică vizând preponderenţa elementului latin în **Moartea căprioarei** şi **Moriţa** este concludentă din perspectiva posibilităţilor analitice şi interpretative ale autoarei.

Mihaela Ciocoiu nu schimbă imaginea în posteritate a poetului, nici pe aceea a omului Labiş, în schimb, pune la dispoziţia cititorului cultivat un set de idei validate de timp, ceea ce echivalează cu un oportun recurs la memorie.

2010

PAREMIOLOGICE

În epoca totalitară, glumele şi, în general paremiologia urbană funcţionau ca supapă umoristică pentru un popor încorsetat în dogme politice, înfricoşat în multe privinţe şi obligat prin structura sa optimistă să se descarce psihic. Aşa s-au născut glumele în doi peri, definiţiile echivoce, snoavele mai mult sau mai puţin aluzive, bancurile ce făceau deliciul unor oameni nu foarte fericiţi, trăitori ai unei epoci contradictorii şi complexe. Folclorul de acest gen, fie inocent, fie subversiv, exprima, în fond, dorinţa de revanşă, fiind o formă de compensaţie pentru privaţiuni, temeri, complexe, tristeţi şi frustrări de toate felurile. Specia bancului, bunăoară, chiar dacă n-a beneficiat niciodată de o antologare oficială şi specializată precum snoava populară sau epigrama cultă, a căpătat drept de existenţă în cetate. Tematic, bancurile pot fi grupate în serii nesfârşite, ştiindu-se că fantezia umoristică a acestui neam este inepuizabilă. Un reper valoric îl poate reprezenta antologia epigramei româneşti clasice şi moderne, realizată de un reputat specialist în domeniu, **George Zarafu**, care reuneşte tematic cele mai izbutite catrene umoristice de la Nicolaus Olahus încoace, selectate exclusiv de la autorii trecuţi la cele veşnice.

Un antologator al bancului românesc nu va putea face abstracţie de criteriile orientative ale unui atare model.

Un statut aparte au avut, până la Revoluţia din decembrie 1989, **bancurile politice**, socotite pe bună dreptate periculoase pentru colportori, putând avea urmări dintre cele mai nedorite. Mitologia naţională crease legende fabuloase **cu** şi **despre** cuplul prezidenţial **Nicolae** şi **Elena Ceauşescu** precum şi o paremiologie pe măsură, cel mai adesea cu semn negativ. Prin ricoşeu, **Nicolae Ceauşescu** apărea într-o lumină

mai favorabilă doar în bancurile aşa-zis internaţionaliste, în care erau asociaţi, în triumvirat, liderii lumii: **Brejnev – Nixon – Ceauşescu**. Astăzi, asemenea glume s-au „clasicizat", trecând în fondul pasiv al mentalului românesc odată cu intrarea în istorie a protagoniştilor.

Aluziile „esopice", trimiterile transparente, glumele ambigue, jocurile de cuvinte şi de idei, focalizate pe moravuri şi năravuri diverse din epoca totalitară, garantau succesul bancurilor, viteza de circulaţie şi o audienţă remarcabilă în arie naţională. Poporul îşi etala astfel vocaţia justiţiară, lua atitudine – fie şi în surdină – faţă de nedreptăţi, inechităţi şi contraste izbitoare de ordin socio-economic şi cultural şi-şi afirma apetenţa pentru umor, ironie, sarcasm. Bancurile cu evidente conotaţii politice au reprezentat o formă de terapie socio-psihică extraordinară pentru cei mulţi şi simpli şi un mod de reacţie ce contrazicea filosofia mioritică a resemnării.

După „marele deranj" din decembrie (cum a calificat un poet notoriu revoluţia, revolta populară şi lovitura de stat din 1989), lumea românească a constatat destul de repede că specia bancului, glumei versificate, snoavei, definiţiei umoristice au intrat într-un con de umbră. Dispăruseră corifeii politici, dispăruse şi folclorul aferent – fenomen firesc şi explicabil obiectiv. Paremiologia urmează viaţa socială şi se nutreşte din realităţi vii, palpabile, stringente. Amurgul unora determină estomparea şi dispariţia formelor satirice. Treptat, lucrurile au intrat pe un făgaş al normalităţii, cu alte priorităţi şi alţi protagonişti. Astăzi speciile satirice dau semne de revigorare, chiar dacă n-au atins strălucirea şi reverberaţiile de altădată. Multe din bancurile vechi sunt „recondiţionate" şi livrate ca proaspete, dar acest truc previzibil nu poate induce în eroare spiritele avizate. Nici cartea de faţă nu face abstracţie de moda **retro**. Pe la televiziunile noastre în pană de subiecte se organizează din când în când „turniruri de bancuri", dar impresia generală este că **epoca de aur** a trecut, iar alta similară nu s-a ivit

încă. Histrioni de duzină, actori rataţi ori simpli veleitari încearcă, uneori jenant, să resusciteze ceea ce deocamdată nu poate fi resuscitat. Să avem răbdare. **Geniul** umoristic românesc va ieşi la suprafaţă şi-şi va demonstra energiile.

Sociologia şi filosofia bancului ar putea suscita dezbateri academice dintre cele mai interesante şi ar putea oferi câteva subiecte **spumoase** pentru teze de doctorat. Condiţia necesară este aceea ca totul să fie tratat cu maximă seriozitate şi rigoare.

Doi autori vasluieni – **Dumitru Apostolache** şi **Costache Ţenu** – şi-au depăşit inhibiţiile presupuse, ieşind la rampă cu un „florilegiu" semnificativ de glume, bancuri, anecdote, snoave şi definiţii, de o diversitate incontestabilă şi cu o semnificativă încărcătură satirico-umoristică. Sunt convins că semnatarii cărţii nu au orgoliul vid al originalităţii. Meritul lor este acela de a fi strâns laolaltă un **material probator** bogat şi multiform, utilizând sursele tradiţionale precum şi spaţiul virtual. Internetul deschide dealtfel porţi nebănuite în circulaţia umorului şi în propagrea lui pe meridianele şi paralelele planetei. Din acest puncte de vedere se poate spune că trăim deja în era globalizării.

Eşantionul umoristic propus – organizat judicios şi coerent – ne pune la dispoziţie „foaia de temperatură" a speciilor paremiologice moderne. Nu sunt semne îngrijorătoare de anemie. La capitolul **haz** (fie şi de necaz) poporul nostru stă bine; mai greu o duce în existenţa imediată, copleşit de recesiune, criză şi sărăcie. Aici s-ar impune măsuri protecţioniste, pentru ca fibra creativă a acestui neam să nu se piardă. Constatăm în 2010 că **bancul românesc** n-a murit, este un supravieţuitor, deci un învingător. Autorii noştri au crezut în această idee şi au construit o carte vie, care nu se îndeamnă la somn şi nu ne plictiseşte.

2010

SOARTA POETULUI

Huşi, Biblioteca municipală „Mihai Ralea", 18 octombrie 2008. Un grup de intelectuali omagiază personalitatea pe cât de putemică pe atât de controversată a lui Cezar Ivănescu, poet, prozator, eseist, traducător (6 august 1941 – Bârlad, 24 aprilie 2008, Bucureşti). Punctul de pornire îl constituie **Cezar Ivănescu – Poeme şi proză**, Editura Opera Magna, Iaşi, 2008, ediţie alcătuită de Mircea Coloşenco, prefaţă de Theodor Codreanu („Trubadurul modern"). Cartea însumează în 417 pagini poeme ale celui prea devreme dus, **Rod** (1968), **Doina** (1983), **Rod** (1985), **Jeu d'amour** (1992), **Rosarium** (1992), **Sutrele muţeniei** (1992), **La Baaad** (1996), **Assunta**, **Inedite** (aprilie 2008), proză (**Consideraţii critice**, 1982–2008), interviuri (1997–2003), precum şi iconografie, bibliografie, repere de dicţionar literar, addenda (confesiuni, mărturii, evocări), indici după titlul poeziei şi după primul vers.

Apărut sub egida Fundaţiei Culturale „Dr. Constantin Teodorescu" (Bârlad), volumul deschide seria ediţiilor postume ale celui care este cotat drept cel mai mare poet român al morţii după Mihai Eminescu.

Theodor Codreanu a reliefat, între altele, faţetele contrastante ale lui Cezar Ivănescu, personalitate complexă şi dificilă, pendulând între angelic şi demonic, figură de damnat şi de ascet, a cărui fragilitate psihică l-a dus către finalul inexorabil. După opinia criticului, trei mari poeţi au schimbat coordonatele estetice ale liricii româneşti postbelice: Nicolae Labiş, Nichita Stănescu şi Cezar Ivănescu, acesta din urmă revendicându-se de la poezia trubadurilor medievali, izvoarele doinei populare, Eminescu şi Bacovia. Prof. **Ioan Baban**

considera că destinul lui Cezar Ivănescu seamănă întrucâtva cu acela funest şi tragic al lui Ion Caraion, ambii având parte de exmatriculări, „excomunicări", marginalizări tragice şi recuperări încete şi tardive. Cezar Ivănescu este un inadaptat superior, dar nu un izolat, ilustrând cât se poate de elocvent efectele dihoniei româneşti. Iar dihonia face parte din fibra noastră genetică. Nu întâmplător poetul lasă impresia că nu se înscrie într-o paradigmă estetică naţională, descendenţa lirică eminesciană fiind discutabilă. Poezie deloc comodă, ce duce spre mitul apolinic şi nu spre cel dionisiac. Prof. **Dan Ravaru**, prieten al poetului, încă din vremea copilăriei mici, coleg de liceu şi de studenţie, socotea că poezia cezarivănesciană coboară către sursele pre-creştine, ante-homerice, pre-mitologice şi nu întâmplător autorul „Baaadului" îşi revendica străvechi rădăcini albaneze. Destinul lui sinuos, intoleranţa, duritatea inflexibilă s-au cristalizat ca urmare a multor frustrări şi lovituri ale vieţii: repetenţia studenţească, ingratitudinea contemporanilor, cruntul episod „mineresc" din 1990, când a fost bătut bestial, „repetenţia" provocată de C.N.S.A.S. Cezar Ivănescu s-a simţit străin în această lume. Ca o spectaculoasă revanşă postumă, va fi mult mai bine cunoscut şi preţuit în viitor. Prof. **Gheorghe Capşa**, coleg de studenţie, de an şi – la un moment dat – de cameră, a reliefat coordonatele unei personalităţi accentuate, inflexibilitatea structurală, avatarurile existenţei lui Cezar Ivănescu, pentru a sublinia, în final, consistenţa ediţiei, respectiv, a prefeţei lui Theodor Codreanu, comprehensiv exeget al liricii trubadurului căzut la datorie.

Tentaţia cea mai puternică a admiratorilor, prietenilor şi comentatorilor lui Cezar Ivănescu a fost şi este aceea a mitologizării pozitive a vieţii şi operei, iar a detractorilor de a-l mitologiza cu semn negativ: fuga de acasă ca revoltă anti-paternă şi refugiul la bunica Zoe de la Curteni, şcolaritatea

bârlădeană, boxul ca supapă energetică, legendarul profesor de română Harry Zuppermann (evocat comprehensiv acum câţiva ani într-o pagină integrală a **Tribunei învăţământului**), mitul negru al tatălui de o asprime extremă şi, corelativ, „complexul oedipian". S-a impus peste timp imaginea poetului rebel, nonconformist, orgolios, hipersensibil, megaloman, mitoman, rău, similară aceleia macedonskiene. Sunt de menţionat deopotrivă **mitul Nicolae Labiş** (ucis de Securitate în opinia poetului), **mitul Marin Preda** (ucis printr-o conjuraţie funestă a inamicilor literari), grevele foamei (la exmatricularea din facultate, la blocarea de către cenzură a unui volum şi după verdictul controversat al C.N.S.A.S. prin vocea lui Mircea Dinescu), **mitul Petru Aruştei**, mitul candidaturii lui Cezar Ivănescu la Premiul Nobel, mitul morţii aedului moldav într-un Bucureşti socotit, post-factum, al pierzaniei. Şi lista ar putea continua.

Destinul lumesc al poetului s-a încheiat. De acum înainte contează mai cu seamă destinul operei. Reţinem această concluzie amară a prietenului Ion Murgeanu: „poetul pur şi copilul teribil dinainte de a se metamorfoza în **duşmanul universului** din imediata sa apropiere, a suferit de toate frustrările într-o lume prea confuză ca să-l înţeleagă, necontemporană, prin tradiţie, cu marii ei poeţi".

2008

UN REGIZOR

Regizorul bârlădean Cristian Nacu a împlinit 75 de ani la 10 februarie 2002. Ultimele promoţii de spectatori efectivi şi virtuali din judeţ nu au de unde să ştie ce a însemnat şi înseamnă Cristian Nacu pentru mişcarea culturală din această parte a ţării şi pentru teatrologia naţională. Amnezia şi ingratitudinea fac parte din mentalul nostru colectiv. Grijile cotidiene ne absorb, senzaţionalul ieftin şi vulgaritatea audio-vizuală şi scrisă ne copleşesc încât devenim cinici aproape fără voia noastră. Trăim ani sălbatici, de alienare, de îndepărtare tragică de valorile umanului românesc: toleranţă, omenie, seninătate, altruism, preţuirea valorilor autentice. Cristian Nacu a slujit scena bârlădeană toată viaţa, mai exact din 1995 şi până în momentul pensionării, când destinul s-a dovedit încă mai vitreg, lovindu-l în sănătatea trupului. Dar omul Cristian Nacu a rămas un luptător şi a ştiut să înfrunte destinul. O potrivire rară a fortunei a făcut ca foarte tânărul director de scenă să-şi înceapă cariera artistică în decembrie 1955, odată cu inaugurarea Teatrului de Stat din Bârlad (botezat după un an cu numele ilustrului patron spiritual de sorginte tutoveană, Victor Ion Popa). A fost asistent de regie la premiera cu „Mielul turbat" de Aurel Baranga, prima baghetă regizorală deţinând-o maestrul Sică Alexandrescu. Spectacolul a fost de bun augur, deschizând făgaşul atâtor împliniri artistice în deceniile următoare. Să nu se creadă că scena bârlădeană a defilat numai cu super-montări la rever. Au fost şi înscenări mai palide şi unele pe care timpul le-a aruncat în uitare, dar cele de referinţă au rămas. Am spune – folosind un clişeu publicistic redutabil – că destinul lui Cristian Nacu s-a identificat cu acela al teatrului bârlădean, într-o simbioză

pe care am perceput-o întotdeauna drept benefică şi providenţială. În ipostaza mea de cronicar dramatic l-am cunoscut destul de bine pe artizanul atâtor montări, fixate în memoria împătimiţilor artei şi în filele de gazetă. Cristian Nacu a arătat pe întregul traseu al carierei lui regizorale un respect definitiv – niciodată contrazis ori contrariat de factori impuri – pentru dramaturgia românească, fie clasică, fie modernă, fie contemporană. Acest vector al conduitei lui artistice l-a definit chiar şi atunci când mai toată suflarea teatrologică românească miza pe ceea ce era conjunctural, la modă, aleatoriu şi efemer. Cosmopolitismul şi snobismul regizoral, boli grele şi perverse ale anilor '70, i-au fost străine. Cristian Nacu ştia să construiască încet, riguros, cu migală şi temeinicie. Respingea improvizaţiile facile şi frivole, lucrul în pripă, soluţiile menite să epateze şi să gâdile orgoliul „galeriei". Experimenta cu prudenţă, fără a risca imprudent, fiindcă ştia foarte bine că este păcat să iroseşti timp şi resurse pentru mofturi, elucubraţii şi făcături fără miez şi fără viabilitate. Era şi este contemporanul nostru lucid, echilibrat, serios, raţional, cooperant şi – culmea! – tolerant într-o lume a intoleranţei estetice şi a exclusivismelor spectaculoase, menite doar să rupă gura târgului. Ştia să se facă ascultat şi înţeles. Era academic şi accesibil, elevat şi comprehensiv, exigent şi receptiv la vocile colaboratorilor apropiaţi. N-a fost niciodată dogmatic şi discreţionar, nici tiranic ori megaloman, cum mai sunt unii regizori egocentrici, erijaţi în mesagerii Domnului pe pământ. Când spunem **Domnul** ne gândim la **Regizorul absolut** de deasupra noastră. Cristian Nacu avea orgoliu, dar un orgoliu creator, în marginile coerenţei şi suportabilităţii. Se enerva rar şi întotdeauna pentru aspecte, probleme şi mize majore, nu pentru bagatele. Am admirat întotdeauna la Cristian Nacu disponibilitatea extraordinară pentru dialog, esenţială la un regizor. Era comunicativ prin structură, o fiinţă

afabilă şi jovială în relaţiile confraterne şi nu numai. Avea (şi are) un puternic simţ al colegialităţii şi demnităţii de breaslă. Era un regizor artistic şi nimic mai mult, dar nici mai puţin. Am purtat dialoguri nenumărate (uneori lăsând impresia că ne situăm pe baricade diferite) şi am găsit întotdeauna punţile de comunicare şi de înţelegere. Ţinea foarte mult la întrupările sale scenice, la montările ce se năşteau în creuzetul misterios al artei şi găsea mereu argumentele pro-domo.

Cristian Nacu a avut întotdeauna orgoliu profesional, în sensul nobil al termenului. Ştia să-şi susţină ideile cu o fervoare neobosită, dar în acelaşi timp avea capacitatea de a-şi asculta interlocutorul. Relaţia sa cu actorii (o relaţie fundamentală în cazul oricărui regizor) se întemeia pe dialog şi căutare artistică. Distribuţiile lui Cristian Nacu – am avut prilejul să verific nu o dată această aserţiune – porneau de la premisa esenţială a valorificării potenţialităţilor întregii trupe, fără găselniţe capricioase şi soluţii de azi pe mâine. Actorii îl ascultau, fără obedienţă, fără crispări şi fără fandări vedetiste. Împreună găseau calea cea mai potrivită de întruchipare a personajelor şi de valorificare a posibilităţilor expresive. Decenii la rând Teatrul „Victor Ion Popa" a contat pe prestaţia profesionistă a lui Cristian Nacu, în pofida circumstanţelor istorice nu întotdeauna favorabile, în pofida controlului ideologic, al cenzurii directe ori mascate şi a celor mai diverse încorsetări estetice. Am fixat în cronici şi în paginile câtorva cărţi montările de referinţă ale lui Cristian Nacu precum şi pe acelea care, fără a întruni atributele superlativului, au spus ceva spectatorilor avizaţi. Ceea ce este cu adevărat important acum este vârsta rotundă a regizorului, retras discret în umbra unei locuinţe.

P.S. Medalionul de mai sus i-a fost citit lui Cristian Nacu la ziua de naştere, pe patul de suferinţă. După câteva luni se stingea, lăsând în urmă amintirea indestructibilă a unui artist.

TEATRU ŞI VIAŢĂ

Teatrologii pedanţi obişnuiesc să inventarieze spectacolele şi rolurile de referinţă ale marilor actori, să numere prezenţele scenice relevabile, trecând tactic sub tăcere neîmplinirile ori eşecurile, să gloseze pe ton liric pe tema vocaţiei, talentului, geniului etc. Vom ocoli asemenea şabloane, pornind de la premisa că opera actorului veritabil este în cele din urmă inefabilă. Cine poate prinde, în succesiunea stagiunilor, anilor, deceniilor timbrul unic al unei reprezentaţii de excepţie? Până la urmă contează esteticul în limitele artei, vibraţia specială a actorului în faţa unei săli pline, forţa lui artistică de convingere, generatoare de idei fertile în spaţiul teatral.

Acest preludiu ne-a fost stârnit de o informaţie semnificativă ce ne-a parvenit zilele trecute: actorul bârlădean **Constantin Petrican** a împlinit 48 de ani de carieră teatrală neîntreruptă, ceea ce reprezintă o performanţă în toate sensurile: şi ca durată şi ca atitudine artistică. Aşadar, de aproape 50 de ani **Constantin Petrican** este nelipsit de pe scândurile scenei. A întruchipat zeci de personaje memorabile, a râs, a plâns, s-a zbuciumat, a trăit odată cu eroii săi toate pasiunile omeneşti, a acoperit o gamă largă de sentimente; a fost ţăran şi voievod, prinţ şi cerşetor, fericit şi disperat, senin şi neliniştit, blând şi autoritar, celest şi teluric, mătăsos şi dur, patetic şi placid, voios şi mâhnit, visător şi pedestru, romantic şi grobian, volubil şi auster etc., etc. A dat viaţă unor eroi recrutaţi din toate straturile sociale, a jucat în spectacole cu piese semnate de dramaturgi de pe toate meridianele. A fost şi este unul din reperele umane şi artistice ale scenei bârlădene. Chiar şi atunci când **Constantin Petrican** a îndeplinit funcţia dificilă şi ingrată de director al instituţiei (ani la rând), n-a părăsit nicio clipă scândurile scenei, jucând mereu cu plăcere,

cu implicare afectivă, cu responsabilitate artistică şi civică – atribute din ce în ce mai rare printre artişti. Mi-l amintesc în zeci de ipostaze, toate interesante şi sugestive: în cabina actorului, migălindu-şi „masca" (domeniu în care este un maestru de necontestat), la repetiţii, la premiere protocolare, la recepţii simandicoase, la consfătuiri, în fotoliul directorial, la dezbateri artistice furtunoase, patronând cu alţi corifei ai teatrului românesc **Colocviul regizorilor din teatrale dramatice**, pendulând elegant-autoritar între obligaţiile cotidiene şi îndatoririle oficiale. Mi-au trebuit ani de zile pentru a înţelege construcţia sufletească a omului **Constantin Petrican**. Privit superficial, pare glacial, distant, olimpian. Când îi pătrunzi „blindajul" exterior descoperi un artist şi un om fermecător, deferent, afectuos, îndrăgostit de meserie, prob şi devotat trup şi suflet artei sale. În pofida anilor ce s-au adunat la tâmple şi în trup, **Constantin Petrican** pare neobost. Chiar şi astăzi, în orizontul unei senectuţi luminoase, învaţă roluri, joacă, se sfătuieşte cu cei apropiaţi, dă sugestii tinerilor, este deschis dialogului şi năzuieşte să atingă măiestria ultimă. Altfel spus, este o prezenţă fără de care nu se poate.

I-am admirat întotdeauna arta de a se face ascultat şi respectat. Simpla lui apariţie în scenă focalizează brusc interesul spectatorilor. Are o voce şi o alură inconfundabile. Nu risc defel spunând că timp de aproape o jumătate de veac artistul n-a trecut niciodată neobservat prin scenă, în zecile de montări în care a fost distribuit. Jocul lui se întemeiază pe inteligenţă nativă, gândire, intuiţie, sensibilitate, expresivitate, forţă de persuasiune, vibraţie şi autenticitate. Nu se alintă niciodată, nu face mofturi, cum fac **vedetele** cabotine, este cooperant, exact, riguros, contribuind decisiv la verticalizarea edificiului scenic. **Constantin Petrican** a fost un profesionist remarcabil, pentru care teatrul a fost însăşi raţiunea sa de a fi. S-a stins lucid, senin şi împăcat cu lumea.

VOCAŢIA FIDELITĂŢII

Un caz unic în România: secretarul literar îşi începe viaţa profesională odată cu inaugurarea teatrului; rămâne neclintit la post timp de 50 de ani şi continuă să vină la serviciu şi după o incredibilă jumătate de veac de muncă, în ipostaza de pensionar activ, senin şi decomplexat. Pilda lui reprezintă categoric o premieră absolută în toposul teatral şi ne este greu să credem că un alt personaj sublim, peste 100, 200 sau 500 de ani va putea urma o traiectorie strict asemănătoare.

Omul despre care vorbim se numeşte **Vasile Mălinescu**; el a intrat în Teatrul de Stat din Bârlad (ulterior, „Victor Ion Popa") în 1955 şi n-a mai ieşit. Cu semn întors, povestea aduce cu aceea din **Castelul** lui Kafka, cu precizarea că blânda instituţie bârlădeană este lipsită totalmente de atributul malefic. Joseph K. va fi strivit de un angrenaj terifiant, iraţional; Vasile Mălinescu a intrat în **castelul teatrului** cu înfiorarea tânărului avid de cunoaştere şi de învăţătură şi n-a mai ieşit nici el; îl descoperim astăzi tot acolo, luminos, înţelept şi zâmbitor, sub briza inefabilă a senectuţii.

L-am cunoscut demult. Faţetele multiple ale acestui personaj charismatic nu mi s-au dezvăluit dintr-odată, deşi fibra din care este croit îmi este familiară. Omul şi artistul coexistă paşnic, fără seisme lăuntrice, nelinişti ori înnegurări persistente. Vasile Mălinescu – cel care încorporează simultan omul social, omul public şi omul biologic – îşi trăieşte cu naturaleţe destinul. A îmbrăţişat definitiv, încă din tinereţe, filosofia înseninată a scepticului luminat: totul este relativ, toate sunt trecătoare, viaţa este frumoasă şi merită s-o trăim din plin. Cu această filosofie existenţială revitalizantă şi cu o

bogată zestre de optimism nativ, prietenul de ieri şi de azi trece surâzător printre contemporani, lăsând complexităţile metafizice în seama spiritelor abisale.

Este comunicativ, sociabil, cooperant, îndatoritor, deferent; este galant cu femeile, pe care le-a admirat toată viaţa pentru multiplele lor daruri. A avut şi are toate datele pentru a lucra în echipă. A fost secretarul literar de care era nevoie, omul-tampon între managerul încruntat/ sever/ intransigent/ detaşat/ olimpian şi echipa inegală, pestriţă, pitorească, zgomotoasă, orgolioasă, acidă, revendicativă, vanitoasă, zurbagie, şăgalnică a actorilor şi actriţelor. Timp de 50 de ani Vasile Mălinescu a pendulat netulburat între biroul managerial capitonat (câtva timp l-a ocupat ca titular) şi cabinele austere ale histrionilor de ieri şi de azi. A făcut-o din vocaţie, de plăcere, cu seriozitate şi umor. Un om potrivit la locul potrivit. Aşa se explică faptul că nu a avut şi nu are duşmani, cu toate că – prin vreme – cuta vreunei crispări i-a umbrit poate pentru o clipă cugetul ori chipul.

Secretarul literar Vasile Mălinescu şi-a construit cu migală o carieră în spaţiul tihnit al biroului de lucru, înconjurat de cărţi, ziare, reviste, fotografii, căutând mereu piesa potrivită, alcătuind caiete-program şi mini-sinteze teatrale la soroc festiv, gestionând câteodată situaţii de criză cu nelipsitu-i zâmbet discret.

Pe alt palier – complementar – cu dibăcie şi consecvenţă, şi-a cultivat plăcerea regiei şi a făcut-o nu ca un amator ce operează mimetic pe „partiturile" altora, ci cu profesionalism, aplicaţie şi devotament. Am văzut nu puţine dintre montările lui. Judecata exactă poate porni, în aceste cazuri, de la faimoasa zicere a lui Buffon: **Stilul este omul însuşi**! Înscenările purtau timbrul stilistic lesne de recunoscut al directorului de scenă: texte dramatice accesibile, fie că plonjau în teritoriul **policier**, fie că acopereau acolada comică,

distribuţie articulată corect, joc expresiv şi deconectant, „spumă", antren, ritm alert, final îndeobşte fericit. Altfel spus, regizorul a refuzat cu obstinaţie găselniţa absconsă, zbuciumul iraţional, isteria scenică, ambiguizarea semantică forţată, făcătura cu ifose elitiste, postmoderniste, încropelile ermetizante. Spectacolele se „mulau" pe datul intelectual şi temperamental al regizorului, care, promovând o estetică teatrală a seninătăţii imperturbabile, înţelegea să-şi câştige onest aplauzele spectatorilor şi odată cu acestea adeziunea lor afectivă.

În 10 luştri de viaţă teatrală, plus cei de viaţă „civilă", Vasile Mălinescu a trăit intens şi pilduitor, fiind astăzi simbolul incontestabil al fidelităţii artistice.

2005

INEFABILUL REGIZORAL

Dorin Mihăilescu este un **artist atipic**. Sintagma subliniată nu are nimic ambiguu, se cuvine doar să fie tălmăcită până la nuanţe. Regizorul de astăzi a iubit actul cultural încă din juneţe, cu pasiunea difuză a amatorului, mânat de impulsuri tainice către scenă. Preocupările sale iniţiale n-au avut legătură strictă cu arta, ceea ce nu înseamnă că nu existau motivaţia şi înclinaţia aferente. Dorin Mihăilescu are meritul incontestabil de a-şi fi conştientizat în cele din urmă **la qualité maîtresse**, calitatea dominantă, ordonatoare şi de a-şi fi pus energiile latente în slujba ei. Este foarte posibil să fi simţit – ca orice om – forţa perfidă a altor tentaţii, să fi fost sedus, poate, de preocupări pragmatice, lumeşti, lucrative. Este esenţial că a rezistat **vocilor de sirenă** şi şi-a canalizat energiile către limanul dorit: arta teatrală. A ştiut să se ferească de compromisuri şi de iniţiative sterile. Mă gândesc mai cu seamă la perioada imediat post-decembristă, când atâţia români cu busola existenţială în derivă s-au lansat în afaceri, „inginerii financiare", „tunuri", plecări intempestive peste hotare, comerţ **en gros** şi **en detail**, aranjamente profitabile mai mult sau mai puţin oneroase.

Aidoma unui romantic întârziat, ce-şi urmează calea fără să vadă potecile lăturalnice ori cărările ce se înfundă, Dorin Mihăilescu a devenit student la **regie teatru şi film** când se apropia vertiginos de 40 de ani, argumentând implicit axioma că niciodată nu este târziu să învăţăm. A găsit în el resursele necesare pentrua a arde etapele şi iată-l astăzi regizor artistic la teatrul bârlădean, cu patalama în regulă, abilitat să construiască scenic în spaţiul unei arte nobile ale cărei rădăcini se pierd în negurile primordiale ale omenirii.

Contemporanul nostru este înainte de toate **regizor artistic**, dar nu numai atât; are veleităţi de teatrolog, valorificându-şi estetic lecturile de specialitate, iar mai nou orientându-se către un doctorat în domeniu, dus la capăt fără nicio sincopă. Artistul (regizorul este în chip esenţial un **artist** şi abia apoi un **spirit scientist**) refuză cu obstinaţie diletantismul, amatorismul agresiv, suficienţa rutinieră, cabotinismul, ifosele vedetiste, mortificarea spirituală – „boli" cronice ale lumii teatrale.

Am avut ocazia să văd o parte semnificativă din montările sale şi am regretul viu de a nu le fi văzut pe toate. Se poate da însă un diagnostic prin extrapolare întrucât spectacolele sale au energie categorială: pot spune ceva elocvent despre toată seria. Fie că a fost vorba de **Orestiomania** (spectacol edificat pe baza unui scenariu propriu, după **Orestia** de Eschil, **Hamlet** de Shakespeare şi **Pescăruşul** de Cehov), de **Neînţelegerea** de Camus, de **Acul cumetrei Gurton** de William Stevenson, de **Patima Roşie** de Mihail Sorbul, de **Floarea de cactus** de P. Barillet şi J.P. Gredy, de **Celestina** de Fernando de Rojas sau de **Fata Morgana** de Dumitru Solomon, Dorin Mihăilescu n-a părăsit niciodată avanposturile rigorii şi ale exigenţei, chiar dacă rezultatele n-au fost întotdeauna pe măsura investiţiei moral-intelectuale. Regizorul nu şi-a îngăduit să facă mari concesii gustului comun; cizelează atent fiecare partitură, discută îndelung cu actorii, dezvoltă o argumentaţie teatrologică persuasivă, face conexiuni culturale, caută semnificaţiile de adâncime ale textului, reliefează cu migală, chiar pedant, semnele teatrale, promovează o semantică scenică suficient de transparentă, cu încifrări puţine pentru ochiul neprevenit, încearcă să coaguleze echipe şi să le motiveze intelectual şi emoţional. Nu este uşor. Nu toată lumea îmbrăţişează imediat acest stil de a verticaliza spectacolul de teatru. Se produc

inevitabil ciocniri de viziune, de mentalităţi, de tălmăcire/răstălmăcire a sensurilor de bază. De altfel, o lume în consens ar fi o lume plictisitoare. Regizorul îşi urmează imperturbabil destinul.

2009

SOARTA UNUI FILM

Sub un titlu oximoronic (**Istoria dramatică a unui film comic**, Editura „Păcală", Bucureşti, 2007, 410 pagini, cu ilustraţii), infatigabilul regizor de film **Geo Saizescu** ne spune povestea palpitantă a unei pelicule de mare succes. Cum lesne poate bănui cititorul avizat, suntem în epoca totalitară, când – vorba scepticului – orice era posibil. Cronotopul cărţii – în termenii lui Mihail Bahtin – înseamnă anii 1972–1974 (un Cronos matur dar nu încă insurgent), topos-ul reprezentându-l Bucureştiul tentacular şi oraşul Râmnicu Vâlcea, cu fabuloasa vale a Oltului. Pe această axă benefică s-a născut filmul despre Păcală (scenariul: D.R.Popescu), rod al eforturilor unei echipe, potenţate de energia şi capacităţile coagulante ale unui regizor puternic, optimist şi încăpăţânat. Volumul este construit după convenţiile diaristice, altfel spus **Istoria...** se construieşte ca un jurnal mai mult sau mai puţin deghizat, ceea ce ne trimite natural către un reper bibliografic de referinţă. În **Ficţiunea jurnalului intim**, Eugen Simion edifică o poetică a genului şi distinge între speciile diaristice dintr-o prespectivă modernă, unitară, integratoare. În fond, Geo Saizescu ne oferă „jurnalul" naşterii unui film celebru, scriitura satisfăcând condiţia calendarităţii şi – trebuie să admitem – pe aceea a sincerităţii (nu şi pe aceea a cotidianităţii, greu de împlinit dealtfel).

Nu putem stabili cu exactitate raportul dintre „timpul trăirii şi timpul mărturisirii", dar este sigur că autorul şi-a făcut notaţiile în fugă, „pe furate", constrâns de diverse urgenţe şi priorităţi. Pelicula s-a născut greu. Regizorul a avut mereu dificultăţi în închegarea echipei; s-a lovit de şicane diverse, de piedici administrative şi... ideologice; a avut de luptat cu mofturile şi „fiţele" unor vedete, cu cenzura drapată în

principii dar cantonată în canoane draconice. Cartea aduce sub ochii cititorului figuri diverse ale vieţii politice, culturale, cinematografice şi literare. În fruntea listei trebuie aşezat Dumitru Popescu (Dumnezeu), iar pe celelalte paliere de competenţă „politruci", „culturnici" şi, desigur, nelipsiţii băgători de seamă. Apar des, în notaţii fulgurante, scriitori, cineaşti, regizori, compozitori, colaboratori tehnici şi – sfântă fatalitate! – cunoştinţele ocazionale. Trec prin pagini – siluete de fum – D.R. Popescu, Valentin Silvestru, Eugen Barbu, Francisc Munteanu, Dinu Săraru, Andrei Blaier, Lucian Giurchescu, Dan Piţa, D.I. Suchianu, Florian Potra, Ion Băieşu, Nae Cosmescu ş.a. Ubi sunt? Apar – meteoric ori pregnant – Bujor-Sion, Cornel Burtică, Gh. Năstase, Petre Dănică. Simpla menţionare a „actanţilor" esenţiali este semnificativă din perspectiva valorii şi audienţei la public: Sebastian Papaiani, Mariella Petrescu, Ştefan Mihăilescu-Brăila, Vasilica Tastaman, Octavian Cotescu, Mariana Mihuţ, Ion Besoiu, Tanţi Cocea. Unde sunt zăpezile de altădată?..

Viaţa regizorului – se înţelege – nu era deloc lină: călătorii peste hotare (Bulgaria, Rusia, Franţa, America), drumuri nenumărate la Râmnicu Vâlcea, dialoguri de toate felurile cu oamenii prinşi în vârtejul filmărilor, de la cele catifelate la cele... bizantine; „mizeriile" colegiale ori oculte, venite „de sus", mitologia funestă a pilelor-aranjamentelor de tip balcanic, intrigi, invidii, orgolii, vanităţi – toate provocând „naratorului" stări de spirit contradictorii: enervare, oboseală, apatie, lehamite. Sunt şi momente de bucurie rară şi autentică.

Aflăm, dintr-un alt unghi de vedere, cum funcţiona cenzura timpului în zona atât de sensibilă a cinematografiei: mecanism insidios şi persuasiv, forţă perfidă de intimidare. Înţelegem mai bine cum se producea aşa-numitul fenomen de pulverizare a autorităţii în funcţie de competenţele şi poziţionarea fiecăruia. Puterea reală era concentrată sus, la

Bucureşti, iar în judeţe la nivelul secretariatelor comitetelor judeţene de partid. Decizia se transmitea „în trepte", nuanţată, articulată, potenţată şi din ce în ce mai fermă.

Cartea lui Geo Saizescu este o confesiune suculentă, o mărturisire de creaţie emoţionantă şi expresia unei pasiuni devoratoare pentru film, o **istorie** incitantă şi acroşantă, pătimaşă şi caldă, altfel spus, cartea unei conştiinţe artistice.

Ultimele consemnări înregistrează însurătoarea „diaristului", la 26 iulie 1975, urmată la scurt timp de un alt eveniment fericit: naşterea lui Cătălin (10 martie 1976). Fericita mamă exclamă memorabil: „Nu-mi vine să cred că am creat un om".

Notorietatea extraordinară a regizorului se explică simplu: Un **Păcală** (ca şi **Un surâs în plină vară** şi celelalte) spune ceva esenţial despre duhul naţional, despre ethosul nostru inalterabil, despre sufletul românesc sub zodia eternităţii. „Câtimea" aceea inefabilă ne garantează dăinuirea, cu o condiţie: să fim foarte atenţi la marile provocări ale istoriei contemporane şi să ne păstrăm fiinţa.

2008

CENTENARUL UNEI BIBLIOTECI

Biblioteca municipală „Stroe S. Belloescu" din Bârlad a împlinit 100 de ani. Data exactă a înfiinţării: 15 noiembrie 1906. Instituţia centenară s-a născut graţie osârdiei şi generozităţii unui mare iubitor al cărţii şi al culturii, patronul spiritual înscris astăzi pe frontispiciu, fiu al urbei. Organizatorii bârlădeni ai sărbătorii – cu punctul culminant în noiembrie 2006 – s-au gândit la o uvertură potrivită, iar de la idee la înfăptuire – surpriză plăcută! – n-a fost decât un pas. Aşa s-au născut Colocviile de literatură „Cezar Ivănescu", preludiu necesar la momentul aniversar din toamnă târziu. Spiritele neprevenite pot afla că şi Cezar Ivănescu este un produs al Bârladului cultural, „poet genial", după aserţiunea curajoasă de acum câţiva ani a criticului Theodor Codreanu, reiterată de Horia Zilieru, invitatul primei reuniuni colocviale alături de mai tinerii săi confraţi ieşeni, Daniel Corbu şi Călin Cocora.

Paternitatea ideii este indubitabilă: bârlădeanul Marian Constandache a obţinut acordul poetului Cezar Ivănescu pentru a-i fi folosit numele drept „marcă" a colocviului, iar din acest punct lucrurile s-au derulat fără oprelişti. Moderatorul promiţătorului conclav cu parfum intelectual şi cu un uşor iz provincial a fost publicistul şi eseistul Gruia Novac, acompaniat de un grup de cărturari şi literaţi de diverse calibre şi... orgolii: dr. Constantin Teodorescu, acest „Mecena al Bârladului contemporan", prozatorul Iorgu Gălăţeanu, poetul Simion Bogdănescu, Vlad Papu, fiul reputatului cărturar Edgar Papu, istoricul Elena Monu, prof. Gheorghe Capşa, doctorul în istorie Laurenţiu Chiriac ş.a. Tema reuniunii s-a dovedit inhibantă prin întindere şi dificultate: **Literatura română în**

epoca globalizării. Bunul simţ şi moderaţia participanţilor au adus lucrurile pe făgaşul normal pentrua nimeri să nu cadă în ridicol prin inadecvare.

Daniel Corbu, aflat pentru prima dată la Bârlad, admiră incinta bibliotecii şi legăturile somptuoase ale cărţilor; aduce un omagiu confratern lui Cezar Ivănescu, Lucian Vasiliu şi Cristian Simionescu, ultimul – nominalizat (a câta oară) pentru marele premiu de poezie „Mihai Eminescu", dobândit în 2006 de Gabriela Melinescu. Poetul apreciază calitatea celor prezenţi. La o reuniune oarecum similiară de la Paris, la Centenarul **Arthur Rimbaud**, în sală se aflau doar 14 persoane. Q.e.d. Autorul deplânge tirajele modice ale cărţilor de poezie (50-100 de exemplare), marginalizarea artiştilor, reală şi dureroasă, semn că lumea se schimbă într-un ritm ameţitor, cota redusă de interes pe care o stârneşte cartea astăzi. Cărţile care se vând bine se pot număra pe degetele unei singure mâini: „Codul lui Da Vinci" de Dan Brown, „De ce iubim femeile?" de Mircea Cărtărescu şi alte două-trei. Este mulţumit că şi cartea sa, „Postmodernismul pe înţelesul tuturor", este cerută de studenţii de la Litere. Alt timp, alte valori, alte opţiuni, alt impact al informaţiei: „În 1989 noi mergeam la Miliţie cu maşinile de scris; astăzi putem vorbi cu Australia pe Internet". S-a schimbat paradigma modelelor, de uz curent fiind aceea americană. Alegaţiile alarmiste privind posibila dispariţie a limbii române n-ar trebui să ne sperie. Ne rămân visarea (în limba română?) şi credinţa.

Călin Cocora ne avertizează ritos că globalizarea a fost începută de... avangardismul european, în tentativa sa temerară de depăşire a graniţelor lingvistice. Din păcate, literatura noastră are din ce în ce mai puţin acces la universalitate din cauza obstacolului lingvistic. „Dar sunt optimist: limba română nu va dispărea". Cât priveşte postmodernismul românesc, acesta a izbutit o spectaculoasă sincronizare cu

Europa literară. Constată, totuşi, la rece, că fronda anti-optzecistă (anti-postmodernistă) nu izbuteşte să pună altceva în loc. O întrebare: ce se va întâmpla cu specificul naţional în era globalizării? O estimare lucidă şi optimistă poate indica „eventual" reevaluarea prin remodelarea tradiţiei naţionale.

„Clipa stelară" a lui Horia Zilieru, fidel versului lui Alecsandri, „La trecutu-ţi mare, mare viitor!", rămâne frăţia de o viaţă cu muza. Poetul nu este nicio clipă înspăimântat de spectrul globalizării, socotită o **cooperativizare gigantică** şi nimic mai mult. Oare nu ne vom depersonaliza? Greu de crezut. Va pieri biata limbă românească? Limba română are energii nebănuite pentru fiinţare. „Acest globalism mă lasă rece, ca şi pe Luceafărul eminescian". Într-un paradis borgesian, văzut ca o bibliotecă vastă, este loc pentru toată lumea. Fiinţa poetică nu va dispărea, în pofida atâtor alarme şi provocări. Iubirea nu se poate globaliza.

Inserturi promoţionale: Daniel Corbu şi Călin Cocora – în favoarea revistei „Feedback", pe care o realizează împreună, periodic ajuns la al 13-lea număr („număr fatidic?" – Gruia Novac). Editura condusă de Daniel Corbu (Princeps-Edit) a tipărit, între altele, fermecătoarea carte a lui Horia Zilieru, „Slugă la prisaca lui Arghezi", în care infatigabilul poet al iubirii îmbracă hlamida unui neo-avangardism suav-ludic.

Data colocviului: 19 ianuarie 2006, seara.

2006

DOCTORAT ÎN SPIRIT

A fi sau a nu fi... la Huşi? Aceasta este întrebarea! Dilema hamletiană a fost provocată de profesoara Mirela Marin de la Liceul Teoretic „Cuza Vodă" din „urbea viilor", cum se spune cu un clişeu răsuflat. Aici a avut loc o „întâlnire de suflet" (alt truism redutabil!), prilejuită de lansarea cărţii sale, **Universul prozei contemporane. Antiutopia şi utopia valorii** (Editura Viitorul Românesc, 2003), acest prim volum fiind consacrat prozei lui Dumitru Radu Popescu. Cartea este la origine teza de doctorat a autoarei şi reprezintă o analiză sagace, pertinentă şi subtilă a operei unuia din cei mai de seamă scriitori români contemporani. N-ar fi lipsită de sens o cercetare de sociologie literară cu privire la destinul post-decembrist al unor autori cu o cotă valorică ridicată în epoca totalitară şi intraţi, încet-încet, într-un con de penumbră. Dincolo de posibile conotaţii politice şi de determinări obiective de ordin socio-cultural, de capriciile gustului şi de oscilaţiile receptării estetice, rămâne o problemă simplă şi esenţială de limpezit: Ce anume din opera acestor autori a rezistat la atacul dintelui devorator al timpului? Subiect gigantic, obstacole multe, unele insurmontabile din perspectiva puterilor unui om. Nici D.R. Popescu n-a scăpat de spiritul negator al unor critici, angajaţi cu toate armele în bătălii justiţiare şi în „revizuiri". În prima parte a tezei sale de doctorat, trecând în revistă câteva repere ale receptării critice a prozei lui D.R. Popescu, Mirela Marin este nevoită să constate: „Începând din 1990, registrul lingvistic al criticii literare, în ceea ce-l priveşte pe D.R. Popescu, s-a schimbat fundamental. Cu excepţia câtorva cronici, destul de puţine în comparaţie cu valoarea creaţiei realizate, exagerărilor izvorâte

dintr-o fervoare dogmatică (resimţită ca necesară pentru afirmare sau pentru supravieţuire, care nu excludea principiul estetic dominant) le-a luat locul negarea furibundă care anulează criteriile valorice (p.16–17). Trist şi adevărat.

Ne place să credem că, măcar pentru o zi, blând-amorţitul municipiu s-a deşteptat la viaţă şi a simţit o sinceră vibraţie culturală. În aşa numita sală de festivităţi a Primăriei, cu plafonul patinat de ploi, din care cădeau din când în când în capul asistenţei fulgi uşori de tencuială, au urcat pe scena improvizată **Dumitru Radu Popescu**, alături de prof. univ. dr. Dan Mănucă, prozatorul şi dramaturgul **Mircea Radu Iacoban**, poetul **Emilian Marcu**, publicistul **Constantin Coroiu**, **Cassian Maria Spiridon**, redactor şef al revistei „Convorbiri literare", prozatorul **Ion Gh. Pricop**, prof. dr. **Theodor Codreanu** şi, desigur, autoarea morală a fericitei întâmplări, prof. dr. **Mirela Marin**. În sală: cadre didactice, bibliotecari, iubitori ai cărţii de diverse vârste, elevi – toţi dornici să vadă scriitori în carne şi oase şi să le asculte mărturisirile. S-a vorbit în registre stilistice diverse şi pe diverse tonuri, de la potolit-înţelept şi până la patetic şi ditirambic, despre teme adânci ori la ordinea zilei, despre „provocări" şi utopii, despre dileme şi certitudini, despre etern şi efemer: infernul banal al cotidianului, maşinăria malefică a televiziunii, lupta cu strigoii în secolul XXI, moartea literaturii generată de lipsa cititorilor, criticii care scriu întotdeauna despre... ei înşişi, obsesia numită **Shakespeare**, tragedia lui Hamlet şi a Ofeliei, marii dispăruţi – Marin Sorescu, Cezar Baltag, Nicolae Velea, Nicolae Labiş şi atâţia alţii, despre care nu se mai scrie cu fervoarea de altădată ori nu se mai scrie deloc, „discursul" negator al lui Eugen Ionescu (**Nu** – 1934), convertit subtil într-un „exerciţiu de admiraţie". S-au făcut referiri docte ori în treacăt la romanul polifonic, poezia ambiguităţii, moartea şi frica – două dimensiuni fundamentale

ale prozei lui D.R. Popescu, literatura proletcultistă, barocul, carnavalescul, bâlciul infernal, doctorate şi... doctorate, urcarea în statuie şi, corelativ, clasicizarea prin intrarea şi... ieşirea intempestivă din manualele şcolare, experienţa iniţiatică a lecturii din marii autori, dizidenţa autentică şi dizidenţa falsă. Emilian Marcu a recitat poemul „Căruţa cu var, căruţa cu mere", iar Cassian Maria Spiridon – flagelantul poem „Nu există!". Părintele arhimandrit Mina Dobzeu, cel care l-a creştinat în închisoare, la Jilava în anii '60, pe Nicolae Steinhardt, ne-a dăruit odată cu binecuvântarea sa şi câteva cărţi, la care au trudit el şi alţii în anii din urmă: **Mânia şi zavistia** (Editura Panaghia, colecţia „Rugul Aprins"), **Rugăciunea inimii pentru toţi** (Editura Trinitas, Iaşi, 2003), **Dumnezeu şi savanţii** (Golia, Iaşi, 2004). După un simpozion în sens grecesc (ospăţ intelectual), aproape că devine pasabil spectacolul de teatru realizat de elevii liceului huşean, deşi nu se pot nega sugestiile metaforice ale scenografiei şi voinţa de a transmite scenic zbuciumul protagoniştilor în faţa morţii (uciderea celor patru copii ai lui Brâncoveanu şi a sfetnicului apropiat). Meritorie încercarea de colaj dramatic având ca punct de pornire piese ale dramaturgului D.R. Popescu.

2004

ROMÂNUL S-A NĂSCUT ESEIST?

„N-aş vrea să-l parafrazez pe Alecsandri şi să spun că românul s-a născut eseist!". Vorbele de mai sus au fost rostite recent de conf. univ. dr. Nicolae Creţu de la Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi, la o dezbatere pe tema eseului românesc, organizată de catedra de limba şi literatura română de la Grupul Şcolar Industrial „Al.I. Cuza" din Bârlad. Fiu al urbei, universitarul ieşean şi-a argumentat aserţiunea focalizându-şi consideraţiile critice asupra unei lucrări ştiinţifice, elaborate în vederea susţinerii gradului didactic I, cu titlul **Eseul literar, cu privire specială asupra lui Mihai Ralea**. Autoarea amplei cercetări (100 de pagini dense, culese computerizat), pe lângă câteva izbânzi, ratase o şansă, aceea de a-l fixa pe strălucitul eseist în spaţiul cultural huşean, într-un **cronotop** – ca să vorbim în termenii lui M. Bahtin – semnificativ din perspectiva spiritului polivalent al eseistului. În **Istoria** din 1941 (ediţia a II-a – 1982), G. Călinescu precizează că Mihai Ralea a făcut cursul primar la Huşi (tatăl său era magistrat aici). Marian Popa, în **Dicţionarul de literatură română contemporană** (ediţia a II-a revăzută şi adăugită, 1977) indică drept loc al naşterii Bucureştiul (1 mai 1896). În **O istorie a literaturii române** (volumul al II-lea, 1972), Ion Rotaru nu oferă date biografice la Mihai Ralea. În monografia **Istoria Huşilor**, din 1995, editată sub coordonarea prof. dr. Theodor Codreanu, se dă tot Bucureştiul ca loc al naşterii. În schimb, Nicolae Busuioc (**Scriitori şi publicişti ieşeni contemporani**, 2002) admite fără echivoc: născut la 1 mai 1896 la Huşi.

Dincolo de această pedanterie belferească de ordin istorico-literar, sunt de notorietate **rădăcinile** familiei Ralea în perimetrul huşean. Există şi astăzi casa/conacul Ralea, un

edificiu arătos, de o eleganţă somptuoasă, desuetă a interioarelor – topos privilegiat al scriitorilor în trecere prin „oraşul viilor". Autoarea lucrării n-a fost ispitită de o excursie literară în genul expediţiilor călinesciene din deceniul '50 – '60 pe urmele scriitorului, cu sau fără elevi, lăsând un subcapitol posibil în suspensie. Dialogul confratern al universitarilor ieşeni, conf. univ. dr. Doru Scărlătescu şi Nicolae Creţu, cu profesori de liceu din Bârlad, a garantat un feed-back substanţial. • Ralea este poate cel mai grăitor exemplu de gânditor român cu vocaţie de eseist. Neamul nostru însuşi are fibră eseistică, probată cu strălucire prin Iorga, Paul Zarifopol, Blaga, V.Pârvan, Camil Petrescu, G.Călinescu, Mircea Eliade, Noica, Cioran, Petre Pandrea, Petre Ţuţea, Al. Paleologu, Andrei Pleşu ş.a. • La eseistul nostru notele configurative ale unui stil inconfundabil sunt umorul implicit şi explicit, **regia** şi **scenografia** neostentative ale discursului, o bucurie indicibilă a textului/ scriiturii, tonul relaxat, natural, cu sclipiri ludice, fineţea cozeriei, a badinajului, dialogul interior, mobilitatea gândirii libere, conexiunile interdisciplinare, asocierile neaşteptate şi disocierile inedite, schimbarea rapidă a registrului stilistic. • Mihai Ralea nu reprezintă o temă în sine, cel puţin în conjunctura dată. Ar merita să discutăm mai serios şi despre condiţia eseului şcolar astăzi. • Poate că mai întâi s-ar cuveni să ne punem întrebarea legitimă dacă avem bine definit un ideal al educaţiei şi dacă nu cumva ne îndreptăm mai degrabă către un pragmatism de tip american. • Noi, românii, avem multe vocaţii, inclusiv pe aceea de a rata şanse rarisime în istorie. Sigur că nu se poate nega nici o clipă vocaţia noastră estetică. Ştim mai puţin exact care sunt obsesiile culturale ale elevului, către ce merge apetenţa lui în cunoaştere şi în ce măsură este dispus să-şi asume responsabilitatea opiniilor personale. Ce dorim şi ce aşteptăm noi de la acest elev? Câţi

dintre profesorii români sunt cu adevărat **antrenorii de gândire** ai elevului? • Condiţia învăţământului românesc actual depinde într-o măsură decisivă de factorul politic şi economico-social, dar şi de oferta culturală a societăţii. Am putea problematiza şi determina elevii să opteze pentru variantele corecte de răspuns la interogaţii de genul: Este Andreea Marin o prezentatoare încântătoare ori o entitate cabotină? Au reprezentat preselecţia/ selecţia pentru formaţia ASIA o prioritate culturală naţională? • Cunosc oare elevii noştri poetica eseului? Dar profesorii? Puşi în faţa sarcinii de a redacta acasă un eseu structurat, câţi elevi îl „ciupesc" de pe Internet ori îl transcriu din prefeţe, studii, exegeze, istorii literare ori – vai! – din cărţi de comentarii, realizînd deformarea... deformării? Ce notăm în aceste cazuri: autorii copiaţi ori simplul efort de transcriere? • Ar merita să ne gândim şi la întrebarea: Nu cumva eseul şcolar a devenit un moft românesc, pe lângă atâtea altele? • Dincolo de rezervele posibile, eseul reprezintă – ca virtualitate – un excelent teren de încercare pentru elevi, aşa încât poate fi cerut cu precauţiile de rigoare inclusiv elevilor de clasa a VIII-a, avându-şi locul bine stabilit în structura subiectelor pentru bacalaureatul 2003. • Eseul este... cât eşti! Altminteri înseamnă o excelentă ucenicie în ale criticii. • Este discutabilă ideea că trăim în plină moftologie eseistică. • Suntem datori, ca profesori, să transmitem elevilor păcerea de a gândi pornind de la literatură. Aceasta este o dificultate nobilă şi merită să o asumăm. • Elevii pot fi convinşi că literatura oferă modele de elevaţie şi sensibilitate, în timp ce mass-media propune „violuri culturale", orgii ale vulgarităţii şi prostului gust. Să incităm capacităţile de reflecţie ale elevilor şi **să-i urcăm în meditaţie** cât vor putea. Să le explicăm pe îndelete, fără infatuare şi suficienţă, care este raţiunea de a fi a literaturii ca artă a

cuvântului. Să valorificăm potenţialul intelectual al elevilor, care sunt mai inteligenţi decât ne închipuim. Să fim în fiecare clipă conştienţi de complexitatea extraordinară a meseriei noastre, ce presupune mereu devotament şi sacrificiu.

Dezbaterea bârlădeană s-a îndepărtat mult de pretext (o lucrare metodico-ştiinţifică) şi ne-a oferit câteva teme de meditaţie realmente incitante.

2003

UN CAPĂT DE ŢARĂ?

Persistăm în naivitatea caducă de a crede că tot ce a scris Eminescu este unic, intangibil şi inalterabil şi că **Poetul** nu poate fi obiect de negociere literară pentru simplul şi decisivul motiv că opera de ficţiune refuză obstinat tranzacţia, indiferent de natura acesteia: estetică, politică, doctrinară. Adevărul acesta orbitor nu este perceput – se pare – de toată lumea la fel.

Preopinentul nostru (v. „Răsfăţ", în Tribuna învăţământului nr.517-518 (2398-2399) din 20-31 decembrie 1999) admite, într-un **Post-scriptum** potolit, că prezenţa **relativ-obligatorie şi relativ-facultativă**, în programa de literatură română pentru liceu, a **Scrisorii III** nu este **un capăt de ţară**. Putem să predăm sau nu capodopera în cauză. Profesorul anonim – entitatea aceea abstractă pe care o vedem câteodată ca pe o ficţiune binevoitoare şi docilă – poate decide singur şi nesilit de nimeni între **Scrisoarea I** şi **Scrisoarea III**. Sfântă libertate, numele tău este adesea entropia indusă!... Bombardăm mentalul colectiv cu interogaţii şi dubii şi până la urmă tot se lipeşte ceva de conştiinţe. Aşa se modifică percepţia estetică. Dar de ce să opteze în legătură cu poetul naţional? De ce să-i creăm acestui dascăl copleşit de atâta libertate încă o îndoială majoră pe lângă atâtea de care are parte în existenţa imediată? De ce dubitativul să înceapă cu Eminescu şi nu cu postmoderniştii, bunăoară?

Încercăm să înţelegem ce se întâmplă cu noi astăzi, în anul de graţie 2000, când, pornind de la inofensivul şi astralul Eminescu, de care avem uneori senzaţia că ne despart mii de ani lumină, cantonăm iremediabil în **imediat**. Vrem obstinat să-i simţim respiraţia în ceafă...

În aceste momente tulburi simţim nevoia irepresibilă să enunţăm solide locuri comune, blânde şi sigure truisme, pe care, iată – intelectuali dintre cei mai serioşi şi şcoliţi lasă impresia că le-au uitat ori vor să le uite. Ce reprezintă Eminescu pentru români? Indiscutabil, un reper fundamental al culturii naţionale, o axă a fiinţei noastre în eternitate. Opera lui s-a desprins de mult de biografie, palpită distinct şi autonom, ca o chintesenţă a spiritului românesc în ipostaza genialităţii. Eminescu însuşi este un **arhetip** al mitologiei româneşti. De vrem să desluşim tainele eului său empiric, eului profund/abisal, eului artistic, îl citim pe Călinescu. Ne stau, deopotrivă, la îndemână câteva detaşamente compacte de critici eminenţi, de la Titu Maiorescu la regretata Ioana Em. Petrescu, fără ca acolada să se închidă. Dacă **omul Eminescu** a fost teluric şi nu o dată sub vremi, oropsit şi damnat, opera rămâne definitiv celestă, trăind în sine, suficientă sieşi şi îndestulătoare – ideal vorbind – pentru posteritate. Eminescu nu trebuie neapărat sanctificat pentru a-i intui valoarea şi a-i percepe nemărginirea. Eminescologia – ştiinţa întru Eminescu – nu este o găselniţă pitorească şi efemeră, ci o dimensiune esenţială a culturii noastre, pe care nu o putem contempla decât cu un ochi senin şi satisfăcut, sine ira et studio. Nu înţelegem de ce ne străduim etern să coborâm opera geniului din înalt şi s-o cufundăm în apa tulbure a conjuncturilor noastre, în circumstanţial, în contingent. **Cui îi e teamă de Scrisoarea III**? Ce ideologie periculoasă şi defetistă poate promova opera ficţională? Dorim mereu să ne verificăm **prin Eminescu** şi-l tot somăm asurzitor să răspundă la semnalele noastre orgolioase, **să se muleze** pe obsesiile, fixaţiile, interesele şi „doctrinele" noastre supuse temporalului. **Opera eminesciană este atât de importantă încât în acest spaţiu n-ar trebui să încapă facultativul**. Nicio clipă n-ar trebui să aşezăm opera poetului sub semnul deciziei de conjunctură: ori

Scrisoarea I, ori **Scrisoarea III**! De ce să alegem? Ideal ar fi să oferim elevilor cât mai mult din Eminescu, tălmăcindu-l cu elevaţie accesibilă şi cu devoţiune lucidă. În patru secole, englezii nu s-au gândit niciun moment să-l conteste pe Shakespeare al lor. Dimpotrivă, au depus strădanii extraordinare în a-i restitui opera până la ultima virgulă şi a o explica în exegeze ce merg la nuanţă şi la infinitezimal. Noi zgâlţâim cât putem soclul **Poetului** printr-o gestică dezarticulată şi adesea primitivă (v. **Dilema**), în speranţa că va cădea măcar tencuiala, dacă nu statuia. Iar o dată drumul deschis, vor veni mâine alte cohorte de contestatari, încă mai violenţi şi cu mintea odihnită, pentru a desăvârşi opera demolatoare.

Programa de liceu, ca reflex voluntar al deciziei ministeriale şi poate şi al iconoclastiei mediatice din ultimii ani (nimic nu este întâmplător sub soare!), n-a dat, să recunoaştem, un bobârnac statuii eterne, dar ne-a pregătit sufleteşte pentru **relativizare**. Azi un strop, mâine altul... penetrăm granitul după principiul picăturii chinezeşti. Să nu ne ascundem după deget. Se poate vorbi astăzi, cu prudenţă, neîndoielnic, despre o subtilă manipulare a conştiinţelor adulte şi tinere (acestea din urmă mult mai vulnerabile). **Canonicul Eminescu** (în sens manolescian) poate deveni **necanonic**, dacă impunem o paradigmă laxă, procustiană (eroul mitic fie scurta, fie lungea oaspeţii, ca să se potrivească patului său). Acum punem sub semnul facultativului **Scrisoarea III**, **Împărat şi proletar** şi **Memento mori**, mâine, cine ştie, poate **Luceafărul** şi celelalte **Scrisori**. Şi mai vedem noi! Până la aserţiunea adolescentină, sugerată insidios de către adulţii... **dilematici**, convertită în plictiseală post-festum, la **lectura necanonică** a poetului naţional nu este decât un pas, pe care ni-l poate aduce chiar începutul mileniului următor (anul

2001), când programa pentru clasele a X-a, a XI-a şi a XII-a îşi va intra în drepturi.

Dacă am extrapola abuziv logica distinsului nostru preopinent, am putea ajunge la încheierea (periculoasă) că nimic din ceea ce a scris Eminescu nu este un capăt de ţară. (Până la urmă nici o ţară ciuntită nu este... un capăt de ţară!). În consecinţă, putem relativiza cu frenezie pe claviatura eminesciană, putem înscrie totul sub zodia perfidă a facultativului, putem promova un Eminescu exclusiv al opţiunilor didactice mai mult sau mai puţin motivate. Poetul nu se mai poate supăra pe noi, în înţeles concrat, iar vajnicii lui apărători în posteritate se pot trezi la un moment dat în minoritate. Timpul îi va îngenunchia. Nu acum, nu imediat. Mai târziu. Timpul este un aliat preţios când sămânţa îndoielii este aruncată în sol roditor. De exemplu, în şcoală. Problema nu este numai a lui Eminescu, ci şi a altor subiecte fierbinţi: Formarea limbii şi a poporului român, Cronicarii, Şcoala Ardeleană, Dimitrie Cantemir. Este inclusiv a „colaboraţioniştilor" de după război: Călinescu, Sadoveanu, Preda. Şi uite-aşa, judecata globală se converteşte... într-un capăt de ţară, ce nu ne mai poate lăsa indiferenţi.

2000

„FILOSOFIA" TRUPULUI

Imaginile sexy ale unor puştoaice de clasa a IX-a, difuzate – printr-un reflex naţional – pe Internet, au produs, cum era de aşteptat, o mică deflagraţie de uimire, consternare şi surpriză. Disproporţionată în raport cu forţa reală a impactului vizual. Ipocrizie colectivă? Teatru ieftin? Să nu ştie lumea că astăzi se cultivă obstinat **filosofia trupului** şi mai puţin a minţii? În fond, dacă avem în vedere extremele posibile şi reale, pozele sunt aproape inocente în comparaţie cu imaginile crude, bine ştiute şi nevizualizate din varii motive. Avem **vârful aisbergului**, perfect explicabil socio-cultural şi din perspectiva mentalităţii contemporane. Detaliul privind sursa aproape că nu mai contează pentru oamenii obişnuiţi; este important doar pentru instituţiile abilitate ale statului. **Made in Romania, made in Spania** – informaţia devine superfluă în condiţiile circulaţiei libere a imaginii în **satul planetar** în care trăim. Tâlcul întâmplării este foarte simplu şi derivă din **tiparul comportamental** al generaţiilor juvenile, care nu fac altceva decât să valorifice tot ceea ce le oferă viaţa.

De pe la 5 ani (sic!), fetiţele din România urmează cursuri de modeling/ pseudo-modeling, sub oblăduirea unor aşa-numite agenţii cu pretenţii de promovare a artisticului, aciuate (filantropic?) prin case de cultură şi încurajate în comerţul lor dubios de orgoliile mămicilor iubitoare. Fel de fel de „experţi" exploatează cinic ambiţia părinţilor de a-şi vedea odraslele top-modele. Izmeneli cu pretenţii de parade ale modei au contaminat şi grădiniţele. În clasele primare şi gimnaziale oferta se diversifică: dans sportiv, gimnastică artistică, parade ale modei, serbări simandicoase, discotecă.

Exhibarea trupului a devenit sport naţional. Concursurile gen „miss Boboc" ridică nivelul „exigenţelor": liceene în creştere, bulversate hormonal, îşi etalează corpurile pe scenă, în toalete sexy, în costume sumare – spre deliciul galeriei masculine. Unduiri, „poze" lascive, iţeli vedetiste, fandoseli – tot tacâmul. Până la fotografiile de gen nu mai este decât un pas. Pe palierul populat de adolescenţi cad rapid tabu-urile. Se poartă dezinhibarea, se poartă teribilismul, se poartă **tiparul erotic**; nicio cutumă morală nu mai este literă de evanghelie. Cum vin elevele de liceu la cursuri? În fuste scurtissime, bluze intrate dramatic la apă ori blugi coborâţi mult pe şolduri, buricul gol, părul lung. Plus cosmeticalele **de firmă**. Ce uniforme? Ce haine decente? Numai troglodiţii se mai pot gândi la uniforme! Se mai miră cineva că avem mame minore cu sutele, unele chiar înainte de a fi terminat gimnaziala? Că iniţierea sexuală se produce devreme, prea devreme?

Televiziunile se întrec în a aduce sub ochii noştri busturi feminine generoase, decolteuri largi şi adânci, sânii şi buricele la vedere, picioare dezgolite deocheat. Cotidian. Insistent. Până la saţietate.

Concursurile de miss – în care corpul este invariabil personajul principal – s-au înmulţit exponenţial, de la faza pe clasă, pe şcoală/liceu, pe localitate, pe judeţ, pe zone istorice (Miss Moldova, Miss Banat etc.), pe ţară, cu ramificaţiile ştiute (Miss Facultate, Miss Universitate, Miss Poliţie etc.), până la miss-urile balcanice şi cele de anvergură europeană, vârful piramidei fiind deţinut de Miss Univers. Totul cu surle şi trâmbiţe, decibeli, fani, lux, sclipici, trupuri mai mult sau mai puţin goale. O industrie a operaţiilor estetice, pentru retuşarea picioarelor, posterioarelor, sânilor, nasului, obrajilor, gurii, ridurilor etc., proliferează şi prosperă. Gazetele consemnează riguros cine sunt vip-urile operate (de aici sau de

aiurea), costuri, impact mediatic, efecte publicitare, rating-ul popularităţii.

Agenţii nebuloase de impresariat (?!) recrutează tinere cu aspect plăcut, între 18-25 de ani, pentru cariere internaţionale de dansatoare, în ţinuturi mai mult sau mai puţin exotice. Anunţurile se lăfăie uneori chiar şi pe pereţii din holurile blocurilor provinciale. Publicitatea erotică pare mai tentantă ca oricând. **Liniile fierbinţi** funcţionează non-stop. Ultima găselniţă: gemete lascive la telefon, servite clienţilor de către vedete sexy ori porno. Chioşcurile gem de reviste şi gazete cu imagini ce ar îndrepta şi turnul din Pisa.

Sistemele de valori se schimbă cu o viteză ameţitoare. Un top-model bine cotat câştigă de zeci de ori mai bine decât şefa de promoţie a facultăţii X. Vedete şi vedetuţe cu talent artistic modic promovează neobosite săpunuri magice, şampoane miraculoase, dulciuri irezistibile, detergenţi ultra-performanţi. Pe acest ecran uriaş al publicităţii tip secolul XXI, **imaginea sexy** se vinde foarte bine, cu cât este mai aţâţătoare, mai incitantă, mai provocatoare. Lenjeria intimă naşte reacţii fanatice de adulare ce frizează iraţionalul (vezi atitudinile idolatre ale fanilor faimoasei australience Kylie Minogue). Această **maree a erotismului** fără bariere nu poate decât să incendieze minţile adolescentine: „De ce să ne obosim neuronii citind cărţi grele cerute de şcoală când dezbrăcatul parţial şi mişcările din funduleţ sunt mult mai lesnicioase şi mai plăcute? **Spiritul veacului** impune alţi parametri ai indecenţei decât pe vremea bunicelor. Puţină maimuţăreală în clasa a IX-a nu strică. Suntem în pas cu lumea! Exhibiţionismul vestimentar – încă necatalogabil psihiatric – nu face rău nimănui. Cel mult face vâlvă şi-i scoate pe adulţi din inerţia lor morală caducă. Ce contează dacă fetiţele emancipate, ce-şi arătau chiloţeii tanga ori sutienele cu design elitist, erau din Zimnicea, din Satu Mare

ori din... Argentina? Tinerii au intrat definitiv sub imperiul vizualului şi au în Internet un aliat redutabil, care înghite orice, de la bancuri porcoase la acuplări lubrice. Opţiunile au tâlcul lor. Aţi auzit de vreun fotbalist celebru însurat cu o bibliotecară sau cu o cercetătoare? Toţi îşi agaţă de braţ top-modele, vedete de cinema, crainice de televiziune, cântăreţe de cabaret etc. – numai trupuri, forme, nuri. Cine poate schimba mentalul adolescentin, inoculîndu-i ideea că nu acesta este etalonul succesului? Cine poate propune variante valabile de viaţă, care să implice bani, glorie, efort intelectual, popularitate? Câtă valoare mai au astăzi cinstea, omenia, munca, rigoarea profesională, dăruirea altruistă?

2005

ETERNUL SADOVEANU

5 noiembrie 2004 – 124 de ani de la naşterea lui Mihail Sadoveanu, cel mai mare prozator român din toate timpurile. Şcoala nr.10 „Mihail Sadoveanu" din Vaslui a iniţiat un simpozion sugestiv prin generic – **Interferenţe spirituale milenare** – însemnând un excurs în cultura latinităţii, echivalent cu o legitimă întoarcere la **rădăcini** şi un popas exegetic impus de **eternul Sadoveanu**. Prof. univ. dr. Mihaela Paraschiv (Universitatea „Al.I. Cuza" Iaşi) a glosat doct şi elevat pe marginea unor **Documente latine de cancelarie din Moldova**, focalizându-şi demersul pe ecourile umaniste ale documentelor diplomatice din secolele XVI şi XVII, al căror potenţial informaţional nu poate fi tăgăduit. Ceea ce devine semnificativ, din perspectiva actuală, este faptul că **homo moldavus** era frate bun al lui **homo europeus**; interferenţa Occident-Orient este indiscutabilă, iar tezaurul informativ al documentelor de cancelarie certifică afinităţile cu umanismul european. Nota bene: noi eram de mult în Europa, acolo unde ne străduim să ajungem astăzi...

Prof. univ. dr. Traian Diaconescu a realizat o persuasivă acoladă comparatistă, **Antichitatea latină şi literatura română**, centrată pe **motivul speranţei** la Ovidiu şi Eminescu. De la mitul cutiei Pandorei şi mitul lui Prometeu cel înlănţuit la cei doi corifei ai literaturii universale (motivul ovidian este transfigurat în imaginarul eminescian), conferenţiarul a ajuns, în final, la o demonstraţie comparatistă solid articulată şi pertinentă. Nu poate fi vorba de paralelisme şi similitudini accidentale ci de **interferenţe simbolice** Ovidiu-Eminescu – ceea ce semnifică încă un argument al genialităţii.

Prof. univ. dr. Nicolae Creţu (**Recitindu-l pe Sadoveanu**) s-a oprit la capodopera **Fraţii Jderi**, trilogie ce dezvoltă o **poetică a idealizării** care nu falsifică şi se înscrie în tiparul mentalităţii populare cu privire la **conducătorul bun**, la principele luminat. S-au reliefat contextual dimensiunea umană şi umanistă a domnitorului, limitele omului biologic, subtilitatea estetică a construcţiei narative, în care nu Ştefan ci familia Jderilor se află în prim-plan, valorile etern româneşti, perspectiva arhetipală (**Izvorul Alb**), demitizarea şi remitizarea istoriei ş.a. Ipoteza critică este fertilă şi dătătoare de noi sugestii exegetice: **Sadoveanu este un modern care stilizează tradiţionalul**.

Au trecut 100 de ani de la „explozia" literară Mihail Sadoveanu (1904 – **Anul Sadoveanu**, după inspirata formulă a lui N.Iorga): patru cărţi ce au impus definitiv un autor (**Şoimii**, **Dureri înăbuşite**, **Povestiri**, **Crâşma lui Moş Precu**). Dar **adevăratul Sadoveanu** se va impune în spaţiul literar interbelic, printr-o serie formidabilă de capodopere, scrise şi publicate într-un ritm halucinant: 1928 – **Hanu Ancuţei** şi **Împărăţia apelor**, 1929 – **Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă**, 1930 – **Baltagul**, 1932 – **Nunta domniţei Ruxandra**, 1933 – **Creanga de aur** şi **Locul unde nu s-a întâmplat nimic**, 1934 – **Viaţa lui Ştefan cel Mare**, 1935 – **Ucenicia lui Ionuţ**, 1936 – **Izvorul Alb**, 1940 – **Divanul persian**, 1941 – **Ostrovul lupilor**, 1942 – **Oamenii Mării-Sale**. În 15 ani – 13 cărţi! Apropiat prin tiparul narativ şi stilistic de Ion Neculce, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Nicu Gane, cu diferenţierile inerente de viziune şi pecete a **scriiturii**, pus în relaţie comparatistă cu Balzac, Daudet, Maupassant, Zola, Dickens, Turgheniev, Sienkiewicz, Sadoveanu rămâne un contemporan paradoxal şi aparent desincronizat cu Proust, Gide, Thomas Mann, Hesse, Kafka, Virginia Wolf, Malraux, Camus, un modern cu aparenţe de

desuetudine şi paseism. **Imaginarul sadovenian** se defineşte, îndeobşte, prin sintagme, termeni şi structuri lingvistice intens conotative, ca reacţie la clişeele critice redutabile ce impregnează încă mentalul adolescentin şi al cititorilor incapabili de **re-lectură**. Aşadar, sunt chemate în susţinerea judecăţilor critice: vocaţia trecutului şi a istoriei, vocaţia mitului, duhul legendar, pastoralul, iniţiaticul, armonia şi consonanţa om-cosmos, fatalitatea melancolică (de care vorbea Nicolae Manolescu), seninătatea filosofică, perspectiva contemplativă, sihăstria, muţenia enigmatică, asceza, justiţia imanentă, simfonia naturii, civilizaţia ancestrală, cutumele satului tradiţional, dimensiunea creştin-mitologică, fabulosul, fantasticul, supranaturalul, miraculosul, arhaicul, epopeicul, tragicul, livrescul, întoarcerea la natură, utopia umanistă, cronotopul sadovenian. Toţi marii critici români au scris comprehensiv despre Sadoveanu, ceea ce plasează în zona insolitului funest efortul negator şi demolator al lui H. Sanielevici (critic mort în 1951, incapabil să se revizuiască vreodată, deşi a asistat la **zenitul** sadovenian), cel care vedea în opera de tinereţe a prozatorului doar imaginea violenţei, alcoolismului, imoralităţii. Bizară inaderenţa estetică! Bibliografia obligatorie îi include pe: Titu Maiorescu, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, N. Iorga, G. Călinescu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, Perpessicius, Mihai Ralea, Constantin Ciopraga, Savin Bratu, Adrian Marino, Paul Georgescu, Z. Ornea, Ovid S. Crohmălniceanu, Mircea Zaciu, Al. Piru, Ion Negoiţescu, Pompiliu Marcea, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mihai Ungheanu, Al. Paleologu, Ion Vlad, D. Păcurariu, Marian Popa, Lucian Raicu, Al. Săndulescu, Monica Spiridon, Liviu Leonte, Cornel Ungureanu, Gh. Bulgăr, G. Ivaşcu, Mihai Drăgan, Ioan Holban, Zaharia Sângeorzan, Alex. Ştefănescu, Dan Mănucă, Cristian Livescu. Statuia indestructibilă a scriitorului se vrea

fisurată, în **posteritatea post-decembristă**, de către o serie de „elitişti" intransigenţi şi dogmatici, care nu pierd nicio ocazie să ne amintească detalii incomode din biografia omului social: articolul conjunctural **Lumina vine de la răsărit**, romanul tezist eşuat **Mitrea Cocor** (1949), Sadoveanu „colaboraţionistul", beneficiarul mai multor demnităţi publice. Scăderile – reale – ale omului sunt transferate operei, pentru a-i slăbi structura de rezistenţă, operaţie grosolană de desfigurare ce-şi dezvăluie uşor intenţiile subtextuale. În realitate, opera este inalterabilă şi-şi apără implicit autorul de asaltul mediocrităţilor veninoase. Dacă omul a fost sub vremi, creaţia înfruntă timpul cu semeţia construcţiei perene.

2004

IN MEMORIAM – IOAN MANCAŞ

A fost un bărbat puternic şi un muncitor infatigabil. În tinereţe a făcut rugby, iar acest sport dur i-a dat forţă şi caracter. Timp de trei decenii şi jumătate s-a luptat cu o boală perfidă şi până la urmă necruţătoare (diabetul de tip I, insulino-dependent), dar a ştiut să reziste şi să-şi implinească menirea. L-am avut sub ochi decenii la rând, am colaborat strâns şi fertil, ca doi parteneri loiali, fără sentimentalisme dulcege şi fără alinturi calpe. Era un om dintr-o bucată. Hărnicia lui a fost – într-un sens superior – proverbială. Niciodată nu l-am auzit lamentându-se de greutăţi reale ori imaginare. A fost **mâna dreaptă** a preşedinţilor de la cultură (fără a fi vicepreşedinte), iar la faimoasele ediţii ale Festivalului umorului „Constantin Tănase" dinainte de Revoluţie devenea **omul-cheie**, fără a fi liderul oficial. Ştia să lucreze în echipă şi să execute ceea ce era complicat şi anevoios. Eram uimit pe atunci de energia, tenacitatea şi puterea de muncă ale acestui om, care putea să dea mii de telefoane într-o lună fierbinte de festival, pentru a garanta, împreună cu alţii, reuşita acţiunii. Devotamentul lui era pilduitor pentru cei din jur, unii dedaţi irepresibilei boeme culturale.

În toată existenţa lui pământească **Ioan Mancaş** a iubit şi a admirat cu devoţiune definitivă o mare personalitate a teatrologiei naţionale şi un prieten inegalabil al vasluienilor, pe **Valentin Silvestru**, „Domnul Teatru", cum a fost numit cu o inspirată sintagmă. După dispariţia fulgerătoare a Maestrului, survenită în noiembrie 1996, strivit de o teribilă maşină a destinului, i-a păstrat vie memoria, organizând periodic sesiuni de comunicări ştiinţifice omagiale ori

momente comemorative emoţionante, sensibile, de o discretă vibraţie. În octombrie 2009, la exact 85 de ani de la naşterea cărturarului polivalent, Muzeul judeţean a organizat şi găzduit un simpozion naţional, în prezenţa lui **D.R. Popescu**, **Ştefan Cazimir**, **Ion Cocora** şi a distinsei văduve, doamna **Zoiţa Brânduşa Silvestru**. Cine a fost acolo nu poate uita calitatea şi elevaţia comunicărilor, fidelitatea memoriei şi inefabilul evocărilor unor participanţi de primă mână. În imediata vecinătate a Casei de cultură „Constantin Tănase" din Vaslui a fost dezvelită statuia reputatului om de cultură. Iată un trio pentru veşnicie: **Constantin Tănase – Valentin Silvestru – Ioan Mancaş**. Îi leagă laolaltă firul nevăzut al pasiunii artistice, un destin asumat şi o existenţă frântă pe neaşteptate prin voinţa oarbă a sorţii.

Ioan Mancaş ştia să adune în jurul său oamenii de valoare şi să le canalizeze energiile către proiecte viabile. Sesiunile anuale ale Muzeului judeţean – **Acta Moldaviae Meridionalis** – au însemnat veritabile sărbători ale spiritului, care adunau la Vaslui floarea istoriei şi arheologiei naţionale pentru a depune mărturie despre un trecut glorios, tragic ori controversat, pentru a reliefa semnificaţia rădăcinilor şi a destinului nostru istoric. **Ioan Mancaş** era acolo, în mijlocul dezbaterilor, moderator atent, îndatoritor şi persuasiv, gazdă primitoare şi interlocutor afabil, niciodată plictisit, niciodată obosit.

Câteodată, în glumă, găsea nimerit să spună prietenilor apropiaţi că ar putea să nu facă nimic la Muzeu şi că ar fi suficient doar să vegheze la păstrarea în condiţii optime a tezaurului existent. Nu-l lăsa inima să fie funcţionarul placid dintr-un călduţ „turn de fildeş". **Ioan Mancaş** trăia în cetate, era activ, dinamic, franc şi neostenit. Iniţia fără contenire, sisific, expoziţii de artă plastică, de numismatică, filatelie, medalistică, de costume şi uniforme cazone de odinioară, de

carte şi manuscrise; facilita lansări de autori şi de cărţi, organiza simpozioane aniversare şi comemorative, invita în spaţiul magic al Muzeului scriitori, critici de artă, istorici, memorialişti, biografi, profesori, muzeografi, publicişti. Scotea lumea din monotonia cotidiană şi o invita să asculte şi să mediteze. Avea o relaţie specială cu un reputat critic de artă, **Valentin Ciucă** şi ştiu că distinsul intelectual ieşean – care este şi un vorbitor excepţional – nu l-a dezamăgit niciodată.

În 35 de ani de muncă în spaţiul culturii vasluiene, **Ioan Mancaş** a străbătut fără ostenire satele şi oraşele judeţului, a cunoscut oameni, creaţii şi mărturii materiale şi spirituale, a fost prezent la evenimente care au marcat istoria recentă a acestor ţinuturi, a urmărit atent şi a sprijinit evoluţia artistică a Teatrului „Victor Ion Popa" din Bârlad şi a Muzeului „Vasile Pârvan" precum şi a celui din Huşi şi a micuţelor dar ambiţioaselor muzee săteşti, a vegheat la păstrarea integrităţii tezaurului nostru istoric, arheologic şi etnografic, a elaborat studii ştiinţifice (a rămas de referinţă cartea consacrată academicienilor din judeţul Vaslui).

Ioan Mancaş nu ştia ce este odihna, adică dulcea lenevire în stilul nostru balcanico-mioritic. A umblat mult şi cu folos prin ţară şi peste hotare, a iubit oamenii, arta şi cultura, istoria, trecutul nostru ancestral şi cel de dată mai recentă. Pe când era tânăr avea o memorie de invidiat şi putea reproduce cu exactitate date esenţiale, nume de personalităţi, evenimente cruciale, autori şi opere.

Omul era onest, activ şi îndatoritor. Vorbea în fraze clare, sintetice, expresive şi convingătoare. Nu se alinta retoric şi probabil că în forul lăuntric dispreţuia „floricelele" stilistice false ori gratuite. Se ţinea de cuvânt – calitate rară în zilele noastre – şi odată plănuită o idee, ştiam că nu va existe retractare, amânare ori renunţare.

După dispariţia lui atât de neaşteptată şi de dureroasă îi mărturiseam telefonic bunului meu prieten, **Theodor Codreanu**, că **Ioan Mancaş** n-a ratat niciodată vreo iniţiativă culturală pe care a coordonat-o direct. **Ioan Mancaş** nu ştia ce este eşecul şi nimic nu-l putea opri din a-şi duce la capăt proiectele. Moartea l-a smuls dintre noi cu o violenţă tragică şi absurdă la doar 59 de ani. Nu e drept să dispară cei buni!

2011

MAXIME ETERNE

Profesorul vasluian Marin Moronescu îşi încununează senectutea într-un mod surprinzător, poate, pentru unii – mai puţin familiarizaţi cu iniţiativele magistrului – previzibil şi aşteptat pentru cunoscători. Recent, la sărbătoarea Liceului Teoretic "Mihail Kogălniceanu" din Vaslui, marcându-se concomitent vârsta matusalemică a instituţiei (120 de ani) şi ziua patronului spiritual (Sfinţii Mihail şi Gavril), distinsul nostru concitadin, precum şi prof. dr. Nicolae Ionescu, în coautorat, au lansat monografia liceului (Editura Pim, Iaşi, 2011, 385 de pagini, cu un cuvânt înainte al directorului colegiului centenar, prof. Gheorghe Cârjă). A fost un moment festiv ce nu putea trece neobservat, date fiind prestigiul intelectual al instituţiei, valoarea absolvenţilor, competenţa corpului profesoral, forţa inefabilă a tradiţiei, care obligă şi impun standarde din ce în ce mai înalte.

Aş spune că monografia reprezintă un prag concludent al contribuţiei culturale a celor doi autori vasluieni, un istoric şi un filolog, două spirite complementare, aducând în ecuaţie exactitatea şi rigoarea ştiinţifică, în simbioză cu vibraţia afectivă şi sensibilitatea empatică.

Dacă lucrarea n-a reprezentat până la urmă o surpriză – iniţiaţii ştiind demult că se află în pregătire o asemenea carte – noutatea absolută vine din altă direcţie: profesorul Marin Moronescu propune cititorilor săi un volum intitulat "Una mie maxime latine şi universale" (Editura Piar, Vaslui, 2011, 163 de pagini), cu o prefaţă a autorului şi un motto ironic-defetist al lui Blaise Pascal: "Lumea e plină de maxime; lipseşte doar aplicarea lor". Este superfluu să spunem că ideea autorului se dovedeşte excelentă. Lectorul avizat şi lectorul ocazional au în faţă un florilegiu strălucit al înţelepciunii latinilor şi al

diverselor personalităţi din cultura universală de mai târziu, ordonate riguros după criteriul alfabetic, maximele fiind însoţite de necesarele repere de recunoaştere, conform uzanţelor academice.

Sunt convocate la acest festin intelectual marile nume ale culturii latine: Seneca, Vergilius, Cicero, Plautus, Tacitus, Horatius, Plinius Junior, Sallustius, Ovidius, Cato, Suetonius, Syrus, Tertulian, Martial, Terentius, Lucretius, Juvenalis, Titus Livius, Catullus ş.a.

Al doilea compartiment al cărţii reuneşte formule şi sintagme latine uzuale, intrate în paremiologia universală şi utilizate frecvent de oamenii cultivaţi.

În fine, autorul ne delectează, în partea ultimă, cu sute de citate la fel de faimoase din cultura lumii, neezitând să aducă în prim-plan şi contribuţiile româneşti în materie. Sunt reunite simbolic nume emblematice ale literaturii, artelor şi ştiinţei, fără discriminare ori partizanat tendenţios: Aristotel, Heraclit, Socrate, Euripide, Zenon, Confucius, Epictet, Esop, Homer, Montesquieu, Cervantes, Goethe, Schiller, Dostoievski, Twain, Corneille, Rousseau, Byron, Boileau, Shakespeare, Balzac, Hugo, Einstein, Schopenhauer, Nietzsche, Oscar Wilde, Freud, Picasso, Delacroix, Kafka, Napoleon, Ibsen, Papini, Bertrand Rusell, Kant, Shaw, Lev Tolstoi, Mahatma Gandhi, Nikos Kazantzakis, Heidegger ş.a. Dintre români nu lipsesc: Ibrăileanu, Călinescu, Brâncuşi, Enescu, Arghezi, Maiorescu, Mircea Vulcănescu, Blaga, Cioran, Ţuţea, Sadoveanu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Mircea Eliade, Nicolae Titulescu ş.a.

În spaţiul educaţional cartea profesorului Marin Moronescu umple un gol resimţit de ani de zile. Învăţământul superior românesc dedicat studiului limbilor clasice, respectiv, culturii şi civilizaţiei antice, întemeiat pe latină şi greacă, a cunoscut un recul constant prin dispariţia naturală a marilor specialişti, trecuţi la cele veşnice, prin restrângerea dramatică

a numărului de catedre şi de norme şi implicit a numărului de studenţi. În învăţământul preuniversitar situaţia se înfăţişează încă mai precară. Se mai studiază limba latină la nivel liceal doar în puţinele clase de profil filologic, iar în clasa a VIII-a gimnazială regula – instituită de dascăli fără temei legal – este aceea a deturnării subtile a orei de latină, schimbându-i-se tacit destinaţia.

Propunând cititorului o colecţie consistentă şi savuroasă de maxime latineşti şi universale, profesorul Moronescu îşi onorează blazonul intelectual şi pune la dispoziţia generaţiilor juvenile un tezaur de înţelepciune milenară. Câteva exemple de „bijuterii" ale cugetării: „Moartea îi face pe toţi egali" (Seneca); „Blândeţea este leacul cruzimii" (Fedru); „Pildele rele strică moravurile bune" (Tertulian); „Ochii sunt orbi când sufletul e ocupat cu altceva" (Syrus); „Cedez unui om superior" (Martial); „Din nimic nu se naşte nimic" (Persius); „E îngăduit să înveţi chiar de la duşmani" (Ovidius); „Norocul este orb" (Cicero); „Mânia este nebunie scurtă" (Horatius); „Lupului nu-i pasă că oile sunt numărate" (Vergilius); „Omul nu-i sigur de nimic" (Ovidius); „Linguşirea face prieteni, adevărul stârneşte ură" (Terentius); „Să mă urască, dar să se teamă de mine" (Cicero); „Dacă vrei pace, pregăteşte-te de război" (Vegetius); „Cu cât citeşti mai mult, cu atât imiţi mai puţin" (Jules Renard); „Depărtarea măreşte respectul" (Tacitus); „După eşec, planurile cele mai chibzuite par absurde" (V. Hugo); „Entuziasmul este o formă de delir" (Cioran); „E mai simplu să nu te bagi decât să ieşi din joc" (Mark Twain); „Foamea este rău sfetnic" (Vergilius); „La umbra marilor copaci nu creşte nimic" (Brâncuşi); „Matematica va fi limba latină a viitorului" (Gr. Moisil); „Omul e un atom cu fruntea mare" (V. Hugo); „Prostul are un mare avantaj faţă de omul deştept: este întotdeauna mulţumit de el însuşi" (Napoleon Bonaparte). O carte mai mult decât necesară.

CUPRINS

ARGUMENT 3
CODREANU CEL TÂNĂR 5
ACOLADE AFORISTICE 9
POET ŞI SIMBOL 13
AEDUL METAFIZIC 25
LEUL OBOSIT 31
FECUNDITATE FĂRĂ FRONTIERE 35
„CEL DIN URMĂ RAPSOD..." 40
ÎN UMBRA LUI SADOVEANU 44
SAVOAREA SCRIITURII 49
OAMENI ŞI DESTINE 51
APETENŢA PAMFLETARĂ 55
REMEMBER 58
PORTRET ÎN EVANTAI 61
DUPĂ 20 DE ANI... 65
VIAŢĂ ŞI DESTIN 70
POSTERITATEA LUI VALENTIN SILVESTRU 74
UN SEMN PESTE ATLANTIC 81
POETICA SUFERINŢEI 85
NARCOZA HERMENEUTICĂ 89
TRANDAFIRUL DE FOC 92
ISTORIA TRAGICĂ 94
ALBATROSUL UCIS 96
UN NARCIS LUCID 99
JUSTIŢIARUL NEVINDECABIL 103
UN BOEM CANDID 106
UN NAIV 109
OMUL NOSTRU DE LA PRUT 111
OGLINZILE MEMORIEI 113
UTOPIA TOTALITARĂ 116

„CODUL PENAL LIRIC” 119
PROZĂ FEMININĂ 123
ZBOR UCIS 126
CÂND FORMA UCIDE FONDUL 130
LA 70 DE ANI 133
UN DICŢIONAR 138
O MONOGRAFIE 142
UN DESTIN 145
RESTITUIRI 149
NATURA EMINESCIANĂ 152
RECURS LA MEMORIE 155
PAREMIOLOGICE 158
SOARTA POETULUI 161
UN REGIZOR 164
TEATRU ŞI VIAŢĂ 167
VOCAŢIA FIDELITĂŢII 169
INEFABILUL REGIZORAL 172
SOARTA UNUI FILM 175
CENTENARUL UNEI BIBLIOTECI 178
DOCTORAT ÎN SPIRIT 181
ROMÂNUL S-A NĂSCUT ESEIST? 184
UN CAPĂT DE ŢARĂ? 188
„FILOSOFIA” TRUPULUI 192
ETERNUL SADOVEANU 196
IN MEMORIAM – IOAN MANCAŞ 200
MAXIME ETERNE 204